

Reindriftnytt Boazodoallo·odđasat

Nr. 4 - Desember 2005 - 39. årgang

Reindriftnytt Boazodoallo-oddasat

Ansvarlig utgiver:
Reindriftnytt
Ellen Inga O. Hætta
Reindriftnyttforvaltningen
Markveien 14, 9510 Alta

Telefon Reindriftnyttforvaltningen:
78 45 70 20
78 45 70 49 (fax)
e-post: alta@reindrift.no

Hjemmeside: www.reindrift.no

Redaksjon:
Ansvarlig
Agnar Berg
Tlf: 75 51 86 27 e.kl 17.00
Per Torbjørn Jystad
Tlf: 75 58 58 99 e.kl 17.00

Adresse:
Per Torbjørn Jystad
Storsvingen 9, 8012 Bodø
Merk; Reindriftnytt
e-post: ptojy@online.no

Annonser:
MediaRing AS
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04
Fax. 78 45 70 05
e-post: sarilla@mediaringen.no

Grafisk produksjon:
Bjørkmanns Trykkeri AS
Aronnesv. 63
Postboks 2132, 9507 Alta
Tlf: 78 44 66 88
e-post: post@bjorkmanns.no

Annet:
Reindriftnytt utgis fire ganger i året. Magasinet har et opplag på ca. 2.500 og henvender seg til utøvere og forvaltning i og rundt reindriftnæringen.

Forside- og baksidfoto:
Per Torbjørn Jystad
Motivene er fra Balvatn reinbeitedistrikt i Nordland

Innhold

Mildt og vått

Hele høsten har mange reinbeitedistrikter slitt med driften. Mye regn, mildvær og dertil åpne elver og myrer, har gjort det vanskelig å holde flokkene samlet og få gjennomført slaktning som normalt. I Pasvik ventet man i det lengste på barfrost, snø og scooterføre. Klimaendringene bekymrer distriktsleder Inge Randa.

Side 6-8

Forlik sår splid

Reinbeitedistrikt som presses av selskap som ønsker å bygge ut vindmølleparker står i en vanskelig situasjon. Et frivillig forlik med utbygger om en erstatning, kan være å foretrekke fremfor en usikker kamp i rettssystemet. I distrikt 6 i Varanger valgte man den første løsningen.

Side 9-15

WTO-forhandlingene kaster skygge

Forhandlingene i WTO (World Trade Organization) kan skape mye trøbbel for reindriften. Landbruksminister Terje Riis-Johansen sier at han er klar over den tøffe situasjonen reindriftnæringen kan møte hvis tollvernet bygges ned og det åpnes for billig importkjøtt.

Side 37-39

PR for reindriften

NRL stiller krav til Staten om midler for å kunne markedsføre reindriften. For mye negativ omtale, blant annet om behovet for å redusere antall dyr i Vest-Finnmark, har gitt et feil inntrykk av næringen. - Det er blant annet en oppfatning om at reindrift er til større skade på naturen enn Nikkelverket på Kola, mener NRL-lederen Aslak J. Eira.

Side 44

Duodjiavtalen på plass

Av: Agnar Berg

Duodjiutøverne har nå fått sin egen næringsavtale på lik linje med reindriftsutøverne. Avtalens totale ramme er på 8,5 millioner kroner. Næringsavtalen ble forhandlet frem av duodjiorganisasjonene Duojáriid ealáhussearvi og Landsorganisasjonen Sámiid Duodji på den ene siden og Sametinget.

I begynnelsen av desember ble avtalen vedtatt i plenum i Sametinget.

– Vi hadde et krav på en totalramme på rundt 11 millioner kroner, men vi er rimelig fornøyd med utfallet. Det er en god start for oss, sier leder i Duojáriid ealáhussearvi, Biret Risten Sara.

– Vi er godt fornøyd med sluttresultatet. Det er enn bra begynnelse og avtalen vil bidra til å sikre fremtiden for duodjifaget, sier leder for Landsorganisasjonen Sámiid Duodji, Anders S. Buljo.

Konkret blir det nå mulig for duodjiutøverne å få et tilskudd på 40 prosent av omsetningen. Hvis en utøver har en omsetning på 100.000 kroner, vil det være mulig å få 40.000 kroner i tilskudd. Det er satt en øvre grense for tilskudd på 150.000 kroner.

I tillegg får duodjiutøverne lignende sykelønnsordning som i reindriften og landbruket.

– Vi har vært opptatt med at midlene skal gå til dem som driver med duodji og ikke til for eksempel forskning, sier Sara.

De to duodjiorganisasjonene har sammen forhandlet med Sametinget om næringsavtalen.

Leder i Landsorganisasjonen Sámiid Duodji, Anders S. Buljo, er fornøyd med at duodjiutøverne har fått sin egen næringsavtale. Her sammen duodjiutøver Karen Anne Logje Gaup.

Foto: Agnar Berg

– Samarbeidet mellom oss har gått veldig bra. Det at vi nå har fått til en næringsavtale, er en milepæle for oss – noe som vi har jobbet for i mange år, sier Sara.

De 8,5 millioner kronene skal brukes til driftstilskudd, velferdsordninger, investerings-, bedriftsutviklings- og organisasjonsstøtte.

– Avtalen betyr at duodjiutøverne nå får en ordning som gir muligheter for videreutvikling av den enkeltes virksomhet. Samtidig vil avtalen også bidra til å ivareta duodjitradisjonene og skape arbeidsplasser også for unge duodjiutøvere, sier visepresident i Sametinget, Johan Mikkel Sara.

Samisk i Tysfjord

Det er nå klart at Tysfjord kommune i Nordland innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk fra 1. januar neste år. En bevilgning på tre millioner kroner vil bli stilt i til rådighet for Tysfjord kommune og Nordland fylkeskommune i oppstartsåret

Oaivečálus

De lean fas máhccan Boazodoallohálldahussii. Mu mielas lea somá fas boahitit ruovttoluotta, vaikko lei sihke gelddolaš ja hástaleaddji bargat ráddehusas, ja maiddáí ohpen olu. Mus lea leamaš hui lihkku iežan mielas go bessen leat mielde ráddehusapparáhtas juste dakkár áigodagas go giedahallojuvvojedje ná deatalaš áššit sámii servodaga ektui. Jurddašan erenoamážit 3 ášši birra; Finnmárkkolága birra, stáhta geatnegasvuodaid birra ráddádallat Sámedikkiin sámii de guoskevaš áššiin. Viidáseappot leat mearriduvvon ahte areálabáhkemiid olis, nu go bieggamilllohuksemiid oktavuodas boazoguohtunguovlluide, galget čadahuvvot temáhtalaš riidoárvostallamat. Dát áššit leat vuoddun Norgga boazodoalu suodjaleamis.

Stáhtahálldášeami hástalus lea atnigoahitit ráddádallansiehtadusa vejolašvuhtan oddodit Norgga álgoálbmoga mielde áššiide mat gusket sidjiide, ii ge baicca ortnegin mii dagaha hálldášeami váddáseabbon.

Dát jahki attii maid munnje vejolašvuoda geahčadit boazodoallohálldášeami olggobealde, ja dat han lea dearvvašlaš. Dalle lea álkit fuomášit buorre vuodaid ja váilevašvuodaid, ja seammás oaidná maiddáí buoridannuniid.

Boazodoallohálldahusas leat stuora hástalusat vuordimis lagamus jagiid. Rámmanjuolggadusaid bargu galgá jatkujuvvot. Mii áigut bargat boazoguohtunguovlluid, guohtunavádagaid ja dálvesiidaid rájiiguin. Dasto áigut bargat guohtunáiggiiguin ja alimus boazologuin. Nuppeládjé sáhtá dadjat ahte mii válljet dan bargovuogi maid ealahus olu jagiid juo lea deattuhan jierpmálaš bargovuohkin.

Rámmanjuolggadusaid barggus lea deatalaš ahte boazodoalloehalus beassá leat mielde. Dán barggus lea deatalaš ávkkástallat dainna gelbbolašvuodain mii ealahusas lea. Olles boazodoalloehalus galgá beassat buktit evttohusaid ja jurdagiid bargoproseassa ja barggu čadaheami oktavuodas. Dákkár ovttasbargu gáibida olu návccaid. Dat eaktuda ahte buot bealit háliidit gávnnaht buoremus čovdosiid ja ahte buktet buriid evttohusaid.

Sadjásaš boazodoallohoavda Johan Ingvald Hætta galgá jahkebeali bargat Oarje-Finnmárkku dálvesiidaid rádjesoahpamušaiiguin. Son luohpá sadjásaš boazodoallohoavdan 10.12.05 rájes 10.06.06 rádjái ja bargá dan áigodagas dušše dainna bargguin.

Oarje-Finnmárkku boazologu heiveheapmi eaktodáhtolaš ekonomalaš heaitihanortnegiiguin lea dál loahpahuvvon. Dán ortnega boadus lea ahte 29 doalu leat heaitán boazodoalus. Mu mielas lea dát buorre boadus, vaikko eat leat vel oľahan mearriduv-

von boazologu. Boazodoallostivra lea mearridan ahte galgá čadahuvvot viiddis proseassaevalueren boazodoallostivrra alimus boazologu mearrideami dáfus Oarje-Finnmárkkus. Dán evaluerema boadus galgá šaddat mállen dasa movt dákkár proseassat galget čadahuvvot boahhteáiggis.

Mii lea registreren ahte boraspirelohku lea lassánan Norggas. Boraspire-diedáhusa barggu bokte mearriduvvojedje odda mihtut boraspiriid dáfus. Dasa lassin lea álggahuvvon bearráigeahččanprográmma boraspiriid dáfus. Sáhtá jearrat ahte oazžut go doarvái dieđuid boraspireáliid sturrodaga birra bearráigeahččanprográmma bokte, ja lea go dát buorre vuoddu mearridit báhkineariid. Lea juohkeládjé ártet jus boazoeaiggádiin omd. Davvi-Trøndelágas lea stuorát dienas boraspirebuhtadusaid olis go bohccobierggu vuovdima olis. Dát mearkkaša duohtavuodas ahte buvttadeapmi manná boraspiriide. Mun oaivvildan ahte ferte čalmmustahttit vaháigiid. Lea ee. deatalaš buohtastahttit boraspirelogu Norggas sullasaš loguiguin Ruotas. Eat ábut vajálduhttit ahte boraspiret rasttildit riikkarájiid.

Loahpas háliidan sávvat buot boazoeaiggádiidda Norggas buriid juovllaid ja buori oddajagi ja giitit ovttasbarggu ovddas dan jagis mii dál nohká. Sávan maiddáí buot min stivrenjoavkkuid miellahtuide, Eanandoallo- ja biebmodepartementta bargiide, NBR luohtámušolbmuid ja Boazodoalloodásiid lohkkiiide buriid juovllaid ja ilolaš oddajagi.

Ellen Inga O. Hætta

Leder

Så er jeg tilbake i Reindriftsforvaltningen. Jeg synes det er flott å være tilbake, selv om oppholdet i regjeringsapparatet både var spennende, utfordrende og lærerikt. Jeg føler meg veldig privilegert fordi jeg fikk muligheten til å være en del av regjeringsapparatet i en periode da viktige saker for det samiske samfunnet ble behandlet. Jeg tenker spesielt på 3 saker; Finnmarksloven, prosedyrer for gjennomføring av statens plikt til å konsultere Sametinget i saker som berører det samiske folk. Videre er det bestemt at ved arealinngrep i form av vindmølleetablering i reinbeiteområder skal gjennom en tematisk konfliktvurdering. Disse sakene legger grunnlaget for bevaring av reindrift i Norge.

Utfordringen for statsforvaltningen blir å se på konsultasjonsavtalen som en mulighet til å involvere Norges urfolk i saker som berører dem, og ikke som en ordning som gjør forvaltningen vanskeligere.

Dette året ga meg også en mulighet til å se på forvaltningen av reindrift utenfra og det er sunt. Man oppdager lettere styrke og svakheter, samtidig som man ser muligheter for forbedring.

Reindriftsforvaltningen står ovenfor store utfordringer de nærmeste år. Arbeidet med rammebetingelser skal videreføres. Vi vil ta for oss grenser mellom reinbeiteområder, beitesoner og vintersiidaer. Deretter skal det arbeides med beitetider og høyeste reintall. Med andre ord velger vi den rekkefølgen som næringen i en årrekke har påpekt som en fornuftig rekkefølge. I arbeidet med rammebetingelser er det avgjørende at reindriftnæringen involveres. Det er viktig å bruke den kompetansen næringen besitter i dette viktige arbeidet.

Hele reindriftnæringen vil gis anledning til å komme med innspill til arbeidsprosess og måter å gjennom-

føre arbeidet på. En slik involvering er en krevende arbeidsform.. Det fordrer at alle parter er løsningsorienterte og kommer med gode innspill.

Assisterende reindriftssjef Johan Ingvald Hætta skal i en halvårsperiode arbeide med avtalebaserte grensedragninger mellom siidaer på vinterbeitene i Vest- Finnmark. Han fratrer stillingen som assisterende reindriftsjef for perioden 10.12.05–10.06.06 og vil da kun konsentrere seg om dette arbeidet.

Reintallstilpasning i Vest-Finnmark med de frivillige økonomiske avviklingsordninger er nå opphørt. Resultatet av denne ordningen er at 29 driftsenheter har avviklet sin drift. Jeg synes dette er et bra resultat, selv om vi ikke har nådd det fastsatte reintallet. Reindriftsstyret har vedtatt at det skal foretas en bred evaluering av prosessen rundt reindriftsstyrets fastsettelse av høyeste reintall i Vest-Finnmark. Resultatet av denne evalueringen vil måtte danne mal for hvordan slike prosesser skal organiseres i fremtiden.

Vi har registrert at rovviltbestanden i Norge har økt. Gjennom arbeidet med rovvilmeldingen ble det satt nye

bestandsmål for rovvilt. I tillegg er det et overvåkningsprogram for rovvilt.

Det kan stilles spørsmål ved om man gjennom overvåkningsprogrammet for rovvilt får tilstrekkelig kunnskap om størrelsen på rovviltbestandene som grunnlag for fastsettelse av fellingskvoter. Det er i under alle omstendigheter betenkelig når reineiere i f.eks Nord-Trøndelag har større inntekter i form av rovviltstatninger enn fra salg av reinkjøtt. Dette betyr i realiteten at produksjonen går til rovvilt. Jeg mener at man nå må sette fokus på tapene. Det er bl.a. viktig at man ser bestandsmål i Norge i sammenheng med tilsvarende mål i Sverige. Vi må ikke glemme at rovvilt passerer landegrenser.

Tilslutt vil jeg ønske alle reineiere i Norge en riktig god jul og et godt nytt år og takke for samarbeidet i året som nå ebber ut. Jeg ønsker også medlemmer av våre styringsorganer, ansatte i Landbruks- og matdepartementet, tillitsvalgte i NRL og Reindriftnytt lesere en riktig god jul og godt nytt år.

Ellen Inga O. Hætta

– Váttis čakča

– Vanskelige driftsforhold

Váttis čohkket. Orohatovdaolmmoš Inge Randa Báhcaveaji orohagas ferte dušše gubhkin geahčadit bohccuidis, vaikko lea ge juo skábmamánu loahppa. – Go ii leat muohta, iige buolaš, de mii eat oaččo ealu čoabkkái. Njuovadit livččii maid váttis go durdi ja duolva headjuda sihke kvalitehta ja čorgatvuoda, lohká son.

Ollu orohagat leat diedihan váttisin ealuid čohkket ja beassat njuovadit dán čavčča. Báhcaveajis geahčada boazoeaiggát Inge Randa gievajeakki ja bievla eatnamiid. Son ballá ahte dálkkádatrivdamat dagahit váttisin doaimmahit boazodoalu dákkár eanadagas.

*Čállán: Per Torbjørn Jystad
Jorgalan: ImO*

Diibmá fertii orohat 5 Báhcaveajis Ruošša ja Suoma rájjiid lahka, vuosttaš geardde láigohit helikoptere čohkemii. Dál loahpageahčen skábmamánu, go Boazodoallooddasat bohtet guossái, leat dilálašvuodat seamma vearrát go diibmá. Orohagas ii goastta bievlan. Suhkkes beahcevuovddis ii oainne maide, ja nu ii leat helikopteriin ávki girdit go ii leat vilges muohta man vuostá bohccot oidnojit. Skábman leat muđui beaivvit nu oanehaččat ahte ii báljo olle girdit.

– Mun gal anán mañemus logi jagi dálkkádatrivdamiid ilgadeamosin. Ii leat šat bievlan buolaš, ja jeakkit ja jogat eai galbmo ovdal skábmamánu loahpas. Nu ii leat leamaš dábalaš, lohká son.

Vanskelig å samle. Distriktsleder Inge Randa i distrikt 5 i Pasvik, må nøye seg med å betrakte dyra på god avstand selv langt ut i november. – Uten snø eller barfrost får vi rett og slett ikke samlet. Slaktingen blir også vanskelig når gjørme og skit forringer både kvalitet og hygieniske forhold, poengterer han.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Fra svært mange reinbeitedistrikt er det meldt om store problemer med samling og avvikling av slakting denne høsten. I Pasvik studerer reineier Inge Randa blautmyr og barmark. Han frykter at endringene i klima skal gjøre det svært vanskelig å drive i det krevende terrenget.

Av Per Torbjørn Jystad

I fjor måtte distrikt fem i Pasvik på grensen mot Russland og Finland, for første gang leie helikopter for å få samlet reinen. Langt ut i november da Reindriftnytt kommer på besøk i år er forholdene like ille. Distriktet er ikke fremkommelig uten snø. De furukledde skogsområdene hindrer også sikten, slik at bruken av helikopter er vanskelig med mindre dyra tegner seg klart mot snødekket mark. Dagene helt i nord er også korte med lite flytid.

Jeg er nok mest urolig for de endringene i været vi har sett det siste tiåret. Barfrost har vi ikke lengre. Myrene er blaute og elver og vann er åpne langt inn i november. Det er ikke slik det normalt har vært, sier han.

Váttis eatnamat

Orohat ollá goasii logi miillá Girkonjárggas lulás – doppe gos Norga lea dego guhkes njárgan Ruošša ja Suoma gaskkas. Bohccuin lea lunddolaš johtolat geasseorohagas davvin mearragáttis dálveguohtumiidda lulás Suoma ráji duohká. Čakča- ja dálveeatnamiin leat viiddis jeaggeeatnamat miehtá Báhcaveajjoga gátti, ja mudui lea beahcevuovdi ja ollu bávttit.

Diet bávttit leat ge Báhcaveaji beahcevuovddiid dovdomarkan. Helikopteriin ferte hui várrogasat vuojehit vai bohccot garvet vearrámus báikkiid.

Mehciin lea dadjat veadjetmeahtun bargat almmá skohtera haga. Dán čavčča guodohit boazoeaiggádat doarsegainnuid ja váldogainnu mielde mii manná Girkonjárggas ávžeráigge lulás. Čohkkengárdi lea davábealde oaláš dálveguohtumiid. Doppe fievrredit gávpečorragiid biillaiguin njuovahakkii Kárásjogas.

– Go ii leat muohta, de eat beasa čohket ja njuovadit, dan dihte go visot lea menddo láirin ja ruivin. Livččii beare lossat bassat gávpebohccuid! Mii diehtit ahte eará orohagain lea Biebmobearráigehčču bissehan njuovvamiid go dilálašvuodát šaddet beare vearrát, čilge Randa.

Sisafárren

Dál leat Báhcaveajis vihtta doalloovttadaga. Bajimus boazolohku mañnel njuovvamiid lea 2 500. Boazodoallu lea doaimmahuvvon 1850-logu rájes, goas bearrašat fárrjedje Suomas deike. Ain lea buorre oktavuotta Suoma beale boazodollui ja Suoma beale fulkkiide. Rádjeáidi gal lea sakka buorránan mañemus jagiid, ja masttadeamit eai leat šat nu dávjá go dolin.

Orohaga vihtta doalloeaiggáda leat Harald Beddari, Ken Roger Beddari, Inge Randa, Einar Kalliainen ja Trygg Hallèn. Boazodoallu lea dáid bearrašiid ovttasbar-godoaibman.

– Ovdal ledje golbma siidda, muhto mañemus 25 jagi leat mii doaibman ovttas, čilge Randa.

Bearrašat áset iešgudet báikkiin orohagas. Eatnasiin leat guokte orrunbáikki, ja dálvet gal leat buohkat unna gilažis Vaggetem Báhcaveajis. Guottetbáiki lea davvin

Vanskelig terreng

Distriktet strekker seg i nesten ti miles lengde sørover fra Kirkenes – en lang enklave med Pasvikelva og grensa til Russland i øst og Finland i vest og sør. Dyra følger et naturlig trekk fra sommerbeitene i nord ved kysten til vinterbeitene helt i sør på finsk grensen. Høst- og vinterbeite domineres av store myrområder lang elva, furuskog og blokkmark. Det siste et varemerke for furuskogene i Pasvik. Selv drivingen med helikopter må skje rolig slik at dyra kan passere de mest steinete områdene.

Ute i terrenget er det nesten umulig å drive uten snøscooter. Nå i høst følger reineierne flokkene ved å patruljere langs stikkveier og hovedveien som går helt fra Kirkenes og langsetter dalføret sørover. Samlegjerdet ligger også mot sør ved inngangen til de høyere liggende

områdene som er vinterbeiter. Derfra fraktes dyrene med trailer til slakteri i Karasjok.

– Uten snø får vi ikke samlet og slaktet. Det blir rett og slett for skittent og gjørmete. Alt blir svært tungvint når dyra må vaskes. Fra andre distrikt vet vi også at Mattilsynet tidligere har stoppet slaktinga når forholdene blir for ille, utdypes Randa.

Innvandret

I dag er det fem driftsenheter i Pasvik. Øvre reintall etter slakting er ca. 2500 dyr. Driften har sin opprinnelse fra ca

1850-tallet, da familiene innvandret fra Finland. Fortsatt har man et godt forhold til slektninger og reindriften på finsk side. Dog har grensegjerdene blitt bedre de siste årene, slik at sammenblanding ikke lenger er like vanlig som i gamle dager.

De fem driftsenhetene er eid av Harald Beddari, Ken Roger Beddari, Inge Randa, Einar Kalliainen og Trygg Hallèn. Driften er nå bygd opp rundt et samarbeid mellom familiene.

Før var det tre mer atskilte familiegrupper, men de siste 25 årene har vi drevet i lag, forklarer Randa.

Familiene er bofaste på ulike plasser i distriktet. De fleste har to bosteder, og om vinteren er alle etablert i den lille bygda Vaggetem øverst i Pasvik. Kalvingslandet ligger i nord i fjellandet ned mot kysten. Samlegjerdet

Geaidnoráigge. Inge Randa (g.b.) ja Harald Beddari. Ii leat eará go geaidnoráiggiid vánddardit dassázi go muohta boahá. Ja Sukki lea Haraldá duohkáii stallesten iežas.

Langs vei. Inge Randa (t.v.) og Harald Beddari. Det blir å patruljere langs veiene i påvente av snø. Og Sukki har plassert seg trygt bak ryggen til Harald.

Foto: Per Torbjørn Jystad

badjosiin mearragáttis. Čohkkengárdi lea čakča- ja dál-veguohtumiid gaskkas Biehkana (Piekana) bokte.

Báhčaveadji lea dat guovlu Norggas gos leat eanemus guovžžat. – Guovža gal váldá muhtun bohcco, muhto dán rádjái ii leat dat leamaš nu stuora váttisvuohtan, loahpaha Randa.

Buorit ránnážagat goabbat bealde áiddi

Boanda Henrik Kristoffersen lávii beaivválaččat beatnagiiguin vuojehit bohccuid eret gittiin. Dávjá fertejedje boazodoallit vuolgat Báhčaveajgittiide bargat dan seamma.

Ii leat čiehkamis ahte sii sakka duskkástuvve, miediheaba sihke boanda Henrik Kristoffersen ja boazoeaiggát Inge Randa. Čoavddusin šattai áidut gittiid.

Riidoastadeami ortnega ruhta-juolludeami ja boanddaid iežaset barggu olis ceagganii buorre áidi.

– Dat lea bures doaibman dán čavčča. Dan rájes go áidi ceagganii mannan geasi, leat maid unnit bohccot dás birrasis. Dat leat várra fuobmán ahte dáppe ii leat šat mihkke gávdnamis, lohká Kristoffersen.

Dállodollui lei stuora vahágin go bohccot guhto ja dulbmo gittiid beaivválaččat.

Heajut beallin dál lea ahte šibihat ja bearaš eai šat nu álkit ieža ge beasa juogo gittiide dahje meahccái. – Muhto dat ii leat mihkke stuora váttisvuohtaid. Buoren beallin lea ahte eai šibihat ge mana šat nu guhkás meahccái, lohká boanda.

Báhčaveaji eanandoallu lea ceggen eanet riidoastadeaddji áiddiid. Veahá davvelis lea stuorat oktasaš šibitguohtun man áido golbma jagi áigi.

ligger på grensen mellom høst og vinterbeitene ved Piekana.

Pasvik er det området med tettest bestand av bjørn i Norge. – Bjørnen tar nok også en del rein, men så langt har dette ikke vært et stort problem, oppsummerer Randa.

Gode naboer med konfliktgjerde

Bonde Henrik Kristoffersen var daglig ute med hundene for å jage reinen bort fra innmarka. Like ofte måtte reineierne kjøre ned til gården ved Pasvikelva og drive reinen bort.

Og det var ikke fritt for at frustrasjonene holdt på å ta overhånd, innrømmer både bonde Henrik Kristoffersen og reineier Inge Randa. Løsningen ble å gjerde inn

innmarka. Finansi-ert av ordningen med konfliktforebyggende tiltak og egeninnsats fra gårdbrukeren for å sette opp selve gjerdet.

Det har fungert svært bra i høst. Etter at gjerde kom opp nå i sommer er det også mindre rein i nærområdet. Den har vel lært at det ikke lenger er noe å hente på å søke hit, sier Kristoffersen.

Som bonde var det uholdbart med rein på innmarka nesten daglig. Minuset nå er at verken husdyra eller familien for den saks skyld like enkelt kan bruke både

inn og utmark. – Men det er ikke et stort problem. På pluss siden noterer vi heller at storfeet ikke kan søke så langt av gårde, sier bonden.

Landbruket i Pasvik har erfaringer fra flere konfliktforbyggende gjerder. Litt lenger nord ligger et større fellesbeite for fire bruk som ble gjerdet inn for tre år siden.

Buorit ránnážagat áideguoras. – Mun fertejin goasii beaivválaččat deike boahit bohccuid vuojehit, lohká boazoeaiggát Inge Randa. – Ja mun fas beatnagiiguin, lasiha Henrik Kristoffersen. Dál leaba goappašagat duhtavaččat go beassaba dien liigebarggus ja eará váivviin.

Gode naboer ved gjerdet. – Jeg måtte hit ned nesten hver eneste morgen, sier reineier Inge Randa. – Og jeg måtte ut med hundene, supplerer Henrik Kristoffersen. Nå er de begge mer enn fornøyd med å slippe både ekstra arbeid og ubehageligheter.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Gáibida ollislaš bieggamilloplána

Krevert samlet plan for vindmøller

Eiseválddit eai hálit ollislaš bieggamilloplána, go dat goazašii eiseválddiid bieggamillo-mihttomeari joksama.

*Čállán: Agnar Berg
Jorgalan: Im O*

Dán lohka advokáhta Thomas Hjermann advokáhta-fitnodagas Dalan. Hjermann lea leamaš ja lea ain boazodoalu advokáhta mángga bieggamilloáššis. – Boazodoallu háliida vuosttažettiin várjalit boazoguohtumiid eanet sisabahkkemiid vuostá. Boazodollui livččii buoremus jus ráhkaduvvošii ollislaš plána bieggomillohuksemiid hárrái, lohka Hjermann.

Bihtá bihtá mañis

Hjermann lohka viidáseappot ahte nu movt ovdáneapmi dál lea, go dadistaga bohtet odda bieggamillohuksema, de ii ollášii oainne váikkuhusaid maid dát dagaha boazodollui. Dasto ii beasa oaidnit makkár váikkuhusaid bieggamillot dagahit ovttas eará sisabahkkemiiguin ja huksemiiguin. Dát lea politihkka man mielde váldet bihtá bihtá mañis, ja politihkkárat oaivvildit ahte okta ovttaskas bieggomillorusttet ii leat mearkkašahti vahágin boazodollui, lohka Hjermann.

Hjermann oaivvilda ahte ollislaš plána ferte boahtit dál, jus das galgá leat ávki. Son čujuha dasa go čázádat-huksema hárrái gal lea ráhkaduvvon ollislaš plána, vaikko dat nai bodii beare mañjit.

– Eiseválddit álggahedje čáhcefápmorusttegiid ja fápmofievrredeami rusttegiid hukset ovdal go dihte makkár váikkuhusat das leat boazodollui. Easka go leat geargame huksemiiguin, ráhkaduvvui plána, muhto de leat juo guohtuneatnamat dulvaduvvon ja geainnut huksejuvvon, lohka son.

En samlet plan for vindkraftutbygging er ikke ønskelig fra myndighetenes side fordi den vil bremse utviklingen med å nå myndighetenes vindkraftmål.

Av: Agnar Berg

Det mener advokat Thomas Hjermann i advokatfirmaet Dalan. Hjermann har vært og er reindriftenes advokat i flere vindmøllesaker. – Reindriften ønsker primært å beholde mest mulig beiteland uten nye inngrep. Det hadde vært best for reindriften om en kunne ha fått en samlet plan for utbygging av vindmølleparker, sier Hjermann.

Bit for bit

Hjermann sier videre at slik utviklingen er, ved at det stadig kommer nye vindmølleprosjekter, får en ikke sett konsekvensene for reindriftnæringen skikkelig. En får heller ikke sett sammenhengen mellom flere vindmølleparker som kommer i tillegg til andre inngrep. Det blir en «bit for bit-politikk» der utbyggerne mener at en enkel vindmøllepark ikke kan være til noen vesentlig skade for reindriftnæringen, sier Hjermann.

Hjermann sier at en samlet plan må komme nå hvis den skal ha noen hensikt. Han viser til vannkraftutbyggingen i Norge der en har fått en samlet plan. Men at den kom alt for sent.

– Myndighetene satte igang utbygging av vannkraft og kraftledninger uten å vite konsekvensene for reindriften. Når så utbyggingen nesten er ferdig kommer planen. Men da er allerede beiteområdene neddemt og vegene bygd, sier han.

Hjermann representerer reinbeitedistrikt 6 i blant annet saken om Skallhalsen vindmøllepark på Varanger-

Hjermann ovddasta orohaga 6 earret eará plánejuvvon bieggamillorusttega oktavuodas Várjjatnjárggas Gállotjazzagis davábealde Ihkkuid Čáhcesullo gielddas.

Soahpamuš dán čavčča

Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE, attii diibmá Statkraftii doaibmalobi (konsešuvnna) ásahtit bieggamillorusttega. Sihke boazodoallu ja suodjalus leat váidán ášši Oljo- ja energiijadepartementii. Golggotmánus vuolláičáliiga dasto huksejeddji ja orohat 6 soahpamuša, ja nu gesii orohat váidaga ruovttoluotta. Suodjalusa váidda giedahallojuvvo dál departementtas.

Orohat 6 lei váidagis sakka vuosttal-dan bieggamillorusttega huksema Gállotjazzagii, dan dihte go dat dagahivččii mearkkašahtti vahága dollui.

– Mii leat ain huksemiid vuostá, muhto mii oaidnit ahte eat nagot bissehit huksemiid ja leat unnán veahki earáin ožžon biseheami rahčamušas. Easkka go soahpamuša dahkagoahtit, de beroštišgoahtá Sámediggi, lohka orohatovdaolmmoš Inger Anita Smuk.

Smuk ii ollenge liiko dasa go orohat sivahallo leat ruhtaángirin go juo leat soahpamuša dahkan Statkraftain, man mielde ožžot buhtadusa váttisvuodaid ovddas maid huksen dagaha.

– Mii lea guovllu duohta ávkkástallit, ja midjiide váikkuha huksen, lohka son.

Advokáhtta Thomas Hjermann advokáhttafitnodagas Dalan.

Advokat Thomas Hjermann ved advokatfirma Dalan.

halvøya på Skallhalsen nord for Ekkerøy i Vadsø kommune.

Forlikssavtale i høst

Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE, ga i fjor Statkraft konsesjon på å etablere vindmølleparken. Både reinbeitedistriktet og Forsvaret anket saken til Olje- og energidepartementet.

I oktober ble det imidlertid skrevet under en forlikssavtale mellom Reinbeitedistrikt 6 og utbyggeren, Statkraft. Dermed trakk også distriktet anken. Forsvarets anke er nå til behandling i departementet.

Distrikt 6, hadde, i og med at saken ble anket, gått sterkt imot vindmølleparken på Skallhalsen fordi parken vil medføre en betydelig ulempe for driften.

– Vi er fremdeles sterkt i mot vindmølleparken. Men vi innser at vi ikke kan stoppe utbyggingen og det har vært liten hjelp å få fra andre til å stoppe prosjektet. Først når vi inngår et forlik kommer for eksempel Sametinget på banen, sier leder for distriktet, Inger Anita Smuk.

Smuk liker dårlig at distriktet har blitt beskyldt for å være grådig i og med at en har inngått en avtale med Statkraft som innebærer penger til kompensasjon for den ulempen utbyggingen medfører.

– Det er vi som er den reelle brukeren av området og det er vi som blir berørt, sier hun.

Ná šaddá Gállotjocca

Lea Statkraft mii hukse Gállotjazzagii bieggamillorusttega. NVE lea addán fitnodahkii doaibmalobi, muhto suodjalus lea váidán ášši. Oljo- ja energiijadepartementa lea giedahallame váiddaášši.

Bieggamillorusttet lea plánejuvvon huksejuvvot Gállotjazzagii davábeallái Ihkkuid Čáhcesullo gielddas. Statkraft dieđuid mielde leat dáppe buorit bieggadilálašvuodat.

Bieggamilluid lohku lea dan duohken guhte sorta ja sturrodad lea buoremus dalle go huksemat čada-huvvojit. Konsešuvdnaohcamis lea NVE čállán 16 millo.

Bieggamillot galget jahkásaččat buvttadit 140 ja 230 GWh gaska el-rávnngi. Millot šaddet 70–100 mehtera alu. Soadjegaskkat šaddet 76–110 mehtera. Doaibmaáiggis šaddet rusttegii guokte gitta njeallje bargosaji. Huksengolut leat rehkenaston šaddat máksit 320 ja 520 miljovna gaska.

Dette blir Skallhalsen

Det er Statkraft som skal bygge ut Skallhalsen vindmøllepark. NVE har gitt selskapet konsesjon, men Forsvaret har holdt fast ved sin anke. Ankesaken er nå til behandling i Olje- og energidepartementet.

Vindmølleparken skal bygges på Skallhalsen nord for Ekkerøy i Vadsø kommune. I dette området er det ifølge Statkraft gunstige vindforhold.

Antall vindmøller vil være avhengig av hvilken type og størrelse som er optimal på tidspunktet for bygging. I konsesjonspapirene til NVE står det oppført 16 møller.

Vindmølleparken skal årlig produsere mellom 140 og 230 GWh med strøm. Møllertårnene blir mellom 70 og 100 meter høye. Rotoren får en diameter på mellom 76 og 110 meter. Vindmølleparken vil gi mellom to og fire arbeidsplasser i driftsfasen. Utbyggingskostnadene er beregnet til mellom 320 og 520 millioner kroner.

Skallhalsen bieggamillorusttet galgá huksejuvvot muhtun aláži Skallhalseni čáhcesullo gielddas, ja bieggamillot galget leat gaskal 120 ja 135 mehtara mearradási bajábealde.

Skallhalsen vindmøllepark skal plasseres på et høydedrag ved Skallhalsen i Vadsø kommune i en høyde over havet varierende mellom 120 og 135 meter.

Govvamontáša/Fotomontasje: Statkraft

Várre soahpamušaid vuostá

Gállotjozzaga bieggamillorusttet ii leat áidna rusttet man hárrái lea dahkkon soahpamuš huksejeaddji ja boazodoalu gaskka. Seamma lea dáhpáhuvvan Viknas ja Boazodoallooddasat diehtá ahte lea ságas oážžut áigái vel eanet soahpamušaid eará báikkiin.

– Mun gal balan sakka das mii dáhpáhuvvá. Gállotjozzaga dáfus eat leat mii beassan maidege dadjat. Statkraft lea njuolga orohagain gulahallan. Orohaga lea diedusge álki oážžut beallásis buhtadusa vuimmiin, muhto dat ii galggaše leat orohaga váldi vuovdit guohtuneatnamiid, lohka Nuorta-Finnmárkku Guovllustivrra jodiheaddji Elisabeth Hegge Guttorm.

Gulaskuddancealkámušstis 2003:s vuostaldii Guovllustivrra huksemiid. Hegge Guttorm atná hui váidalahttin ahte guohtuneatnamat vuvdojuvvojit bihtáid mielde. Son oaivvilda ahte Guovllustivra ferte leat mielde miehtá proseassa, maiddái soahpamušaid oktavuodas.

Randi Skum (NSR) lea Sámediggerádis. Su bargosuorgái gullá boazodoallu.

– Mun gal balan dán ovdáneamis – ahte huksejeaddji sáhtta orohagain dahkat soahpamuša. Seammas mun ipmirdan orohaga buncaraggá. Orohat oaidná ahte rusttet huksejuvvo vaikko movt leaš. Mu mielas ii galggaše orohat akto dárbašit bargat soahpamušaid hárrái. Livčči lunddolaš ahte Boazodoallohálddahus maiddái lea áššebeallin, lohka Skum.

Skeptisk til forlikstrend

Skallhalsen vindmøllepark er ikke den eneste parken der det er inngått avtale om forlik mellom utbygger og reinbeitedistrikt. Det samme skjedde blant annet Vikna, og Reindriftnytt vet at det er samtaler på gang for å få flere forlikstaler andre steder.

– Jeg er veldig skeptisk til den utviklingen som skjer. Når det gjelder Skallhalsen så har vi ikke fått være med i prosessen. Statkraft har gått rett på reinbeitedistriktet. Det er selvfølgelig lett for distriktet å la seg blende av erstatningen, men det skal ikke være opp til distriktet å selge beiteland, sier leder i områdestyret i Øst-Finnmark, Elisabeth Hegge Guttorm.

I sitt høringsvar i 2003 om Skallhalsen vindmøllepark gikk områdestyret mot utbyggingen.

Hegge Guttorm mener at det er svært uheldig at beitelandet selges ut bit for bit. Hun mener at områdestyret må være med i hele prosessen, også når det gjelder å få til forlik.

Randi Skum (NSR) sitter i Sametingsrådet. Hun har reindrift som sitt område.

– Jeg ser med bekymring på denne utviklingen – at utbyggeren skal kunne inngå forlik med distriktet. Samtidig skjønner jeg dilemmaet til reinbeitedistriktet. Distriktet står i en situasjon der det ser ut til å bli utbygging uansett. Jeg synes ikke reinbeitedistriktet burde stå alene når det gjelder å jobbe med et forlik. Det ville være naturlig at Reindriftsforvaltningen var part i saken også, sier Skum.

Ruhta orohahkii

Smuk lohká viidáseappot ahte ii oktage dieđe sihkkarit makkár váikkuhusat bieggamillorusttegis leat boazodolui. Muhto oažžu gal ballat ahte eai šat sáhte ealu čohkket plánejuvvon rusttega lahka Ganešnjárggas nu movt lávejit jus duodai huksejit bieggamilluid dohko.

– Dán guovllus lávet sihke mearkut ja njuovadit. Mis leat eará vejolaš guovllut, muhto eai nu vuohkkasat go Ganešnjárga, lohká son.

Ii goabbáge bealli hálit muitalit Statkraft ja orohaga soahpamuša sisdoalu. Hjermann datte muitala ahte ruhta manná orohahkii, ii ge ovttaskas olbmuide ja ahte ruhta lea jurddašuvvon geavahuvvot earret eará odđa infrastruktuorra huksemii masson guohtuneatnamiid oktavuodas.

– Mii leimmet bohtán dan dillái ahte orohat fertii válljet. Mii ipmirdeimmet ahte rusttet huksejuvvo almmotge, go boazodoalus ii leat vuoibmi bissehít dan. Go dagaimet soahpamuša, de olaheimmet ahte orohat oažžu buhtadusa, ja ahte mii beassat váikkuhit huksemiid dainna lágiin ahte hehttehusat boazodolui šaddet nu unnit go vejolaš. Sáhtta dadjat nu ahte dál lei sakka álkit bohtit sáhkhalaga huksejeddjiiguin, dan ektui go livččii diggeášši manjel, lohká Hjermann.

Penger til distriktet

Smuk sier videre at det ikke er noen som med sikkerhet vet hvilke konsekvenser vindmølleparken vil få for reindriften. Men at det er grunn til å frykte at et opp-

samlingsområde like ved den planlagte parken på Krampen es ikke kan brukes hvis parken blir en realitet.

– Dette området er veldig godt egnet til både merking og slakting. Vi har alternativer, men de er ikke så godt egnet som Krampen es, sier hun.

Ingen av partene ønsker å gå i detalj om hva forliket mellom Statkraft og reinbeitedistriktet går ut på. Hjermann bekrefter imidlertid at pengene går til distriktet og ikke til privatpersoner og at pengene blant annet er ment brukt til å dekke utgifter med å etablere ny infrastruktur i forbindele med tapt beiteland.

– Vi var kommet i en situasjon der distriktet måtte gjøre et valg. For vi innså at det ville bli utbygging uansett fordi reindriften ikke kan stoppe prosjektet. Ved å inngå et forlik ville distriktet for det første kunne få en kompesasjon. For det andre ville en kunne påvirke utbyggingen slik at ulempene blir minst mulig. En kan vel si at det i denne fasen er mye enklere å få utbyggeren i tale enn det ville ha vært etter et oppgjør i retten, sier Hjermann.

Orohaga 6 ovdaolmmoš, Inger Anita Smuk, lohká ahte orohat garrasit vuosttalda bieggamilluhuksemiid iežasat orohahkii, muhto ahte ii leat vejolaš bissehít áigumušaid. Dan dihte dahkkui soahpamuš Statkraftain, lohká son.

Leder for distrikt 6, Inger Anita Smuk, sier at distriktet er sterkt i mot vindkraftutbyggingen i distriktets beiteland, men at det ikke er mulig å stoppe prosjektet. Derfor ble det inngått forlig med Statkraft, sier hun.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Ná govahallat Skallhalsen bieggamillorusttega go geahččat Gáallojoga gilis Čáhcesullo nuorttabealde. Fotomontášas oaidnit 16 bieggamillo mat galget buvttadit oktiibuot 40 MW. Skallhalsen plánaguovllu siskkobeallái lea evttohuvvon čoavddus mas bieggamillot mannet veaháš dego dávgin nuortalulábealde oarjjadáveallái gaskal 2300 ja 4000 mehtara guhkkodahkan.

En visualisering av Skallhalsen vindmøllepark, sett fra bygda Skallelv øst for Vadsø. Fotomontasjen viser 16 vindmøller som vil produsere tilsammen 40 MW. Innenfor planområdet på Skallhalsen er det skissert en løsning hvor vindmøllene plasseres i en svak buet rekke fra sørøst mot nordvest i en lengde av 2300 til 4000 meter.

Govvamontáša/Fotomontasje: Statkraft

Golbma vejolašvuoda

Hjermann mui-
tala ahte ledje golbma
vejolašvuoda: Vuosttaš lei
geahččalit hehttet hukse-
miid politihkkalaš váikku-
heami ja riektvuogádaga
bokte. Nubbi lei dohkke-
hit huksemiid ja riekte-
vuogádaga bokte gáibidit
buhtadusa vahágiid ja
hehttehusaid ovdas.
Goalmát lei dohkke-
hit huksemiid ja dahkat
buhtadussoahpamuša.

– Norgga riekti gáibida
ahte sáhtta duodaštit vahá-
giid ovdal go oázžu buhta-
dusa. Boazodollui lea váttis
duodaštit vahágiid dan oktavuodas go sin guohtuneat-
namiidda huksejuvvo bieggamillorusttet. Jus livččimmet
vuojihan ášši diggevuogádaga bokte, vaikko gitta Alimus-
riektái, de livččii ádjánan badjel vihtta jagi ovdal go ášši
loahpalaččat čielgá, muitala Hjermann.

Knut Mollestad lea Statkraft bealde leamaš Gállotjoz-

*Deike lea Skallhalsen bieggamillorusttet Čáhcesullo gielddas
Finnmárkkus plánejuvvon huksejuvvo.*

*Planlagt lokalisering av Skallhalsen vindmøllepark i Vadsø kom-
mune i Finnmark.*

Kárta/Kart: Statkraft

Tre alternativer

Valget sto ifølge Hjer-
mann mellom tre alter-
nativer: Det første var å
prøve å hindre at utbyg-
gingen gjennomføres
ved å bekjempe det med
politisk påvirkning og i
rettssystemet. Det andre
å akseptere inngrepet
og kreve erstatning for
skaden, tap og ulemper i
rettssystemet. Det tredje
å akseptere inngrepet
og inngå en avtale om
kompensasjon.

– Norsk rett krever at
en kan dokumentere tap
for å få erstatning. Det

er vanskelig for reindriften å kunne dokumentere tap i
forbindelse med at det etableres en vindmøllepark i deres
beiteland. Hvis vi hadde tatt saken gjennom rettssystemet
– eventuelt helt til Høyesterett, ville det gått mer enn
fem år før en endelig rettsavgjørelse, sier Hjermann.

Knut Mollestad i Statkraft har vært ansvarlig for plan-

zaga bieggamillorusttega plánema ovddasvástideaddji – sihke váikkuhusiskadeami ja konsešuvnna ohcama hárrái.

Mollestad lohká ahte Statkraft lei hui mielas áigái oažžut soahpamuša boazodoaluin.

– Mun dovden ahte sin bealis lei miehtemiella ja ahte maiddáí boazodoalus lei fuolla oažžut soahpamuša, lohká son.

Juonalaš huksejeddji

Vuos lea dušše sohppojuvvon geahččalit soabadit. Soahpamuš ii šatta loahpalaš ovdal go departemeanta lea geargan giedahallamis suodjalusa váidaga ja NVE addá loahpalaš doaibmalobi.

Gálotjocca ii leat áidna bieggamillorusttet mii lea plánejuvvon orohahkii 6. Norsk Hydro lea ohcan konsešuvnna hukset bieggamillorusttega Básečerrui. Seamma ásahus lea maiddáí diedihhan NVE:ii ahte áigot ohcat lobi hukset rusttega Buodggáide.

Hjermanna mielas lea álo veara guorahallat man buori soahpamuša huksejeddji lea mielas dahkat. Oppalaččat

leggingen av Skallhalsen vindmøllepark – både for å gjennomføre konsekvensutredningen og for å søke konsesjon.

Mollestad sier at Statkraft var svært interessert i å få til et forlik med reidriften.

– Jeg følte at vi ble møtt med velvilje fra den andre parten og at reindriften var interessert i å få til et forlik, sier han.

Taktisk fra utbyggeren

Foreløping er det bare gjort en avtale om et forlik. Forliket blir ikke endelig før departementet er ferdig med å behandle Forsvarets anke og NVE gir den endelige konsejonen.

Skallhalsen er ikke den eneste vindmølleparken under planlegging i distrikt 6. Norsk Hydro har søkt om konsesjon for å anlegge en park på Båtsfjordfjellet. Samme selskap har også meldt til NVE at de kommer om å søke om å etablere en park på Bugøynes.

Ifølge Hjermann er det alltid et alternativ å avklare hvor god avtale utbyggerne er villige til å gå inn på. Generelt vil reindriften primært beholde alle araealer uten

Ášši guokte beali

NBR jodiheadji, Aslak J. Eira, oaivvilda ahte soahpamuš vuosttažettiin lea orohaga ja huksejeddji ášši, masa earát eai galgga iežaset seaguhit.

– Dát oaidnu lea mus dalle go eai leat bastevaš sisabahkkemat. Jus dat baicca lea dakkár sisabahkken mas lea agibeavve váikkuhus, de oaivvildan mun ahte Guovllustivra dahje Boazodoallostivra ferte leat mielde. Nu galgá leat maiddáí dalle jus lea ságas hukset dahje váldit eará atnui guohtuneatnama, mii odne ii geava-huvvo boazoguohtumin, ja go dat lea bastevaš atnu, lohká Eira.

To sider av saken

Leder i NRL, Aslak J Eira, mener at et forlik i utgangspunktet er en sak mellom reinbeitedistriktet og utbyggeren og at andre ikke skal blande seg inn.

– Dette synet har jeg hvis det ikke er et varig inngrep. Hvis det derimot er et inngrep som har betydning for all framtid, så mener jeg at områdestyret og eventuelt Reindriftsstyret må trekkes inn. Dette må også gjøres hvis det er snakk om å benytte beiteland som ikke utnyttes som reinbeite i dag til andre formål og at dette er et varig inngrep, sier Eira.

Dálá bieggamillot

11 bieggamillorusttega lea juo doaimmas. Nuppi 11 leat ožžon doaibmalobi, muhto eai leat vuos álggahuvvon. Lea dasa lassin ohccojuvvon doaibmalohpi velá 22 rusttegi. Earret daid lea doaibmalobiid mearrideaddji, NVE, ožžon velá 47 dieđu boahstevaš millorusttet-plánáid birra. Vída bieggamillorusttegi lea doaibmalohpi biehttaluvvon.

Leat huksejuvvon, ohccojuvvon dahje diedihuvvon bieggamillorusttegit mat oktiibuot dahket 3350 bieggamillo.

Mañemus diehtu lea vel ahte Norsk Hydro pláne bieggamillorusttega hukset merrii oarjjabeallái Karmøy Rogaland fylkkas.

Status vindmølleparkene

11 vindmølleparker har kommet i drift. 11 parker har fått konsesjon, men er ikke satt i drift. Det er søkt konsesjon for ytterligere 22 vindmølleparker. I tillegg har konsesjonsgivende myndighet, NVE, mottatt 47 meldinger på kommende vindmølleparkprosjekter. Fem vindmølleparker har fått avslag på sine konsesjonssøknader.

Totalt er det bygd, søkt om eller meldt inn vindmølleparker som med høyeste anslag tilsvarer 3350 vindmøller.

Siste utvikling i vindmøllesaken er Norsk Hydro som planlegger en vindmøllepark til havs vest av Karmøy i Rogaland.

Orohat 6 bohccot. Man olu boahhtá plánejuv- von bieggamillorusttet váikkuhit bohccuide, lea dat stuora jearaldat.

Rein i distrikt 6. Hvor mye vil den planlagte vindmølleparken påvirke reinen, er det store spørsmålet.

*Govven/Foto:
Per Torbjørn Jystad*

háliida boazodoallu bisuhit buot eatnamiid almmá huksemiid haga. Ferte váruhit eatnamiid «vuovdimis». Go lea veadjemeahttun hehttet huksemiid, de sáhtta soahpamuš leat buoremus vejolašvuohta. Dál bargojuvvo gávnnaht lea go vejolaš áigái oažžut soahpamuša mángga orohaga ja huksejeddjiid gaskka. Leat orohagat mat mearridit makkár strategiijat ja välljejumit dahkkojit sisabahkemiid hárrái, lohka Hjermand.

– Orru leame huksejeddjiid juotna ohcat lobi hukset ollu rusttegiis, vai oččoše lobi juobe muhtumiid ge hukset. Sii dihtet ahte mii eat sáhte buot gielddit. Gállotjozaga dáfus sávvat mii ahte suodjalusa vuosttaldeapmi dagaha ahte dohko ii oba addojuvvo ge doaibmalohpi, lohka Smuk.

innrep. En må passe seg for å selge ut beitelandet. Når det er umulig å hindre innrep, kan avtaleløsning være det beste alternativet. Det arbeides med forhandlinger mellom flere distrikter og utbyggere for å avklare om forhandlingsløsninger er mulig. Det er distriktene som bestemmer hvilken strategi og valg som gjøres i forhold til innrep, sier Hjermand.

– Det ser ut som det er en taktikk fra utbyggerne å søke om og etablere mange parker, så gambler de på at de får konsesjon på noen. De vet at vi ikke kan si nei til alt. Når det gjelder Skallhalsen håper vi at Forvarets nei til vindmøllepark skal være utslagsgivende for at det ikke blir gitt en endelig konsesjon, sier Smuk.

Vuostebieggga

Boazodollui leat dát mearihis plánat ilgadin. Mánaga bieggamillorusttega leat plánejuvvon boazodoalloorohagaide.

Muhto maiddá eará go boazodoallu vuosttaldit huksenplánaid. Turistaaláhus, eará ealáhusberoštumit, birasberoštumit, politihkkárat ja ovttaskas olbmot leat vuosttaldišgoahtánt bieggamillorusttegiid.

Fræna gielddastivra Møre ja Romsdalas manai čielgasit Fræna bieggamillorusttega huksema vuostá go ášši lei gielddastivrras skábmaná 21. beaivve. Statkraft lea dohko plánen hukset rusttega mas leat 27 bieggamillorusttegiid. Gielddastivrras jienastedje 22 vuostá ja 9 beali.

Skábmaná 5. beaivve gieđahalai gielddastivra Frøyas Lulli-Trøndelágas bieggamillorusttega huksenplánaid sullos. Frøya miedai huksemiid 13 jienain 10 jiena vuostá. Árabuš dán čavčča lei álbmotjienasteami unna eanetlogoš mielas bieggamillorusttegiid huksemii.

Møller i motvind

Reindriften er svært skeptisk til den enorme vindkraftutbyggingen. Flere vindmølleparker er planlagt i reinbeiteområder.

Men det er ikke bare reindriften som er skeptisk. Turistnæringen, andre næringsinteresser, miljøinteresser, politikere og enkeltpersoner begynner å mobilisere mot vindkraftutbyggingen.

Kommunestyret i Fræna kommune i Møre og Romsdal sa klart nei til Fræna vindmøllepark da saken var til behandling 21. november. Statkraft har planer om å bygge en park med 27 vindmøller i kommunen. Kommunestyrevedtaket ble gjort med 22 mot ni stemmer.

5. november behandlet kommunestyret i Frøya i Sør-Trøndelag utbyggingen av en vindmøllepark på øya. Frøya sa med 13 mot 10 stemmer ja til vindmølleparken. Tidligere i høst var det folkeavstemming om saken og da sa et knapt flertall ja til vindmøller.

Tilbakeblikk over produksjonen i en brytningstid

Reintallet spiller inn. Med gjennomsnittlige slaktevekter på kalv og bukk på henholdsvis 16,5 og 25,0 kilo siste år, har reindriften i Vest-Finnmark mye å strekke seg etter. For høyt reintall er en av forklaringene på lave vekter. Bildet er fra kalvemerking i Hjertind reinbeitedistrikt i Troms.

Foto: Per Torbjørn Jystad

I årets utgave av «Ressursregnskap» har vi fokusert på utviklingen i produksjonen i de ulike delene av reindriftsområdet over de siste 10–20 årene. «Ressursregnskap for reindriftnæringen» er Reindriftsforvaltningens årlige rapport om ressurs situasjonen i næringen, basert på reiniernes meldinger om reindrift.

Av: Anders Aarhun Ims, Reindriftsforvaltningen

Før vi går bakover i tid skal vi innledningsvis se på tabell 1. der det er sammenfattet en del nøkkeltall for det siste året. Som det framgår av tabellen var det ved utgangen av driftsåret 2004/05 totalt 569 driftsenheter registrert med rein, noe som er en nedgang på 15 driftsenheter fra året før. Mesteparten av nedgangen kom i Vest-Finnmark, hvor arbeidet med reintallstilpasning har bidratt til å redusere antallet enheter.

Tabell 1. Nøkkeltall for de ulike områdene for driftsåret 2004/05.

Område	NØKKELTALL SISTE DRIFTSÅR									
	Dr.enheter med rein	Personer i dr.enh.	Reintall pr. 31/3	Merket kalv	Tap av Rein	Slakte-dyr	Kalve-slakt	Tot.prod. (kg/livrein)	Gj.sn. sl.vekt (kg) kalv	okse 1-2
Polmak/Varanger	43	215	24 150	80 %	8 %	13 366	78 %	12,4	19,4	32,1
Karasjok	139	644	53 446	78 %	7 %	15 054	50 %	9,7	18,4	29,5
Øst-Finnmark	182	859	77 596	79 %	7 %	28 420	63 %	10,6	18,9	28,7
Vest-Finnmark	227	1 297	90 983	81 %	13 %	34 202	47 %	6,6	16,5	25,0
Troms	50	160	11 260	67 %	15 %	1 572	47 %	6,9	22,4	33,3
Nordland	43	215	13 774	77 %	15 %	4 200	61 %	7,2	21,1	32,2
Nord-Trøndelag	37	175	11 976	79 %	18 %	4 936	74 %	7,9	20,0	30,3
Sør-Trøndelag/Hedmark	30	151	13 429	84 %	7 %	7 054	80 %	12,9	21,5	32,0
Tamreinlag			12 159	92 %	1 %	7 574	67 %	16,6	22,5	37,5
Hele reindriften	569	2 856	231 177	80 %	11 %	87 958	59 %	8,8	20,4	32,3

Tabellen viser videre at reintallet var på snautt 232.000 rein for hele landet ved utgangen av driftsåret. Av disse var ca. 168.500 rein (ca. 70 %) hjemmehørende i Finnmark. Alle områdene, med unntak av Troms, hadde merkeprosent over 75 prosent sommeren 2004. Tapsomfanget varierte betydelig mellom områdene, med de høyeste prosentvise tapene i Nord-Trøndelag, Troms, Nordland og Vest-Finnmark.

Slakteuttaket gikk vesentlig opp i 2004/05, som følge av det største slakteuttaket i Finnmark siden starten på 1990-tallet. Finnmark har de siste årene etablert en vesentlig større andel kalveslakt enn på slutten av 1990-tallet. Kalveslakt foretas likevel fortsatt i større omfang i de sørligste områdene og i Polmak/Varanger. Både

produktiviteten og slaktevektene gikk ned i Finnmark i 2004/05, og da spesielt i Vest-Finnmark, der slaktevektene var på nesten samme lave nivå som i siste del av 1990-tallet.

Reintall og produksjon i en brytningstid

Siden 1980-tallet har reintall, produksjon og slaktevekter variert betydelig både mellom områder og mellom år. Tabellene 2. til 7. gir et tallmessig uttrykk for denne variasjonen i den siste 10-års-perioden. I det følgende har vi forsøkt å beskrive sentrale utviklingstrender som framkommer i tabellene, og delvis også fra statistisk materiale tilbake til 1980-tallet.

Tabell 2. Reintall per 31. mars i de ulike områdene i perioden 1995-96 – 2004/05 (korrigerte reintall, med unntak av siste driftsår).

OMRÅDE	REINTALL I SLUTTSTATUS (per 31. mars)									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Polmak/Varanger	20 345	18 976	20 240	19 695	18 748	18 343	20 015	21 623	24 179	24 150
Karasjok	37 860	36 384	32 293	32 389	29 282	28 600	37 655	41 766	49 485	53 446
Øst-Finnmark	58 205	55 360	52 533	52 084	48 030	46 943	57 670	63 389	73 664	77 596
Vest-Finnmark	80 707	88 313	77 509	75 906	65 508	62 021	73 624	84 214	96 536	90 983
Troms	9 746	8 633	8 524	8 928	8 133	8 076	9 051	9 922	10 556	11 260
Nordland	11 949	11 597	10 902	11 083	11 135	12 072	13 612	14 137	14 255	13 774
Nord-Trøndelag	14 109	13 809	14 222	14 743	14 662	13 812	12 998	12 936	12 331	11 976
Sør-Trøndelag/Hedmark	14 209	13 910	13 619	14 194	13 458	13 185	13 227	13 432	13 307	13 429
Tamreinlag	10 695	9 876	10 127	11 029	11 481	12 179	11 656	12 189	12 127	12 159
Hele reindriften	199 620	201 498	187 436	187 967	172 407	168 288	191 838	210 219	232 776	231 177

Tabell 3. Kalvemerkeprosenten i de ulike områdene i perioden 1995-96 – 2004/05, beregnet i % av antall simler i vårflokk

OMRÅDE	KALVEMERKEPROSENT									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Polmak/Varanger	63 %	34 %	64 %	66 %	61 %	57 %	77 %	79 %	83 %	80 %
Karasjok	54 %	45 %	41 %	58 %	60 %	51 %	76 %	81 %	81 %	78 %
Øst-Finnmark	57 %	41 %	50 %	61 %	61 %	53 %	76 %	80 %	82 %	79 %
Vest-Finnmark	66 %	58 %	44 %	65 %	63 %	54 %	80 %	81 %	86 %	81 %
Troms	61 %	46 %	49 %	67 %	61 %	48 %	67 %	66 %	65 %	67 %
Nordland	67 %	60 %	54 %	60 %	66 %	65 %	71 %	68 %	72 %	77 %
Nord-Trøndelag	86 %	78 %	76 %	79 %	73 %	73 %	80 %	81 %	81 %	79 %
Sør-Trøndelag/Hedmark	81 %	82 %	80 %	82 %	83 %	81 %	86 %	83 %	84 %	84 %
Tamreinlag	86 %	89 %	86 %	85 %	83 %	87 %	82 %	92 %	88 %	92 %
Hele reindriften	67 %	57 %	54 %	67 %	66 %	61 %	78 %	80 %	83 %	80 %

Tabell 4. Tap av rein (voksne dyr og merkede kalver) i de ulike områdene i perioden 1995-96 – 2004/05, beregnet i % av vårflokk og antall merkede kalver.

OMRÅDE	TAPSPROSENT									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Polmak/Varanger	8 %	7 %	7 %	10 %	10 %	8 %	10 %	9 %	7 %	8 %
Karasjok	16 %	17 %	20 %	15 %	18 %	19 %	13 %	9 %	8 %	7 %
Øst-Finnmark	13 %	13 %	15 %	13 %	15 %	15 %	11 %	9 %	8 %	7 %
Vest-Finnmark	12 %	11 %	19 %	17 %	25 %	26 %	15 %	11 %	9 %	13 %
Troms	16 %	19 %	18 %	17 %	15 %	21 %	19 %	18 %	16 %	15 %
Nordland	18 %	14 %	18 %	17 %	17 %	16 %	13 %	13 %	12 %	15 %
Nord-Trøndelag	19 %	15 %	15 %	11 %	11 %	13 %	11 %	10 %	16 %	18 %
Sør-Trøndelag/Hedmark	6 %	4 %	7 %	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %	7 %	7 %
Tamreinlag	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	2 %	5 %	2 %	2 %	1 %
Hele reindriften	12 %	11 %	16 %	14 %	17 %	17 %	12 %	10 %	9 %	11 %

Finmark – store variasjoner i reintall, slaktevekter og produksjon

Gjennom siste del av 1990-tallet hadde Karasjok og Vest-Finnmark en betydelig svikt i produksjonen. Dette ga seg utslag i både redusert reintall, svikt i kalvetilgangen, høye tap, lave slaktevekter og en svært lav produktivitet. Polmak/Varanger hadde også svakere produksjonsresultater enn på 1980-tallet og første del av 1990-tallet. Distriktene i denne østligste delen av Finnmark greide seg imidlertid langt bedre enn Karasjok og Vest-Finnmark. Dette kan illustreres med at området hadde bra slaktevekter og brukbar produktivitet gjennom de vanskelige årene. Nedgangen i reintall var dessuten markert mindre enn lenger vest. Den negative produksjonsutviklingen i Finnmark på slutten av 1990-tallet hadde blant annet sammenheng med vanskelige klimatiske forhold flere år, spesielt på vinterbeitene. For Vest-Finnmark og Karasjok hadde høyt beitebelegg over lang tid og nedslitte vinterbeiter også bidratt sterkt til den svake produksjonen i denne perioden.

Fra bunnåret 2000/01 snudde imidlertid utviklingen. I årene fram til 2003/04 gikk slaktevektene opp, tapene ned og produktiviteten sterkt opp i Karasjok og Vest-Finnmark. Denne positive utviklingen i produktivitet hadde sammenheng med svært gunstige klimatiske forhold over flere år, herunder lite snø, tidlig vår og økt tilgang på vinterbeite som oftest ikke er tilgjengelig på grunn av snø- og isdekke. Siden slakteuttaket i disse gode årene ikke økte i takt med produktivitetsøkningen, og mange reineiere benyttet anledningen til å bygge opp flokkene sine, økte reintallet med ca. 50 % på disse 3 årene. De siste par årene har utviklingen snudd igjen, med lavere slaktevekter, økte tap og nedgang i produktivitet. Det er særlig Vest-Finnmark som har fått merke den negative utviklingen. I Karasjok ligger slaktevektene og produktiviteten, på tross av nedgang, fortsatt på et brukbart nivå. Tapene har dessuten ikke økt i særlig grad. Polmak/Varanger synes ikke å ha kommet i den samme negative utviklingen som resten av Finnmark, men også her synes trenden å være svakt negativ.

Tabell 5. Årlig uttak av slaktedyr i de ulike områdene i perioden 1995-96 – 2004/05.

OMRÅDE	TOTALT ANTALL SLAKTEDYR									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Polmak/Varanger	9 146	5 383	6 530	7 449	7 117	6 411	7 264	7 264	9 212	13 366
Karasjok	11 707	8 248	5 602	7 540	8 957	3 660	4 000	10 075	11 408	15 054
Øst-Finnmark	20 853	13 631	12 132	14 989	16 074	10 071	11 264	17 339	20 620	28 420
Vest-Finnmark	31 514	21 252	15 388	18 569	16 234	9 688	9 826	19 346	21 253	34 202
Troms	2 063	1 868	1 455	1 481	1 696	637	860	973	1 341	1 572
Nordland	3 725	3 158	2 737	2 274	2 814	2 332	2 882	3 184	4 157	4 200
Nord-Trøndelag	6 520	6 093	5 645	6 390	6 609	6 622	7 132	6 435	5 794	4 936
Sør-Trøndelag/Hedmark	7 591	8 021	7 024	6 800	8 349	7 850	8 067	7 634	7 121	7 054
Tamreinlag	5 585	6 824	5 458	5 974	5 985	6 254	6 893	6 779	7 446	7 574
Hele reindriften	77 851	60 847	49 839	56 477	57 761	43 454	46 924	61 690	67 732	87 958

Storbukk kontra kalv. De største bukkene slaktes også i tamreinlagene. I Nordland og Troms som ligger på de neste plassene, er gjennomsnittet ca. fem kilo lavere. Det er for øvrig store forskjeller i uttaket mellom distriktene. I sør tar man ut 80 prosent som kalv, mens man i Vest-Finnmark og Troms siste år slaktet 47 prosent kalv. Bildet er fra Balvatn reinbeitedistrikt i Nordland. I dette distriktet slaktes det mye storbukk.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Tabell 6. Totalproduktivitet (kg/livrein) i de ulike områdene i perioden 1995-96 – 2004/05 (reintallsendring omregnet til produksjon).

OMRÅDE	TOTALPRODUKTIVITET (kg/livrein)									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Polmak/Varanger	9,5	5,3	9,5	7,8	8,2	7,5	12,2	10,7	13,7	12,4
Karasjok	5,6	4,9	1,2	5,9	4,3	3,0	12,1	11,4	10,5	9,7
Øst-Finnmark	6,9	5,0	4,1	6,6	5,8	4,8	12,1	11,1	11,6	10,6
Vest-Finnmark	6,9	9,1	1,3	5,2	2,2	2,7	8,5	10,7	10,6	6,6
Troms	6,9	2,2	3,3	7,5	3,8	1,4	6,8	7,8	6,9	6,9
Nordland	11,7	8,0	3,1	6,6	7,0	7,8	11,8	8,7	9,4	7,2
Nord-Trøndelag	11,1	9,6	10,5	12,1	11,2	9,2	11,0	11,8	9,3	7,9
Sør-Trøndelag/Hedmark	12,2	13,2	11,1	13,5	13,4	14,6	14,9	14,8	12,4	12,9
Tamreinlag	16,4	16,8	16,0	16,8	16,8	17,5	14,1	18,5	17,1	16,6
Hele reindriften	8,3	8,2	4,3	7,6	6,0	6,0	10,8	11,4	11,1	8,8

Troms og Nordland – variasjoner i reintall og produksjon, men stabilt høye slaktevekter

Troms og Nordland har generelt hatt store svingninger i produksjonen, blant annet som følge av vanskelige vinterbeiter og ustabile klimatiske forhold. Vinterbeitene er mer ujevnt fordelt, og utgjør den mest begrensende faktoren for de fleste distrikter i disse to områdene. Sommerbeitene er imidlertid av generelt meget høy kvalitet. Dette innebærer at Troms og Nordland ligger i toppen når det gjelder kjøttkvalitet, med til dels svært høye slaktevekter.

Til tross for høye slaktevekter og god kondisjon, slet

begge områdene på siste del av 1990-tallet med store tap, lav kalvetilgang, lav og ustabil produktivitet og minkende reintall. Nedgangen er, foruten klimatiske vanskelige vinterbeiteforhold, satt i sammenheng med økende rovdyrbestander. Tapene i øydistriktene i Troms var for en stor del klimatiske betinget, mens rovdyr trolig har vært den viktigste tapsårsaken i fastlandsdistriktene i Troms og i Nordland. Distriktene lengst nord i Nordland har vært hardest rammet av rovdyr tap, og reintallet og produksjonen i disse distriktene ble i denne perioden satt kraftig tilbake.

Etter 2000/01 har utviklingen generelt vært positiv

i Troms, med nedgang i tap og økning i både reintall, kalvetilgang og produktivitet. Sammenlignet med andre områder er imidlertid fortsatt tapene høye og produktiviteten lav. Her må det nevnes at produktivitetstallene for Nordland og Troms ikke omfatter den produksjon som svensk rein på konvensjonsbeite i Norge skaper. Utviklingen i Nordland er mer sammensatt. Reintallet har med

unntak av siste år økt i Nordland som helhet. Videre har kalvetilgangen og slakteuttaket økt, mens tapene, med unntak av det siste året, har gått ned. De tre nordligste distriktene i Nordland har derimot av ulike årsaker ikke greid å bygge opp reintallet og få reindriften på fote igjen etter de store tapene på slutten av 1990-tallet

Tabell 7. Gjennomsnittlige slaktevekter på kalv i de ulike områdene i perioden 1995/96 – 2004/05

OMRÅDE	GJ.SNITTLIG SLAKTEVEKT PÅ KALV (kg)									
	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Polmak/Varanger	19,4	19,8	18,9	17,9	19,2	18,9	20,8	21,0	20,6	19,4
Karasjok	16,8	16,6	18,1	15,8	17,2	17,8	20,2	21,3	21,2	18,4
Øst-Finnmark	18,7	18,9	18,8	17,1	18,4	18,7	20,7	21,1	20,9	18,9
Vest-Finnmark	16,5	17,1	15,5	15,4	15,3	17,7	19,4	20,4	19,3	16,5
Troms	22,4	23,2	21,8	23,4	22,7	22,9	21,5	25,2	22,6	22,4
Nordland	20,5	21,5	21,4	21,8	21,7	22,4	21,4	22,5	20,9	21,1
Nord-Trøndelag	20,0	20,5	20,1	20,8	20,9	20,3	20,3	21,4	19,6	20,0
Sør-Trøndelag/Hedmark	20,3	20,0	18,7	20,9	20,9	22,1	21,2	21,9	20,9	21,5
Tamreinlag	20,5	20,6	20,8	21,8	21,7	23,4	22,3	24,9	23,0	22,5
Hele reindriften	19,3	20,0	19,4	19,2	20,1	21,1	20,8	21,8	20,7	20,4

Trøndelag og tamreinlagene – stor stabilitet og høy produksjon, men negativ utvikling i nord

Trøndelagsområdene og tamreinlagene har generelt hatt en stor stabilitet både i reintall, produksjon og kvalitet (slaktevekter), og da i særlig grad Sør-Trøndelag/Hedmark og tamreinlagene. Disse to områdene har over lang tid hatt den høyeste produktiviteten i landet. De siste tre årene har slakteuttaket og produktiviteten gått noe ned og tapene gått noe opp i Sør-Trøndelag/Hedmark, trolig på grunn av økt rovdyrbestand. Tamreinlagene har derimot vært svært lite plaget med tap, og produktiviteten og slakteuttaket er her fortsatt svært høyt. Tamreinlagene har også de høyeste slaktevektene.

Nord-Trøndelag hadde gjennom 1980-tallet og første del av 1990-tallet også svært høy produktivitet. Dette var et utsalg av en bevisst strukturering av reinflokken. I første halvdel av 1990-årene økte imidlertid rovdyr tapene sterkt, slik at produktiviteten gikk ned. Tiltak for å få ned rovdyr tapene ble iverksatt på midten av 1990-tallet. Dette bidro til at tapene avtok og produktiviteten gikk opp i de påfølgende årene. Fra slutten av 1990-tallet begynte reintallet å synke, og nedgangen har fortsatt fram til siste driftsåret. Nedgangen i reintall skyldes delvis planlagte justeringer av reintall i forhold til beitegrunnlaget, men også økende tap de siste par årene. Parallelt med de økte tapene har også produktiviteten gått sterkt ned. Videre har slaktekvantumet blitt redusert fordi det ikke er mulig å foreta et systematisk utvalg og optimalisere kjønns- og alderssammensetningen på samme måte som tidligere.

Tamreinlagene. Reinen i Trollheimen er kjent for sine solide vekter. Her fra årets samling til kalvemerking. Tamreinlaget har et øvre reintall på 1.600 dyr i vårflokk.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Hurtigrutas Boazosiidii

Rein satsing på Hurtigruta

Buorit ustibaččat. Kåre Tannvik (gurut bealde) ja Ludwig Reithaug leaba álggahan boazo turistema Girkonjárdgas. Rudolf lea álo ovddemusas biebmogári luhtte. Son lea čadačeahpes turistaverdde.

Gode venner. Kåre Tannvik (t.v) og Ludwig Reithaug står bak satsingen på rein-turisme i Kirkenes. Rudolf sikrer seg alltid godbitene først. Oppgaven som turistvert har han tatt på strake klover.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Kåre Tannvik ja Ludwig Reithaug leaba geahčastan Hurtigruta 130.000 mátkkošteaddji máilmmi buoremus ággan cegget unna luonddugárdáža dakka Girkonjárdgas gávpoa rávdii. – Moai dihte ahte eatnasat sis leat vándardan miehtá Norgga rittu ja liikká eai leat oaidnán ovttaga bohcco. Min luhtte besset viimmat bohccuid dearvahit, lohka álggaheaddji Kåre Tannvik.

*Čállán: Per Torbjørn Jystad
Jorgalan: ImO*

Jurdda lea nappo oalle ovttagardán, muhto soai liikká eaba čiegat ahte lea leamaš ollu bargu ja hutkamuš ovdal go johtui bodiiga. – Lihkus leat Máttá-Várjjat gieldda ja boazoeaigát Lars Mathis Gaup leamaš miehttemielas munno áigumušaide, lohka Kåre Tannvik.

Kåre Tannvik og Ludwig Reithaug har sikret seg ut 130.000 reisende med Hurtigruta som verdens beste grunn til å bygge en egen liten naturpark rett utenfor Kirkenes. – Vi vet at de aller fleste har reist langs hele norske kysten uten å ha sett en eneste rein. Hos oss kan de endelig få møte dyra på nært hold, sier initiativtager Kåre Tannvik

Av Per Torbjørn Jystad

Konseptet er med andre ord ganske enkelt, men de to vil ikke underslå at det likevel ligger en mye arbeid og tankevirksomhet bak. – Heldigvis har vi møtt stor velvilje hos Sør-Varanger kommune og ikke minst hos reineier Lars Mathis Gaup i Tana, sier Kåre Tannvik.

Tannvik lea fidnomáhtolaš beaivi ja Gabba nammasaš fidnodaga beaivválaš jodiheadji, muhto seammarvosas bargoguoibmi ja «boazoisit» lea Ludwig Reithaug. Ludwig Reithaug lea ge jorralan váttis bargomárkanis Oslo dihtormáilmmis Girkonjárgii turistaverdden ja boazoisidin. Dán dagu son ii leat ollenge gáhtan.

– Bohccot leat nu gesson munnje. Dat orrot oahppan ahte go fal mun lean lahkosiin, de lea sidjiide sihke biebmui ja oadjebasvuohta, lohká ieš. Bealistis lea son duhtavaš dainna go lea sirdán eahpesihkkaris dihtormáilmmis ollesáiggebargui njealljejuolggat skihpáriiguin.

Albma fáladat

Juogo Tannvik dahje Reithaug leaba njuolga gullevaččat sámi boazodollui, muhto boarráseabbo lea mánnávuoda rájes atnán oktavuodaid boazodollui. Tannvik bilkida iežas «wonnabe-sápmi», bajásšaddan go juo lea boazosámi ustibiiguin.

– Almmá deatnulaččaid Lars Mathis Gaup, Britte ja Anna Margaretha doarjaga haga ean livčče goasse álgán dáinna, deattuha son.

Son deattuha maiddá ahte Gabba ii leat makkárge «mahkášsámi prošeakta». – Dat maid moai vuosttažettiin máhtte, lea dieđuid addit bohcco birra – movt dat eallá, anatomijja, gaccat, guolga, luondu. Ja dasa lassin fálle guoimmuheami ja vásáhusaid. Jus galget leat doalut gos sámi kultuvra ja historjá čalmmustahttojuvvo, de moai gal bálkáhetne sámi dáiddáriid.

Vihitta miesi

Dán rádjái leat olbmáguovttos leamaš vihitta buori veahki gárddis: Rudolf, Neste, Mosta, Borealis ja Lonesome. Ieš nástin gal lea dieđusge Rudolf, mii álggu rájes lea ieš gávdnan jáfosehka ja borran das. Lonesome gal maid ii leat ihcalis dien nama ožžon, go dušše miestaga duohken šokká guossi mii boahá Boazodoalloodđasiid bládis. Hudjuvuoha gal dáidá maiddá boahit das go šibitdoavttir lea fitnan gutnehuhttime su ja go lea easkka nulpen.

Miesit bohte Gaup-siiddas mannan čavčča. Dát vihitta bohcco leat guhkes áigái láigohuvvon, go Tannvikas ii leat lohpi oastit bohccuid ja leat boazoeaiggádin. Dalle go bohte ledje miesit irrasat, muhto daid lei álki dápmat, vaikko áddjás hommá gal lei.

– Mun dušše láidejin daid lávžžis diibmoviissaid juohke beaivve. Ii ádjánan ge guhká dan rájes go turisttat vuosttaš geardde bohte, dassázi go bohccot ledje áibbas

Rusttet gárvánii oddajagemánus 2005 ja rahppojuvvui mánu manjel. Ásahusa eaiggáduššet bearrašat Tannvik (66 %) ja Reithaug (34 %). – Guovddáš veahkkín lea Lars Mathis Gaupa boazodoallobearáš Deanus. Sin doarjaga haga eat livčče álggahan dán, lohká Kåre Tannvik.

Anlegget stod ferdig i januar i 2005 og åpnet en måned senere. Selskapet er eid av familien Tannvik (66%) og Reithaug (34%). – En sentral brikke er reindrifsfamilien Gaup i Tana. – Uten at de hadde støttet oss, hadde vi aldri gått i gang, sier Tannvik.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Tannvik er den forretningsmessige krumtappen og daglig leder i selskapet Gabba, mens likeverdig kollega og «dyrenes mann» er Ludwig Reithaug. Sistnevnte for øvrig konvertert fra et vanskelig arbeidsmarked som dataingeniør i Oslo til turistvert og reingjeter i Kirkenes. Et valg han overhodet ikke angrer på.

Det er meg dyra søker til. De har vel lært seg at så lenge jeg er i nærheten er de sikret både mat og trygge forhold, sier han.

For egen del er også usikkerheten i databransjen byttet ut med fulltidsjobb og firebente kolleger.

Ikke juks

Verken Tannvik eller Reithaug er direkte tilknyttet samisk reindrift, men senioren av de to, har fra barnsben et langt og godt forhold til reindriften. Tannvik fleiper med at han nok er litt «same-wannabe» oppvokst som han er med venner i reindriften.

– Uten støtten fra Lars Mathis Gaup, Britt Gaup og Anna Margreth Gaup i Tana ville vi likevel aldri gått i gang, understreker han.

Han understreker også at Gabba ikke er et «liksom samisk prosjekt fra deres side». – Det vi er gode på er i første rekke kunnskapsformidling om reinen. Hvordan den lever, anatomien, klover, mule, hår og væremåte. Og så sper vi på med litt underholdning og opplevelser. Skal vi ha arrangementer som fokuserer på samisk kultur og historie leier vi inn samiske kunstnere.

lodjon. Fiellobálggis man leat ráhkadan gussiid várás, gal lea seamma ollu báikkálaš ássiid johtolat, muitala Reithaug.

Buorre báiki

Bohccuin lea sullii 7000 kvadratmehtera viidodat moadde kilomehtera eret hurigruta káiás, mii lea Girkonjárdga guovddázis, ja lea bures áidojuvvon. Guovlu lea juhkkjuvvon guovtti oassái, vai sáhtta ovttá áiggi ain seastit nuppi oasi. Doppe lea sihke jeaggi, čáhči, vuovdi ja dievát, ja nu lea dábálaš guovlun mii heive bohcco lundui. Lassin lunddolaš guohtumii, de ožžot bohccot maiddá Suoma jafuid, suinniid ja jeahkála. Fiellobálgá mielde vánddardit guovttejuolggagat ja eatnamis fas njealjejuolggagat.

– Jurdda lea lasihit boazologu 12 rádjái, vai áiggi mielde beasašimmet fállat heargevuodjima dálvet. Muhto dat ferte boahit go boahat. Mii fertet dadistaga guorahallat man galle bohcco sáhttit atnit dán gárddis nu ahte ii čilviluva, lohka Tannvik.

Viiddidit

Vuosttaš geasi lea mannan hui bures go leat leamaš sullii 4 500 guossi, main eatnasat leat leamaš Hurtigruta mátkkošteaddjit. Girkonjárdga lea ge manjemus báiki gos Hurtigruta fitná ovdal go fas jorgala lulás. De gal lea ge áigi deaivvadit bohccuiguin, oaivvildeaba olbmášguovttos.

Rusttet lea ráhkaduvvon geavahuvvot birra jagi. Dat galgá heivet buohkaide, mánáidgárdemánáid rájes «rávisolbmuid doaluid» rádjái. Dál sis lea lávvu čoahkkananbáikin, muhto jurdda lea áigái oazžut cehkkjuvvon →

Čieža mihtu. Bohccot dárbbášit buori eatnama – eai ge ábut leat beare gallis. Ludwig lea boazoisit ja «allogoahkka».

Sju mál. Dyra má ha et godt terreng – og det kan heller ikke være for mange. Det daglige tilsynet sørger Ludwig for.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Fem kalver

Så langt har de to kompanjongene fem gode hjelpere i innhegningen; Rudolf, Neste, Mosta, Borealis og Lonesome. Stjernen er utvilsomt Rudolf som fra første dag var i posen for å hente kraftfôr. Lonesome bærer også sitt navn med rette der han betrakter Reindriftnytt sitt besøk fra bak et bjerkekjerr. Det siste kan nok også skyldes at dyrlegen har besørget kastrering samt at horna nylig forsvant. Tapet av verdighet er påtakelig.

Kalvene kom fra familien Gaup i Tana som små i fjor høst. De fem er innleid på langtidskontrakt siden Tannvik ikke kan kjøpe rein og stå som reineier. Da de kom var de både sky og redde, men dressuren var like enkel som den var tidkrevende.

– Jeg gikk rett og slett tur med de i bånd i timevis hver dag. Det gikk heller ikke lang tid fra turistene kom første gang i sommer til at reindyrene var hånd-tamme. Plankegangene som er laget for besøkende er også like mye promenade for de fastboende, sier Reithaug.

Godt område

Dyra har ca. 7000 kvadratmeter å boltre seg på ca. to kilometer fra hurtigrutekaia i sentrum av Kirkenes. Behørig inngjerdet. Området er delt i to slik at man kan ha et vekselbruk fra år til annet. Myr, vann, skog og et lite høydedrag gir den nødvendige variasjonen for at dyra skal kunne trives. Kraftfôr, høy og mose fra Finland kombineres med det som naturlig kan beites. Plankegangene styrer persontrafikken. Terrenget er forbeholdt de på fire.

– Vi har et mål om å øke antallet til 12 slik at vi på sikt kan ha reinkjøring om vinteren. Men det er noe som får ta den tiden det krever. Vi må også fortløpende vurdere hvor mange dyr vi kan ha her i denne innhegningen for å unngå forørkning, sier Tannvik.

Utvider

Den første sommeren har det imidlertid gått riktig så bra med ca. 4.500 besøkende., hvorav de aller fleste passasjerer med Hurtigruta. Kirkenes er siste stopp før turen går sørover igjen. Da er det også på tide å få møte reinen, fastslår tospannet.

Selve anlegget er bygget for å kunne brukes hele året. Alt fra unger i barnehagene til «voksen-selskap» skal passe inn. I dag tjener en stor lavvo som samlingspunkt. Neste steg er å få på plass en laftet «storgamme» som kan huse inntil 60 personer.

Bortsett fra litt problemer med hest-flue på sommeren, har opp- →

Sihtá konsultašuvnnaid

Vil be om konsultasjon

Go odda boazodoalloláhkka ovddiduvvo Stuoradiggái, de lea oalle sihkar ahte Sámediggi sihtá konsultašuvnnaid, lohka sámediggepresideanta Aili Keskitalo (NSR).

Čállán: Agnar Berg
Jorgalan: ImO

– Juo, dat lea oalle sihkar ahte mii geavahit dan vejolašvuoda mii lea áshuvvon Sámedikki ja Ráđđehusa konsultašuvdna-, dahje gulahallansoahpamuša mielde, lohka sámediggepresideanta.

NSR' goalmát presideanta

Miessemánu 11. beaivi dán jagi vuolláičáliiga dalá sámediggepresideanta Sven-Roald Nystø ja dalá gieldda- ja guovloministtar Erna Solberg «konsultašuvdnasoahpamuša». Šiehtadusa válđoáššin lea ahte almmolaš eiseválddit galget gulahallat Sámedikkiin áššiin mat njuolga gusket sápmelaččaide. Odda boazodoalloláhka lea ášši mas Sámediggi atná lunddolažžan bivdit gulahallama.

Áili Keskitalo (37) lea Norgga Sámiid Riikkasearvvi, NSR goalmát sámediggepresideanta. Su ovdalis leaba Ole Henrik Magga ja Sven Roald Nystø goappašat leamaš presideantan guokte áigodaga.

Muhto mannan čavčča lei presideantaámmát oalle váddása duohken. Guhká lei eahpesihkar goabbá Egil Ollis ja Aili Keskitalos vuoitá. Loahpas goitge Aili Keskitalo hágai ovtasbargoguimmiid. Dál son jodiha stuora juhkosa, mas mielde leat NSR, Guovddášbellodat,

Når den nye reindrifstloven legges frem for Stortinget vil Sametinget med stor sannsynlighet be om konsultasjon, sier sametingspresident Aili Keskitalo (NSR).

Av: Agnar Berg

– Ja, det er sannsynlig at vi vil benytte oss av den muligheten vi nå har etter at Sametinget og Regjeringen ble enig om en konsultasjonsprosedyre tidligere i år, sier sametingspresidenten.

Tredje president fra NSR

11. mai i år skrev daværende sametingspresident Sven-Roald Nystø og daværende kommunal- og regionalminister Erna Solberg under på «konsultasjonsavtalen». Grovt sett går avtalen ut på at Sametinget skal konsulteres av offentlige myndigheter i saker som kan påvirke samene direkte. Den nye reindrifstloven er en sak der det vil være naturlig for Sametinget å be om konsultasjon.

Med Aili Keskitalo (37) som sametingspresident har Norske Samers Riksforbund, NSR, fått sin tredje same-tingspresident. Hennes forgjengere, Ole Henrik Magga og Sven-Roald Nystø satt begge i to perioder.

Men i høst var det så vidt det holdt for NSR. Lenge sto det og vippet mellom Arbeiderpartiets Egil Olli og Aili Keskitalo. Til slutt trakk Keskitalo det lengste strået. Nå leder hun storkoalisjonen bestående av NSR, Senterpartiet, Samefolkets parti, Samer bosatt i Sør-Norge og Flyttsamelisten i Kautokeino.

→ «stuorgoadi» gosa čáhket 60 olbmo.

Earret veahá čurotgivssi mannan geasi, de lea álggahapmi mannan hui bures. Eai leat leamaš stuorát váttisvuodat ge, vaikko rusttet lea gávpoga lahka. Lea leamaš stuora beroštupmi miehtá máilmmi. Dán beaivi ferte Tannvik vel ollet gávdnat boazobiergomárffi buvttadeaddji Londona tv-kanálii. – Dat leat min nama gultastan juostá ja dárbbasit bohccobiergomárffi juovlaprogrammii. Son bogostallá vel ahte ferte suoddat ahte dat várrogasat jerre mas mii duodai ráhkadit dien márffi...

→ starten gått uten problemer. Det har heller ikke vært noen større uheldige episoder, tross at anlegget ligger nært et bysentrum. Publisitet har det heller ikke manglet på fra fjern og nær. Tannvik må bruke siste rest av arbeidsdagen til å finne en leverandør av reinpølse til en fjernsynskanal i London.

– De hadde vel snappet opp navnet vårt et sted i jakten på reinpølse til et juleprogram. Jeg må vel bare legge til at de spurte forsiktig om det var sant at man brukte av reinens understell i pølsa, humrer han.

Sámeálbmotbellodat, Lulli-Norggas ássi sápmelaččat ja Guovdageainnu Johttisámiid listu.

Boazodoalloberoštupmi

– Mun jáhkán mii bures nagodit soabadit. Mii dovddadit bures ja leat ovdal nai ovttasbargan, lohká Aili Keskitalo.

NSR ulbmil lea sidit boazodoalu hálddašeami Sámediggái, muhto ášši ii ovddiduvvo dán njealji jagi áigodagas, lohpidá presiseanta.

– Min áigumuš lea veahkehit boazodoalu sihke politihkalaččat ja rievttálaš vuodu hárrái. Boazodoalloealáhus vásiha ollu stuora hástalusaid. Guokte dán hástalusain leat eará beroštumiid sisabahkken boazoguohtunetnamiidda ja Norgga-Ruota boazoguohtunsoahpamuš, lohká Keskitalo.

– Sámedikki eanetlohku atná boazodoalu lea hui mávssolaš ealáhusan, duodašta son.

Dán jagi mihttomearri Oarje-Finnmárkku alimus boazologu hárrái ii olahuvvon.

– Jus dakkár lohku galgá mearriduvvot, de lea deatalaš ahte boazodoalu oaivilat válđojuvvojit vuhtii ja ahte boazodoallu dohkkeha loguid.

Dutkit leat gávnnahan loguid mat leat «biologalaččat riehta», muhto dasa lassin ferte boazodoalu iežas báikkálaš máhttu deattuhuvvot, oaivvilda son.

Ferte váikkuhit EU

Stoltenberg-ráddehusa golbma bellodaga leat lohpidan EU-miellahtovuoda ságastallama diktit orrut. EEO-riikkan ferte Norga datte vuhtii váldit EU. Min lágat fertejit heivehuvvot EU lágaide. Juohke beaivvi áshuvvojit odđa njuolggadusat ja Norga ii leat dán rádjái gáibidan doalahuvvot daid olggobealde.

– Dál livččen jienastan EU vuostá Uniovnna siskkáldas váttisvuodaid ja odđa vuodđolága geažil man Nederlánda ja Frankriikka eai leat dohkkehan. Muhto seammás mun anán deatalažžan ahte Norga ferte váikkuhit EU čadahit buori álgoálbmotpolitihka, lohká Keskitalo.

– Buoridivččii go EU-miellahtovuoha sápmelaččaid dilálašvuoda?

– Jus mun galggašin doarjut EU miellahtovuoda, de lea eaktun ahte sápmelaččaid beroštumit nannejuvvojit, nanne son.

Keskitalo lea maiddái NSR jodiheaddjin. Son lea náitalan, leat guokte máná ja ássá Guovdageainnus.

Sámediggepresideanta Aili Keskitalo lohká oalle jahkehahttin ahte Sámediggi bivdá gulahallamiid go odđa boazodoalloláhka ovddiduvvo Stuoradiggái.

Sametingspresident Aili Keskitalo sier at det er meget sannsynlig at Sametinget vil be om konsultasjon når den nye reindrifstloven legges frem for Stortinget.

Govven/Foto: Agnar Berg

Fokus på reindriften

– Jeg tror det skal gå greit å holde sammen. Vi kjenner hverandre godt og har samarbeidet tidligere, sier hun.

NSR har som mål å flytte forvaltningen av reindriften til Sametinget. Men saken vil ikke bli flagget i denne fireårsperioden, lover hun.

Vårt fokus nå er å hjelpe reindriften både politisk og på et rettslig grunnlag. Dette er en næring som står overfor mange store utfordringer. To av dem er press på reinbeiteområdene fra andre interesser og den norsk-svenske reinbeitekonvensjonen, sier Keskitalo.

– Flertallet i Sametinget har tatt inn over seg at reindriften er en viktig næring, fortsetter hun.

En nådde ikke målet med høyeste tillatte reintall i Vest-Finnmark tidligere i år.

– Hvis en skal komme

frem til et slik tall er det viktig at reindriften blir hørt og at det er et tall som er akseptert i næringen. Forskere kan komme frem til et reintall som er «biologisk riktig», men det må i tillegg legges vekt på lokal kunnskap fra næringen, sier hun.

Må påvirke EU

De tre partiene i Stoltenberg-regjeringen har blitt enige om ikke å ta opp EU-medlemskapdebatten. Som EØS-land må imidlertid Norge hele tiden forholde seg til EU. Vårt lovverk må tilpasses lovverket i EU. Nye direktiver innføres hver dag og Norge har hittil aldri reservert seg.

– Jeg ville i dag ha stemt nei til til EU på grunn av de interne problemene i Unionen og den nye grunnloven som Frankrike og Nederland har sagt nei til. Men jeg er samtidig opptatt av at Norge skal påvirke EU til å ha en god urfolkspolitikk, sier Keskitalo.

– Vil et EU-medlemskap bedre situasjonen for samene?

– For at jeg skal si ja til EU må det være en forutsetning at samenes interesser styrkes, sier hun.

Keskitalo er også leder for NSR. Hun er gift, har to barn og er bosatt i Kautokeino.

Nytt fra Reindrifskontorene

Øst-Finnmark

– I og med at snøen kom sent og elver og vann har vært åpne, har flere distrikt sett det nødvendig å søke om forlengelse av beitetid på sommerbeiter, sier reindrifsgonom Arne Hansen.

Tross vanskelige driftsforhold med mye barmark, ser imidlertid samling og slakting ut til å ha gått greit unna i de aller fleste distriktene. Reindrifsførelsen har imidlertid bedt slakteriene om å

Arne Hansen, Reindrifsgonom i Øst-Finnmark

skjerpe inn rapporteringen av hvem som slakter og hvor mye dyr som tas ut. – Det gjør vi for bedre å kunne følge opp reintallet, sier Hansen.

Dyrene i øst er også gjennomgående i godt hold, og det er heller ikke registrert mye sammenblanding denne høsten.

Det er igangsett arbeider som skal fastslå områdegrensene mellom Øst- og Vest-Finnmark. Det er planlagt møter med berørte siidaer utover vinteren, sier Hansen.

Arbeidet med rammebetingelser må fremskyndes i Øst-Finnmark, blant annet revidere høyeste fastsatt reintall.

I øst er det også vindmøller som dominerer de viktigste arealsakene. Neste anlegg ut er Snøfjord i Havøysund/Måsøy, der områdestyret nå i desember måtte ta stilling til reguleringsplanen og søknad om konsesjon.

Vest-Finnmark

I Vest-Finnmark er man ved inngangen til desember måned godt i gang med nok en viktig reinteiling. Samtlige rein i Vest-Finnmark skal telles, hvor tallet til våren vil gi en indikasjon hvor vellykket den frivillige reinteilstilpasning har vært i Vest-Finnmark. Utover registrering av antallet dyr kan reindrifsgonom Mikkel Ailo Gaup fortelle at reinen er i veldig godt hold, men at det generelt er lite kalv i flokkene vi hittil har talt.

Også i Vest-Finnmark har driften vært påvirket av mye fuktig vær i høst. Snøen har latt vente på seg, med de problemer dette har medført for reineiere, som har hatt problemer med å holde flokken samlet. Den lange høsten uten

snø har også i år medført at enkelte siidaer tar seg til rette, og setter opp midlertidige gjerder på flytteleier og på vinterbeiteområder, noe som har skapt konflikter internt i sonen. Årsaken til dette er slik Gaup vurderer det, det høye reintallet kombinert med usikre rammevilkår i næringen.

Gaup er derfor glad at Stortinget har avsatt midler for å få på plass rammebetingelser i Vest-Finnmark. Dette innbefatter videre arbeid med det høye reintallet her i vest, dernest sette i gang prosessen med å dele de såkalte «fellesbeiter» på siidanivå. Når reintallet er senket til fastsatte nivå, og vår-høst og vinterbeiter er delt på siidanivå, så vil mye av dagens interne konflikter i næringen være løst, sier Gaup. Da vil reindriften i VF, som andre næringsutøvere, ha rettssikkerhet til å utøve sin næring innenfor gitte lovrammer, og kan planlegge sin drift i forhold til disponible beitearealer for siidaen.

Det er spesielt i østre sone at situasjonen er uoversiktlig med mye ulovlig gjerdebygging. I denne sonen er det mange uavklarte forhold både på vinter-, vår- og høstbeitene. I midtre og vestre sone, er forholdene mindre problematisk. Spørsmålet om deling av beitene drøftes nå både med sonestyrene og i områdestyret. En helikopterbefaring i november viste også at det kreves en opprydding i forhold til oppsett av midlertidige gjerder på høst- og vår- og vinterbeiteområdet. Dette begynner etter hvert å bli et så stort problem, at Reindrifsførelsen har tatt initiativ til å holde et større seminar med dette tema, i løpet av januar måned neste år (2006). Til seminaret vil reindrifsutøvere, berørte kommuner, Fylkesmannens miljøvernnavdeling og miljøvernorganisasjoner bli invitert.

Av større arealsaker trekker Gaup frem planene for vindmølleparken på Tyven (Hammerfest/Kvaløya – distrikt 20). Områdestyret vurderte plassering av denne vindmølleparken som så skjemmende for reindriften på Kvaløya, at de fremmet innsigelse mot hele parken. I KU'en var det så mye «hvis og men» at Områdestyret ikke så det som forsvarlig å gå inn for utbygging av parken. Vindmølleparken vil bidra til å stenge eneste framkommelige flyttevei på Kvaløya på barmark, fra nord til sør og omvendt. I praksis kan hele nordre Kvaløya bli avstengt som beite, sier han. Dette kan i verste fall medføre at enkelte må slutte i reindriften.

Mikkel Ailo Gaup, Reindrifsgonom i Vest-Finnmark

Troms

Reindrifsgonom Sveinung Rundberg konstaterer at ulovlig beiting av svensk rein på norsk side fortsatte langt utover høsten.

Et betydelig antall rein ble observert i områdene rundt Altevann også etter 15. september, sier han.

Den svenske samebyen, Saarivuoma, ble i sommer anmeldt både for ulovlig beiting, oppsetting av gjerdeanlegg og skader i terrenget som følge av barmarkskjøring.

Reindriften i Mauken-Blåtind (distrikt 27 Meavki) har også møtt på flere nye utfordringer. Selve sammenbindingen av skytefeltet vil nå ende i en ekspropriasjonssak etter at man ikke kom frem til en minnelig ordning om erstatning fra Forsvaret til de berørte reineiere.

Tilbudet på 11 millioner kroner lå langt under reineierens krav, og Forsvaret har meldt at de vil ekspropriere. I skytefeltet Mauken-Blåtind har Forsvarets forskningsinstitutt også påvist at forurenningen (avrenning fra vann) som følge av bruken

av hvitt fosfor er større enn ventet. Det ble blant annet frarådet å drikke vann fra de berørte områdene. Da dette er områder som brukes som vinterbeiter, er det usikkert hvor sterkt reinen er blitt berørt. Rapporten gir uansett grunn til bekymring, og det er påkrevet at denne saken følges opp med grundigere undersøkelser.

De første planene for hyttebygging og skianlegg på Myrefjell er nå også kommet på bordet. Vi står dermed i en situasjon med et distrikt som er berørt av flere store inngrep, oppsummerer Rundberg.

Også når Forsvaret trekker seg ut av landområder, oppstår det situasjoner som påvirker reindriften. Rundberg viser til tre plasser der etterbruk av nedlagte militære anlegg kommer i konflikt med reindriften interesser. De tre er; radarstasjonen Majsavarre ved Altevann, Skibotn/Helligskogen og Nes fort i Lødingen. Områder som normalt skulle vært tilbakeført til LNF-områder, men der Forsvaret gjerne vil selge og kjøperne ofte har planer om ny aktivitet.

Majsavarre er i så måte mest nærliggende å nevne. Der er planene om å ta i bruk anlegget til villmarksturisme påklaget av reindriften til Fylkesmannen.

Sveinung Rundberg, Reindrifsgonom i Troms

– Det er ikke gitt at det skal være annen bruk av disse anleggene. For svært mange er det slik at områdene skulle vært tilbakeført som beiteareal for rein-driften, mener Rundberg.

Nordland

Situasjonen for reinbeitedistriktene som er avhengig av vinterbeitene i Sverige står øverst på dagsorden i Nordland. Tre av distriktene (Ildgruben, Byrkije/Børgesfjell og Balvatn), er helt avhengig av disse beiteene, men Saltfjellet de senere årene har klart seg uten omfattende flyttinger til Sverige. For alle fire er imidlertid utfallet av de pågående forhandlingene om en ny reinbeitekonvensjon med Sverige svært viktig.

Reindriftsagronom Harald Rundhaug viser til at det fra norsk side er meldt inn 7.000 rein til beite i Sverige i vinter. – Vi har gitt beskjed til länsstyrene som igjen har oppgaven med å informere de respektive samebyene der, sier han.

I Nordland kom også vinteren sent. Det har gitt gode beiter i høst, men også vanskelige driftsforhold og følgelig travle dager i mange distrikt nå før jul for å rekke samling og slakting. De fleste har ventet i det lengste på snøen for å slippe å leie inn helikopter.

Av andre viktige saker er det uunn-gåelig å trekke frem rovviltsituasjonen. – Det er nødvendig å følge nøye med på tapsutviklingen. Videre bør man også se på nivå og fordelingen av erstatningene. Vi burde blant annet vist mer om hvilken praksis man anvender hos de ulike fylkesmennene når erstatningene utmåles, påpeker Rundhaug.

Ikke mindre enn 22 jerv er satt på fellingslisten i Nordland, og det er knyttet stor spenning til om det er mulig å få tatt ut alle dyrene. Problemene med rovdyr er også avgjørende for reindriften i det siste distriktet i nordre Nordland, Stájggo-Hábmer, som fortsatt har et levedyktig antall rein. Reineierne har det siste året bokstavelig talt søkt tilflukt i Steigen kommune, noe som har ført til konflikter med kommune og landbruk.

– Her må det gjøres noen grep fra Fylkesmannen og rovviltnemda, slik at de kan flytte tilbake til kalvingslandet og vår- og sommerbeitene. Hvis ikke kan det bli kroken på døra også i Stájggo-Hábmer, sier Rundhaug.

Reindriftsforvaltningen opplyser

*Harald Rundhaug,
Reindriftsagronom
i Nordland*

videre at det nå før jul er utlyst en tredje driftsenhet i Byrkije/Børgesfjell. Søknadsfristen var 1. desember.

Nord-Trøndelag

Rovvilt preger situasjonen i de fleste distriktene i Nord-Trøndelag. – Situasjonen er meget vanskelig med en tapsutvikling vi vil følge nøye opp. Produksjonen er gått vesentlig ned, særlig de siste to årene og tellinger fra distriktene i høst, viser en lav kalveprosent målt mot antall simler, sier konstituert leder av kontoret Tove Skaget.

Hun viser blant annet til følgende kalvetall før slakting i høst: Vestre Namdal (39%), Østre Namdal (43 %) og Færen (54%). Normalt burde kalveprosenten vært ca 80% på dette tidspunkt.

Værforholdene i høst kan kort oppsummeres med; – svært fuktig. Dette medførte store vanskeligheter med å få gjennomført førbrunstslakt. I oktober har imidlertid de fleste distrikter fått gjennomført etterbrunstslakt. Før ytterligere samlinger kan skje, er man avhengig av snø.

Av arealsaker er de planlagte vindmøllparkene i Fosen reinbeitedistrikt en helt sentral sak. Den nordre driftsgruppen er berørt av fem mulige nye parker, samt planer om å forsterke sentralkraftlinjen for å sikre fremføringen av elektrisk kraft i aksene nord-sør.

Alle inngrepene skal konsekvensutredes, og etter den nye plan- og bygningsloven skal også de samlede konsekvensene av inngrepene nå tas inn i vurderingen. Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag nevner også forvaltningen av de nye nasjonalparkene som et viktig tema. Reindriften har fortsatt liten innflytelse i organene som skal utarbeide forvaltningsplanene. For den store parken Blåfjella-Skjækertfjella/Låarte/Skæhkere, har reinbeitedistriktet sagt fortsatt nei til å være representert i rådet.

Sør-Trøndelag / Hedmark

En lang høst med lite snø og godt høstbeite har i følge reineierne gitt veldig bra slaktevekter i sør. Reindriftsagronom Helge Hansen oppsummerer med at de

flESTE er i rute når det gjelder slaktingen, dog har tamreinlagene måttet vente helt opp mor jul på snøen. For et av tamreinlagene – Filefjell – har slaktingen stadig blitt forsinket. Laget er avhengig av at isen på Tisleifjorden er trygg nok for å få flyttet flokken – noe som har skjedd stadig senere de siste årene.

Også i sør flyttet svenske reineiere inn på norsk side under sommerens konfliktmåned, men denne reinen fikk Femund reinbeitedistrikt lirket ut igjen for vinterbeitene ble tatt i bruk.

I løpet av høsten er det også tatt nye steg i Aursundsaken. Kommunestyret har sagt nei til gjerdebyggingen to ganger, og Landbruksdepartementet har klaget vedtaket inn for fylkesmannen.

Følgelig «overvintrer» både netting og 8.000 stolper i påvente av bygging eller ikke. En av utfordringene man må se nærmere på hvis det blir gjerdebygging, er sperring og åpning av flytteleiene som krysser Aursundområdet.

Videre ble arealdelplanen for Selbu kommune oversendt Miljøverndepartementet i sommer med dertil befarig 6. september. Det er imidlertid ikke kommet noen avgjørelse fra MD ennå. I to andre saker som berørte reindriften i Trollheimen ble reindriften hørt. Saken om Buslettjønna endte med medhold, mens hyttefeltet Rikstosætra ga delvis medhold.

– I disse sakene ble det vernet om vinterbeitene for reindriften i Trollheimen, konstaterer Hansen. En tilsvarende sak er nå på vei (Hulsjøen). Der startes nye planprosesser for allerede godkjente tomter i eksisterende hyttefelt er bygd ut.

Hyttebygging er derfor et svært sentralt tema. – Det er et vedvarende og voldsomt press på å få bygge hytter. Alle grunneiere skal ha sitt eget hyttefelt og det er få samarbeidsprosjekter mellom grunneierne å vise til. Kommunene opptrer i mange tilfeller dårlig som planmyndighet – uten samlede planer, mener reindriftsagronomen. Dette gjør at noen grunneiere får ja til sine planer og inntekter, mens andre får nei til sine planer og kun ulemper. Kommunene fraskriver seg ansvaret og skyver reindriften foran seg slik at den blir den skyldige myndighet for at ikke alle planer lar seg realisere. Dette gir et umenneskelig press for de som driver i reindriften i områder med andre.

*Helge Hansen,
Reindriftsagronom
i Sør-Trøndelag/
Hedmark*

*Tove Skaget,
Reindriftsagronom
i Nord-Trøndelag*

WTO deatalaš boazodollui

WTO-šiehtadallamiid bohtosat leat deatalaččat boazodoalloaláhussii, muhto erenoamáš suodjaleapmi bohccobiergobuvttadeami dáfus gal ii šatta áššiin lagamus áiggis.

*Agnar Berg čállán
Berit Margrethe Oskal jorgalan*

– Dál galgat vuosttažettiin sihkarastit duollogáhttema Norgga biergobuvttadeami dáfus oppalaččat, gal mii de oaidnit maŋŋel maid sáhttit dahkat bohccobiergobuvttademiin go bargagoahtit ovttaskas surggiiguin, lohká eanandoallo- ja biebmominsttar Terje Riis-Johansen (Guovddášbellodat).

WTO ja bohccobiergu

Riis-Johansen lohká Boazodoallooddasiidda ahte son diehtá makkár váttis dilálašvuodain boazodoalloaláhus sáhttá deaividit jus duollogáhtten hedjona ja hálbbes impörtabiergu leavvagoahtá.

Stáhtaráđdi ii hálit čielgoahtit movt bohccobierggu sáhttá suodjalit imprtabiergguid vuostá. Vaikko bohccobiergu buvttaduvvo dušše moatti riikkas, de sáhttet boahtit olu hálbbes biergošlájat biergogávp-piide mat dagahit ahte olbmot hilgot bohccobierggu.

– Lea čielggas ahte eará haddedásit váikkuhit beroštumi bohccobiergui. Dat han lea ge dat mii lea ulbmil Norgga biergguid duollogáhttemiin, ja mii áigut bargat dan badjeli ahte dat jotkojuvvo, lohká stáhtaráđdi.

Riis-Johansen bálkestuvvui WTO-áššái nu movt lávkii Eanandoallo- ja biebmodepartementta lasa badjel

Eanandoallo- ja biebmominsttar Terje Riis-Johansen lohká ahte boazodoallo stuorámus hástalus lea háhkat dássivuoda boazologu ja guohtumiid gaskka.

Govven/Foto: Torbjørn Tandberg

čakčat. WTO lea čielgasit leamaš eanemus guovddážis olles čavčča odđa ministara doaimmas. Son lea leamaš olgoriikkaministara Jonas Gahr Støre doarjja WTO-áššis. Maŋemus áiggi leaba soai maiddái ožžon veahki guolástusministeris Helga Pedersenis, guhte ovddasta Norgga offensiiva beroštumiid WTO:s, guolleeksportta. Riis-Johansen ges ovddasta Norgga deffensiiva beroštumiid, Norgga eanandoallobuvttadeami. Riis-Johansen ii leat dattetge makkárge easkaálgiid WTO oktavuodas. Norgga Boanddaidsearvvi stivralahtun dassázii go šattai stáhtaráđdin, lei sus ovddasvástádus juste fal WTO-áššiin.

Ii dáidde boazodoalloaláhka ovdal geasi

Riis-Johansen dovda veaháš boazodoalloaláhusa ja sámeapolitihka dan áigodaga rájes go čohkkái Stuoradikki suohkanlávdegottis 1993 rájes 1997 rádjái.

– Juo, mun oahpásnuvven veaháhdán ealáhussii dalle. čuovvovaš áiggis galggan bargat olu boazodoalloáššiiguin odđa boazodoalloalágalis, lohká son.

Riis-Johansen lohká ahte dáidá šaddat váttis ovddidit lága Stuoradiggái gidđajahkebealis danne go lea ain olu bargu mii váilu.

Ministtar dadjá čielgasit juo jearaldahkii ahte galgá go Oarje-Finnmárkku boazologu vuolidanbargu jotkojuvvo, ja ahte mihttu joksat boazologu mas let 64.300 bohcco gidđaealus ain galgá gustot.

– Ovddeš eanandoallo- ja biebmominsttar Lars Sponheim árvvoštalai álggahit bággodoaimmaid joksat mihtuid. Lea go dá juoga maid don maid árvvoštalat?

– In áiggo biehttalit maidege ulbmiliid joksamis, lohká son.

– Mii du mielas lea boazodoalloaláhusa stuorámus hástalus?

– Lea juste dat ahte oažžut ekologalaš dássivuoda, ja dainna fertejit buohkat veahkkálaga bargat, lohká son.

Boraspiret ja bohccot

Riis-Johansen lohká ahte dát dássivuoha maiddái lea čoavdda dasa ahte boazodoalus galgá leat buorre boahtteáigi.

– Mun oainnán hui stuora vejolašvuodaid bohccobierggu dáfus.

Gilvu Norgga bieggu nalde. WTO-šiehtadallamat väikkuhit garrasit maiddái boazodoalloealáhussii. Lea čielggas ahte eará haddedásit väikkuhit beroštumi bohccobirgui. Dat han lea ge dat mii lea ulbmil Norgga biegguid duollogáhttemiin, ja mii áigut bargat dan badjelii ahte dat jotkojuvvo, lohká stáhtaráddi.

Kamp for norsk kjøtt. WTO-forhandlingene kaster lange skygger også inn over reindriftnæringen. - Det er klart at etterspørselen etter reinkjøtt blir påvirket av et annet prisnivå. Det er det som er hele poenget med tollvernet for norsk kjøtt og vi skal kjempe for at det blir videreført, sier statsråden.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Boazodoallu lea dakkár ealáhus mas lea čuvges boahtteáigi, muhto dat eaktuda ahte boazologu ja boazoguohtumiid gaska lea dássivuolta, lohká son.

– Don gulat dakkár bellodahkii mii dáhttu ahte olbmot galget orrut boaittoabeale guovlluin ja mas lea čielga oaidnu boraspirepolitihka dáfus. Dát lea dakkár suorgi mii gullá Birasgáhttentdepartementii, muhto maid sáhtát don dahkat buoridan dihte boazodoalu dili nu ahte šaddá

álkit jávkadit «speaddjáriid»?

– Lea beare árrat dadjat maidege konkrehta dán áššis. Muhto dát ášši lea juoga maid mun ja birasgáhttenministtar Helen Bjørnøy galge čohkkedit digaštallat farggamusat, lohká son.

Eará deatalaš ášši boazodollui lea areálasuddjen. Stáhtaráddi lohká ahte son roahkka diehtá ahte ealáhus dárbbasa olu areálaid. Son lohká viidáseappot ahte boazodoallu lea dulbmojuvvon areálaáššiin. Eará

beroštumit leat vuoruhuvvon ovdalii, lohká son.

Stáhtaráddi dajai maiddái árabus dán čavčča ahte lea dárbu buorebut sihkkarastit boazoguohtunguovlluid sisabáhkemiid vuostá.

– Goas áigu stáhtaráddi vuolgit čuvvodit boazobargguid?

– Lea plána galledit boazodoalloguovlluid, muhto in sáhte vuos dadjat goas dat šaddá, lohká odđa eanandoallo- ja biebmoministtar.

WTO viktig for reindriften

Utfallet av WTO-forhandlingene er viktig for reindriftnæringen, men noe spesielt vern for reinkjøttproduksjon er ikke et aktuelt tema med det første.

Av: Agnar Berg

– Nå skal vi først og fremst sikre et tollvern for norsk kjøttproduksjon på et generelt grunnlag, så får vi se

etter hvert hva vi kan gjøre når det gjelder produksjon av reinkjøtt når vi går inn på enkeltområder, sier landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen (Senterpartiet).

WTO og reinkjøtt

Riis-Johansen sier til Reindriftnytt at han er klar over den tøffe situasjonen reindriftnæringen kan møte hvis tollvernet bygges ned og det

åpnes for billig importkjøtt.

Statsråden vil ikke gå i detalj hvordan reinkjøtt kan beskyttes mot importkjøtt. Selv om reinkjøtt bare produseres i noen få land, kan det komme mange billige alternative kjøttslag i kjøttdiskene slik at folk velger bort reinkjøtt.

– Det er klart at etterspørselen etter reinkjøtt blir påvirket av et annet prisnivå. Det er det som er hele

poenget med tollvernet for norsk kjøtt og vi skal kjempe for at det blir videreført, sier statsråden.

Riis-Johansen ble kastet inn i WTO-saken med en gang han spaserte over dørstokken til Landbruks- og matdepartementet i høst. WTO har klart tatt mesteparten av tiden i hele høst for den nye ministeren. Han har vært støttespilleren til utenriksminister Jonas Gahr Støre i WTO-saken. Den siste tiden har de fått følge av fiskeri- og kystminister Helga Pedersen. Hun representerer Norges offensive interesser i WTO, eksport av fisk. Riis-Johansen representerer Norges deffensive interesser, norsk landbruksproduksjon. Riis-Johansen er imidlertid ikke noen førstreisgutt når det gjelder WTO. Som styremedlem i Norges Bondelag frem til han ble statsråd hadde han ansvaret for nettopp WTO-spørsmål.

Neppe reindriftslov før sommeren

Riis-Johansen har en viss kjennskap til reindriftnæringen og samepolitikk ved at han satt i Stortingets kommunalkomiteé fra 1993 til 1997.

– Ja jeg ble litt kjent med denne næringen da. Fremover blir jeg å

jobbe mye med reindriftsproblematikk i forbindelse med at den nye reindriftsloven, sier han.

Riis-Johansen sier at det skal holde hardt å få lagt frem loven for Stortinget i vårsesjonen fordi det gjenstår mye arbeid.

Ministeren sier et klart ja til at arbeidet med å få ned reintallet i Vest-Finnmark skal fortsette og at målet om å nå 64.300 rein i vårflokk står ved lag.

– Tidligere landbruks- og matminister, Lars Sponheim, snakket om tvangstiltak for å nå målet. Er det noe du også vurderer?

– Jeg vil ikke utelukke noe for å nå målet, sier han.

– Hva anser du som den største utfordringen for reindriftnæringen?

– Det er nettopp dette med å få en økologisk balanse og der må alle bidra, sier han.

Rovvilt og rein

Riis-Johansen sier at denne balansen også er nøkkelen til at reindriften skal ha en god fremtid.

– Jeg ser et veldig stort potensial for reinkjøtt. Reindrift er en næring med en positiv fremtid, men det forutsetter at det er balanse mellom

rein og beitegrunnlag, sier han.

– Du er fra et parti som vil at det skal bo folk i distriktene og som har klare syn på rovviltpolitikken. Dette er et område som tilhører Miljøverndepartementet, men hva kan du gjøre for å bedre situasjonen for reindriften slik at det kan bli enklere å ta ut «problemvilt»?

– Det er for tidlig å være konkret på dette spørsmålet. Men denne problematikken er noe jeg og miljøvernminister Helen Bjørnøy skal sette oss ned å diskutere med det første, sier han.

En annen viktig sak for reindriften er arealvern. Statsråden sier at ha er meget klar over at næringen er arealkrevende. Han sier videre at reindriften har blitt nedprioritert i arealsaker. Andre interesser har vunnet frem, sier han.

Statsråden sa også tidligere i høst at det er behov for en bedre sikring av reinbeiteområdene mot press utenfra.

– Når skal så statsråden ut og se på praktisk reidrift?

– Det er planen å besøke reindriftsområdene, men jeg kan ikke her og nå si når, sier den nye landbruks- og matministeren.

Forhandlingene er kommet i gang

Forhandlingene om en ny reinbeitekonvensjon ble restartet med et første møte mellom de nye forhandlingsdelegasjonene den 9. desember.

Av Per Torbjørn Jystad

Ny forhandlingsleder fra norsk side er spesialrådgiver Almar Sagelvmo i Landbruks- og matdepartementet. Han har med seg avdelingsdirektør Morten Sørby fra Utenriksdepartementet, reineier Tom Lifjell fra NRL og reineier Randi Skum fra Sametinget.

Seniorrådgiver Tor Kjøllesdal i Landbruks- og matdepartementet er sekretær for delegasjonen.

Det var i sommer landbruksministrene i Sverige og Norge ble enige om å sette ned nye forhandlingsdelegasjoner og gjennomføre en ny runde for å komme frem til en omforent konvensjon. Målet var at denne prosessen skulle være ferdig til jul, men den nye delegasjonen ble på norsk side først oppnevnt i midten av november.

– Det er lite vi kan opplyse om på nåværende tidspunkt, men

vi kommer selvsagt ikke i mål i henhold til fristen som ble satt. Vi har like fullt en ambisjon om å gjennomføre forhandlingene relativt raskt, sier Sagelvmo.

Det sentrale tema er naturligvis beiteområdene. Sagelvmo sier at man i disse spørsmålene ikke er bundet av det som fremkom i de tidligere forhandlingsmøtene.

– Men der det var enighet mellom norsk og svensk side er det ingen grunn til at det er uenighet nå, poengterer han.

Eanandoallo- ja biebmoministara Terje Riis-Johansena duogáš

Riegádan: Njukčamánu 15. b. 1968.

Bearas: Náitalan, golbma máná.

Orrunbáiki: Skien, Telemárku.

Oahppu: Eanandoalloteknikkalaš oahppu Hedmárkku allaskuvllas, agroteknihkkár Øksnevad eanandoallo-skuvllas ja agronoma Søve eanandoalloskuvllas.

Virgi: Iešgudetlágán barggut eanandoalus 1988–1991. 1999 rájes lea son jodihan iežas fitnodaga, Riis-Johansen park anlegg AS.

Politiikkalaš ámmáhat: Stuoradiggeáirras 1993 rájes 1997 rádjái, Boanddaidsearvvi stivralahttu dássázii. Politihkalaš ráddeaddi Finánsadepartementtas 1997 čavčča rájes 1999 oddajagemánu rádjái. Skien suohkanstivrra lahttu 1991–1995. Telemárkku fylkka-dikki lahttu 1991 rájes 1993 rádjái. EU-oktavuohta Telemárkku Guovddášbellodagas 1999 rájes. Skien Guovddášbellodaga jodiheaddji 2003 rájes.

Bakgrunn Landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen

Født: 15. mars 1968.

Familie: Gift, tre barn.

Bosted: Skien, Telemark.

Utdanning: Landbruksteknisk utdanning fra Høgskolen i Hedmark, agrotekniker fra Øksnevad jordbruksskole og agronom fra Søve landbruksskole.

Yrke: Diverse arbeid innen landbruket 1988–1991. Fra 1999 har han ledet sitt eget firma, Riis-Johansen park anlegg AS.

Politiske verv: Stortingsrepresentant fra 1993 til 1997, styremedlem i Bondelaget til nå. Politisk rådgiver i Finansdepartementet fra høsten 1997 til og med januar 1999. Medlem kommunestyre Skien 1991–1995. Medlem av Telemark fylkesting fra 1991 til 1993. EU-kontakt Telemark Sp fra 1999. Leder i Skien Senterparti fra 2003.

Gouven/Foto: Torbjørn Tandberg

Riis-Johansen boazodoalu birra

Ná dajai eanandoallo- ja biebmoministtar Terje Riis-Johansen boazodoalu birra Stuoradikkis juovlamánu 6. beavvi bušeahttaárvalusa giedahallama oktavuodas: «Ráddehus dáhttu nana guoddevaš boazodoalloeláhusa daid rámmaid siskkobealde maid resursavuoddu addá. Mii fertet mearridit rámmajuolggadusaid nu ahte doalu sáhtta jodihuvvot birra eavttuid vuodul. Ráddehus áigu vuoruhit odđa boazodoallolága barggu. Dat galgá láhčiti diliid ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevaš boazodollui. Lea deatalaš ahte ovddiduvvo reaidu mii dahká vejolažžan albmaládje čuovvolit Riikkarevišuvnna árvoštallamiid raporttas nana guoddevaš boazoguohtunressursaid birra Finnmarkkus».

Riis-Johansen om reindrift

Dette sa landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen om reindrift i Stortinget 6. desember i forbindelse med behandlingen av budsjettinnstillingen:

«Regjeringen vil ha en livskraftig reindriftnæring innenfor de rammer som ressursgrunnlaget gir. Vi må fastsette rammebetingelser slik at driften skjer på miljøets premisser. Regjeringen vil prioritere arbeidet med ny reindriftslov. Den skal legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturell bærekraftig reindrift. Det er viktig at loven utvikles til et verktøy som muliggjør en effektiv oppfølging av Riksrevisjonens vurderinger i rapporten om bærekraftig bruk av reinbeiteressursene i Finnmark.»

Skal fastsette siidagrensene

10. juni 2006 skal, hvis alt går etter planen, de fleste vintersiidagrensene i Vest-Finnmark være fastsatt.

Av: Agnar Berg

Reindriftsforvaltningen har fått bevilget penger over statsbudsjettet til et prosjekt for å få fastsatt grensene mellom siidaene i vinterbeiteområdene i Vest-Finnmark. Det er omlag 60 vintersiidaer i vinterbeitet.

Holde prosjektet i gang

Det er assisterende reindriftssjef Johan Ingvald Hætta som skal lede grenseprosjektet som skal vare frem til 10. juni neste år. Hætta flytter kontorsted fra Reindriftsforvaltningen i Alta til prosjektkontoret for reintalltilpasningsprogrammet i Kautokeino. Stig Gøran Hagen skal fungere som assisterende reindriftssjef i prosjektperioden.

– Vi vil være kommet et godt stykke på vei 10. juni neste år, men vi er neppe i mål. Vi får håpe at arbeidet kan fortsette også etter 10. juni, sier Hætta.

Hætta sier at målet med prosjektet er å få reineierne til å inngå avtaler hvor grensene skal gå.

– Min oppgave er å være en «motor» som skal holde prosjektet i gang. Jeg skal komme med innspill og finne arenaer hvor siidanen kan møtes. I den grad det er behov for det vil jeg også kunne mekle mellom siidaene, sier Hætta.

Hætta sier at det vil bli arrangert mange siidamøter. Det er naturlig at to eller tre siidaer deltar på hvert møte for å avklare grensene seg imellom.

Bruk over tid

Siidaene skal ikke bare bli enige om grensene. De skal også bli enige om når de kan flytte inn i området slik at de ikke beiter side om side. Det fører lett til sammenblandinger.

Poenget med dette er at en skal få til en ordning for å unngå konkurranse om beitene.

Hætta sier at det vil bli brukt skriftlige kilder for å dokumentere grenser der det er mulig. Han sier videre at en ikke i noe tilfelle vil begynne på «null». Hvordan beitene har blitt brukt over tid, blir en svært viktig faktor, sier han.

– I denne saken er det ikke myndighetene som skal fatte noe vedtak. Målet er at siidaene skal bli enige om hvor grensene skal gå. Vi legger også

Johan Ingvald Hætta tar permisjon som assisterende reindriftssjef i seks måneder for å lede arbeidet med å fastsette grensene mellom vintersiidaene i Vest-Finnmark.

Foto: Agnar Berg

inn fleksibilitet i arbeidet slik at det blir mulig å justere grensene senere. Det vil derfor bli en «prøveperiode» på et par år.

– Hva skjer hvis noen siidaer ikke greier å bli enige om grensene?

– Hverken Reindriftsforvaltningen eller Reindriftsstyret kan trekke opp noen grense som ikke er i overenstemmelse med det siidaene ønsker. I slike tilfeller vil det nok bli forsøkt med meklingsmøter. Siste instans er rettsystemet. Dette er imidlertid noe en eventuelt vil

komme tilbake til senere etter at dette prosjektet er ferdig, sier Hætta.

Finnmarkskommisjonen

Det at en nå prøver å trekke opp grenser mellom vintersiidaene i Vest-Finnmark er del 2 av Reindrifststyrets

vedtak fra januar 2002. Del 1 var vedtaket om å komme ned på et reindtall på 64.300 dyr per 31. mars i år.

Hætta sier at det er naturlig at siidagrensene blir en sak for Finnmarkskommisjonen.

– Det er naturlig at kommisjonen

implementerer grenseavtalene mellom siidaene. Det blir på en måte å få grensene tinglyst, sier Hætta.

Finnmarkskommisjonen skal kartlegge rettighetsforhold på grunnen som Finnmarkseiendommen overtar fra Statskog.

Rask fremdrift for Måselv fjellandsby

De første hundre kontraktene for hyttetomter i Måselv fjellandsby er allerede undertegnet og de første tre heisene skal åpne allerede neste vinter. For reindriften i distriktet, som fra før har skytefeltet Mauken-Blåtind innenfor sitt beiteområde, er man spent på både saksbehandling og konsekvensutredning.

Det er Mauken/Tromsdalen reinbeitedistrikt som er berørt av planene, og områdestyret skal behandle; melding om oppstart av reguleringsplanarbeid med tilhørende konsekvensutredning nå rett før jul. Et sentralt forhold for reindriften er at planene angår det som i dag er et LNF-område. Følgelig ligger gigantutbyggingen med 1500 hytter og åtte skiheiser der det er forbudt å bygge i dag. Derfor vil man måtte ha en ny helhetlig kommuneplan på bordet der det også trekkes inn hva som kommer av ringvirkninger og økt aktivitet utover det som er tenkt bebyggd. Det gjelder ikke minst siden det er vinterbeiter som er

berørt, og at det i den nye forskriften vedrørende konsekvensutredninger skal tas hensyn til samlede virkninger av inngrep.

I følge planene skal konsekvensutredningen være ferdig i løpet av mars måned neste år.

Allerede i oktober neste år skal den nye reguleringsplanen være ferdigbehandlet.

I tillegg til alpindelen skal Måselv fjellandsby også ha en opplevelsespark – Blånisseland, der det forventes 120.000 besøkende. Lisensrettighetene i forhold til NRK er allerede på plass. Hele anlegget vil trolig ha en samlet investeringskostnad på 3–4 milliarder kroner, og utbyggingen vil ta 10–15 år. At nettopp Måselv er plukket ut av investorene skyldes den korte veien til flyplassen på Bardufoss, samt at det innenfor en radius på ca. to ti-

For reindriften i området knytter det seg stor spenning til hvor mye aktivitet som kommer ut over det som er planlagt av skiheiser og hytter. Reinbeitedistriktet har fra før skytefeltet Mauken-Blåtind innenfor sitt distrikt.

Skisse fra planprogram for Måselv fjellandsby.

mers kjøring bor i knappe 150.000 personer. For kommunen er utbyggingen regnet som et meget viktig prosjekt. Ikke minst med tanke på at Forsvaret bebuder ytterligere redusert aktivitet i forsvarskommunene i Midt-Troms.

Prosjekt reindrift og nasjonalparker

Arvid Holte har sendt ut et spørreskjema til alle norske reinbeitedistrikt, (samt tamreinlag og svenske samebyer med reindrift i norske nasjonalparker) om hvilket syn og hvilke erfaringer reindriften har med nasjonalparker og større landskapsvernområder. Spørreundersøkelsen er en del av en utredning der målet er å kunne lære av positive og nega-

tive forhold ved etablering og utvidelse av nye verneområder. Håpet er at dette kan bidra til at grenser, forskrifter og forvaltningsplaner ved eksisterende og framtidige parker og verneområder blir bedre og mer hensiktsmessige enn i dag.

Eller sagt på en annen måte, at både vernet og reindriften, som i utgangspunktet skulle ha felles in-

teresser i å sikre arealene mot store varige naturinngrep, kommer i en god praktisk dialog om framtidsrettede løsninger.

Fristen for å svare var 15. desember, men ikke la være å svare selv om fristen nå er utløpt! Rapporten skal være ferdig i mai/juni neste år.

Ber om hjelp mot global oppvarming

189 land møtes den første uken i desember i Montreal i Canada for å diskutere tiltak mot klimaendringene. Inuittene ba konkret FN om hjelp for å bremse den globale oppvarmingen.

Av Per Torbjørn Jystad

Inuittene er i ferd med bokstavelig talt å miste isen sin, og Sheila Watt-Cloutier, leder for organisasjonen Inuit Circumpolar Conference. Inuittene meldte under konferansen at de hadde klaget USA klaget inn for den interamerikanske menneskerettighets-domstolen. Også i sametinget merket man seg uttalelsen og i følge Dagbladet kommenterte reineier og visepresident i Samerådet, Olav Mathis Eira, at klimaendringene truer hele den samiske kulturen.

Denne høsten har mange reineiere påpekt spesielt at snøen kommer stadig senere. Plutselige tøvær om vinteren er en annen ny faktor som igjen skaper problemer med ising på beitene. I følge Eira vurderer også Sametinget i likhet med inuittene spørsmålet om hvem som er ansvarlig hvis klimaendringene fører til at reindriften får problemer.

Lang tid

Samtidig som forskere kommer med stadig nye klimaadvarsler, vil det uansett gå mange år før en eventuell ny avtale ligger på bordet. Leder i Norges Naturvernforbund Lars Haltbrekken etterlyste i følge NTB, bindene regler for utslipp av klimagasser, framfor ordninger som hovedsakelig baserer seg på frivillighet og utvikling av ny teknologi. Den siste typen tiltak foretrekkes av USA, Australia og av flere utviklingsland. USA argumenterer med at faste tak på utslipp av klimagasser vil gjøre ubotelig skade på den amerikanske økonomien. Det var også grunnen til at USA sa nei til Kyoto-avtalen. Norge og mange andre europeiske land har på sin side vært pådrivere for bindende avtaler og mener man må komme fram til nye fastsatte utslippsreduksjoner når Kyoto-avtalen utløper i 2013.

Mange faresignaler

Mens politikerne krangler har en europeisk forskergruppe gjort undersøkelser som tyder på at nivået av klimagassen karbondioksid i atmosfæren nå er det høyeste på

Tøvær. Mildværet i høst satte grå hår i hodet på svært mange i reindriften. Åpne bekker og vann langt inn i november skapte store problemer for drifta.

Foto: Per Torbjørn Jystad

650.000 år. Samtidig har amerikanske forskere dokumentert at havnivået i dag stiger raskere enn noen gang tidligere de siste 5.000 årene. Et annet dramatisk funn er resultatene av NASAs september-måling av den arktiske sjøisen. Fra 1979 til 2005 har 30 prosent av isdekket, eller to millioner kvadratkilometer med is, forsvunnet. Og i år var nedsmeltningen ekstra stor.

Norske utslipp opp 11 prosent

I følge Statistisk Sentralbyrå er de norske klimagassutslippene økt med 11 prosent siden 1990. I følge Kyotoprotokollen skulle de norske utslippene av klimagasser ikke være mer enn 1 prosent over 1990-nivået i perioden 2008-2012. Veksten i CO₂-utslippene i Norge er relatert til olje- og gassvirksomhet og veitrafikk.

JURISTENES UTDANNINGSSENTER

Kurs i reindrifftsrett

Torsdag 30. mars til fredag 31. mars 2006, Rica Hotell Karasjok

Juristenes Utdanningscenter arrangerer reindrifftsrettskurs for syvende gang.

FORMÅL OG INNHOLD:

I året 2005 skjedde det flere ting av betydning for samiske forhold. Finnmarksloven ble vedtatt 17. juni 2005, og den vil tre i kraft fra 2007. Etter folkeretten har staten en plikt til konsultasjoner med det samiske folket i saker av betydning for dem. Våren 2005 inngikk regjeringen og Sametinget en avtale om nærmere gjennomføring av denne konsultasjonsplikten. I november 2005 ble det fremlagt et utkast til en nordisk samekonvensjon. På kurset vil vi se nærmere på henholdsvis Finnmarksloven, konsultasjonsavtalen og utkastet til en nordisk samekonvensjon og deres betydning for reindriften. I de siste årene er det blitt et økt press på utmarksressursene, og for reindriften utenfor Finnmark er et viktig spørsmål hvordan Statskog i sin arealforvaltning ivaretar reindrifftsrettigheter. Dette spørsmål vil også bli tatt opp på kurset.

MÅLGRUPPE:

Kurset retter seg mot jurister – dommere, advokater og jurister i forvaltningen – som ønsker bredere innsikt i reindrift og reindriffts rettsstilling. Reineiere og andre som i sitt arbeid har behov for kunnskap om de problemstillingene som tas opp på kurset, vil også ha utbytte av å delta. Denne gruppen har deltatt på de tidligere kursene med meget godt utbytte.

TEMAER FOR KURSET:

- **Finnmarksloven og dens betydning for reindriften i Finnmark**
Stipendiat Láilá Susanne Vars, Det juridiske fakultet, UiT
- **Reglene om hevd og alders tids bruk sett i forhold til reindriffts bruk**
Advokat Erik Keiserud, Advokatfirmaet Hjort DA, Oslo
- **En praktisk oppgave**
Professor Kirsti Strøm Bull, Det juridiske fakultet, UiO/Nordisk samisk Institutt, Kautokeino

- **Forslaget til Nordisk samekonvensjon**
Tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith, Oslo
- **På hvilken måte tar Statskog hensyn til reindriffts bruk i sin forvaltning av statsgrunn**
Kontorleder Siw Bleikvassli, Statskog SF, Namsos
- **Konsultasjonsavtalen mellom Regjeringen og Sametinget og dens betydning for reindriften**
Avdelingsdirektør Gro Dikkanen, Sametinget, Karasjok

Kurset varer fra kl. 09.00 til 17.30 torsdag 30. mars og fra 09.00 til 12.30 fredag 31. mars.

KURSAVGIFT:

Kr 3.500,- som inkluderer kursdokumentasjon og kaffe/te i pausene. For deltakere som ikke bor på hotellet, kommer et tillegg på kr 500,- for lunsj med drikke første kursdag og andel av lokalleie. Ønskes felles middag kommer dette i tillegg for ikke-boende.

HOTELL:

Rica Hotel Karasjok

Alt.1: Overnatting mellom kursdagene, inkl. to lunsjer og felles middag første kurskveld, kr 1.884,-.

Alt.2: Overnatting to netter, inkl. to lunsjer og felles middag første kurskveld, kr 2.783,-.

Karasjok Gjestehus

Alt.1: Overnatting mellom kursdagene, inkl. to lunsjer og felles middag første kurskveld, kr 1.599,-.

Alt.2: Overnatting to netter, inkl. to lunsjer og felles middag første kurskveld, kr 2.498,-.

PÅMELDING:

Påmelding til Juristenes Utdanningscenter v/Elisabeth Heien, Kristian Augustsgt. 9, 0164 Oslo.

faks 22 20 05 18, tlf. 22 03 51 41, e-post elh@jus.no.

Påmeldingsslipp og mer informasjon finnes på www.juskurs.no. Det påløper avmeldingsgebyr dersom man melder seg av senere enn 16. mars.

Nye regler for utdanningsstipend

Ellen J. Bals' (20) mor var klar til å overføre sin driftsenhet til Ellens bror, men uten sin mor som driftsenhetsinnehaver ville Ellen kunne få utdanningsstipend.

Av: Agnar Berg

– Det som skjedde var at min lillebror på 17 år skulle overta driftsenheten fra mor. Mor var igang med å ordne med papirene. Men da hun hørte at jeg ikke ville være berettiget til «reindriftsstipend» ble overføringen av driftsenheten lagt på is, sier Ellen.

I henhold til den nye forskriften om utdanningsstipend er det bare barn av driftsenhetsinnehaveren, hans ektefelle eller driftsenhetsinnehaveren selv som kan få stipend.

Forskriften ble endret 15. juni i år. Før 15. juni var kravet for å få stipend at en måtte ha eget reinmerke og at en måtte eie minst 20 rein.

– Stipendet på 20.000 kroner i året er veldig viktig for meg, så det var vel naturlig for mamma å gjøre det på den måten, sier Ellen.

Ellen har to år bak seg på Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino, samt et påbyggingsår med allmennfag i Nordreisa. Skoleåret 2004/2005 studerte hun samunnsfag og reindrift og samisk ved Samisk Høgskole.

Faren til Ellen døde i en ulykke for 17 år siden. Onkelene hennes overtok da flokken. De siste årene har moren, som overtok driftsenheten etter mannen, bygd opp flokken igjen.

Meningen var altså at hennes bror

Moren til Ellen J. Bals (bildet) stoppet overføringen av driftsenheten til Ellens bror da hun fikk vite at Ellen ikke kunne få utdanningsstipend uten at hun sto som driftsenhetsinnehaver.

Foto: Agnar Berg

skulle overta driftsenheten. Familien hører til distrikt 33 Spalca.

Min bror er veldig interessert i reindrift, så det blir han som overtar driftsenheten på sikt. Selv skal jeg jobbe et år nå før jeg fortsetter på skole, sier hun.

Etter forslag fra Kautokeino flyttsamslag vedtok NRLs landsmøte i Bodø i juni at organisasjonen ønsker å få tilbake den stipendordningen som gjaldt før 15. juni i år samt at slaktekravene til driftsenheten overholdes.

Populært med nasjonalparker

To av fem bilturister i Norge besøkte sommeren 2003 en nasjonalpark, og tre av fem besøkte andre naturområder, ifølge Direktoratet for naturforvaltning, DN.

Undersøkelsen om besøk i nasjonalparker er gjort av Transportøkonomisk Institutt.

Cirka en tredel av turistene sa at det var svært viktig eller ganske viktig for dem å besøke en nasjonalpark, mens cirka dobbelt så mange mente det var svært eller ganske viktig å besøke andre naturområder, ifølge DN.

Utvikling av plantemateriale for re-vegetering og reinbeite

I forbindelse med bygging av kraftverk, gruvedrift, militær og industriell aktivitet og veibygging er det tidligere gjort lite for å reparere skader på planter og jord, og behovet for egnet plantemateriale til reparasjon av slike skader er stort. I den senere tid har også motorisert ferdsel på bar mark forvoldt skade, blant annet på Finnmarksvidda og behovet for reparasjon av kjøreskader er derfor tydelig. En lignende utvikling er beskrevet for Alaska, Sverige, Canada og Finland.

Av Kåre Rapp¹, Ivar Schjelderup² og Gunnlaug Røthe³

Kommersielle sorter for fôrproduksjon og plen er ikke egnet for revegetering under vanskelige naturlige vilkår i utmark. I 1995 startet derfor Planteforsk Holt et prosjekt for å utvikle plantemateriale til revegetering. Det ble samlet inn viltvoksende arter i høyereliggende strøk av Troms og

Planteartene i praktisk revegetering på Kvænangenvidda, ca. 600 m.o.h.

Artikkelforfatterne

1. Kåre Rapp, seniorforsker, planteforedler, Planteforsk Holt, 9292 Tromsø
2. Ivar Schjelderup, seniorforsker, tidl. forsknings sjef og direktør ved Holt, Tromsø. Bamsesien 6, 9016 Tromsø
3. Gunnlaug Røthe, planteforsker, Planteforsk Holt (Bioforsk Nord) 9292 Tromsø

Troms Kraft Produksjon A/S har finansiert den største delen av arbeidet samt gitt teknisk bistand i forbindelse med utviklingen av plantematerialet. Videre har teknikere Kirsten Jakobsen, Svein Erik Olsen og Hermod Nilsen ytet verdifull bistand i forbindelse med prosjektet.

Finnmark med det mål å utvikle sorter av gras, urter og treaktige vekster med god evne til etablering og formering, god overvintring og god frøsetting ved kommersiell frøavl. Sortene må dessuten opptre som «pionertyper» på ulike jordarter, ha god beitekvalitet for rein og vilt, og de treaktige vekstene må gi levring.

Mange ulike arter

Det ble samlet frø av i alt 51 populasjoner fra 21 plantearter av gras, halvgras, urter og treaktige vekster. Av sølvvier, lappvier og grønvier ble det samlet stiklinger. Nedenfor er gitt de 21 innsamlede artene.

Gras

Engkvein (*Agróstitis ténuis*)
Engrevehale (*Alopecúrus praténsis*)
Smårørkvein (*Calamagrostis neglecta*)
Fjelltimotei (*Phleum commutátum*)
Skogrørkvein (*Calamagrostis purpurea*)

Sølvbunke (*Deschámpsia caespitósa*)
Smyle (*Deschámpsia flexuósa*)
Gulaks (*Anthoxánthum odorátum*)
Sauesvingel (*Festúca ovina*)
Rødsvingel (*Festúca rubra*)
Engsvingel (*Festúca praténsis*)
Finntopp (*Nardus stricta*)
Fjellrapp (*Poa alpina*)
Engrapp (*Poa praténsis var. alpigena*)

Halvgras

Stivstarr (*Carex bigelówi*)
Flaskestarr (*Carex rostráta*)

Urter

Geitrams (*Chamaenérion angustifólium*)

Treaktige vekster (lignoser)

Dvergbjørk (*Bétula nana*)
Sølvvier (*Salix glauca*)
Lappvier (*Salix lappónum*)
Grønvier (*Salix phylicifólia*)

Oppformeringen av gras, halvgras, urter og dvergbjørk skjedde med frø som ble sådd i veksthus mens vier ble formert med stiklinger i benker. Fjellrapp ble formert med yngleknopper i såkasser. For utprøving i felt ble det valgt ut 10 populasjoner, 8 av gras (medregnet fjellrapp) 1 av dvergbjørk og 1 av vier.

Flere av populasjonene hadde små frømengder med lav spireprosent. Frømengden ble derfor et kriterium i utvelgelsen av populasjoner som skulle prøves videre, og medførte at engkvein, rørkvein, fjelltimotei og starr med lite frø ikke kunne videreprøves. Under tiltrekkingen i veksthus ble det blant annet gjort observasjoner av spiring og vekstform.

Realistiske forhold

Første utprøving av innsamlede populasjoner ble gjort i Biedjuvagge, ca. 3 mil vest for Kautokeino, ca. 750 m.o.h. (jfr. tabell 1). I tillegg ble en del av plantematerialet plantet og sådd i Kautokeino, ca. 350 m.o.h., i forbindelse med prosjekt «Miljømessig erosjonssikring» (Rapp 2000). Biedjuvagge er et tidligere gruveområde for utvinning av koppermalm. Feltene her ble anlagt sommeren 1996 på jordsmonn med lite humus og 15–20 prosent stein og grus. I slamjord fra gravene utgjorde siltfraksjonen ca. 30 prosent. En del av jordsmonnet er forurenset etter gruvedriften og påvirket av trafikk og omgraving av masser (Sneve 1998). Jordsmonnet er av nevnte grunn lite gjennomtrengelig for vann, og overvintringsforholdene blir ekstreme på grunn av isdannelse på overflaten. Kjemiske analyser viser lavt innhold av lettløselig fosfor og kalium og middels innhold av lettløselig kalsium, og pH 6,2–7,5.

Videre prøving foregikk ved Plante-forsk avd. Flaten, Alta og omfattet 7 utvalgte gras-populasjoner (jfr. tabell 2). Målet for videreprøvingen her var å skaffe opplysninger om gras populasjonenes morfologiske og agronomiske egenskaper og om frøavlsegenskaper med tanke på kommersiell avl. Materialet ble sådd og plantet i 2000 og 2002. Jordtypen

er siltholdig sandjord med middels innhold av lettløselig fosfor, kalium og kalsium, pH ca. 6,0.

De statistiske beregninger er foretatt etter GLM prosedyre av programmet SAS (SAS 1989) og ulike år er nyttet som gjentak. Karakterene antall strå, strå lengde, akslengde, frøavling og lengden av rotutløpere hos engrapp hadde to eller flere observasjonsår.

Utprøvingen i Biedjuvagge

Observasjonene i Biedjuvagge ble i hovedsak fokusert på vinterherdighet, med eller uten snødekke og på ulike jordarter. Som referansemateriale ble nyttet vintersterke handelssorter av fem fôrgrasarter i

en prøveserie. Resultater fra tre ulike prøveserier er gitt i tabell 1.

Fôrgraset overvintret dårlig, og etter fire år var all handelsvare død. De innsamlede populasjonene av engrapp, rødsvingel, sauesvingel, sølvbunke og engrevehale var suverene i forhold til sortene av fôrgras. Fjellrapp var igjen overlegen de øvrige innsamlede grasartene. Av treaktige vekster overvintret dvergbjørk noe bedre enn grønnvier. Jordsmonnet hadde liten betydning mens snødekket var av større betydning for overvintringen av gras. Krampenes engrapp fra kysten av Finnmark overvintret noe bedre enn engrapp fra Stuorajavrre og Solovuobme på Finnmarksvidda. Resultatene fra

Tabell 1. Prosent overlevende planter i Biedjuvagge

Population	Snødekke Snowcover		Uten snø No snow		Ulik jord Different soil		Forsøks- serie Research
	1.year Første år	4.year Siste år	1.year Første år	4.year Siste år	1.year Første år	4.year Siste år	
Engrapp, pop. Krampenes	75	40	30	5			1
Engrapp, pop. Stourajavrre	60	35	30	5			1
Engrapp, pop. Solovuobme					91	76	1
Rødsvingel, pop. Stourajavrre	90	40	30	10			1
Sølvbunke, pop. Aiddejavrre	80	65	30	15	92	89	1
Engrev ehale, pop. Seida					89	74	1
Sauesvingel, pop. Avzze	75	60	30	15	93	87	1
Fjellrapp, pop. Biedjuvagge					98	90	2
Dvergbjørk, pop. Stourajavrre					85 100	79 83	2
Grønnvier, pop. Mierinjavrre					63	90	2
Timotei Variety Engmo	10	0					3
Engsvingel Variety Salten	10	0					3
Engkvein Variety Leikvin	15	0					3
Engrapp Variety Lavang	20	0					3
Rødsvingel, pop. Loc. var. Bardu	20	0					3

Biedjuvagge ble tillagt avgjørende vekt for den videre prøving grunnet ekstreme klimaforhold.

Videreprøving i Alta

Resultater av graspopulasjonene videretestet i Alta er gitt i tabell 2. Antall strå, strå lengde, akslengde, frøavling og lengde av rotutløpere hos engrapp er viktige agronomiske karakterer som har betydning for den praktiske bruken av plantemateriale.

Det var til dels stor variasjon mellom arter og populasjoner innen art for alle karakterer. Når det gjelder lengden av rotutløpere hos engrapp hadde Krampenes engrapp noe lengre rotutløpere enn populasjonene Stuurajavrre og Solovuobme. For antall strå hadde sølvbunke og revehale sikre avvik fra de øvrige ($P < 0,05$). I strå lengde viste bare engrevehale og engrapp populasjonen Solovuobme sikker forskjell fra de øvrige populasjonene ($P < 0,01$). Lengden av akset var størst hos sølvbunke og minst hos sauesvingel. I frømengde lå revehale sikkert under- og sølvbunke sikkert over de øvrige populasjonene ($P < 0,001$).

De praktiske frøavlsfeltene i Alta

Plantartene i testing og praktisk frøavl ved Planteforsk avd. Flaten, Alta

viste følgende frøavlinger i kg/daa, middel av to år:

Engrapp: Krampenes 47,0 kg, Stuurajavrre 50,2 kg, Solovuobme 29,6 kg, sauesvingel Avzze 63,2 kg, rødsvingel Stuurajavrre 65,8 kg og sølvbunke Aidgejavre 67,8 kg.

Avlingene må sies å være gode med tanke på kommersiell frøproduksjon.

Som nevnt innledningsvis finnes lite plantemateriale egnet for revegetering i utmark. Et lignende

foredlingsprosjekt som ved Holt, for å utvikle plantemateriale til revegetering av vanskelige arealer, ble startet i Montane, USA i 1995 (Marty 2000). Det ble innsamlet i alt 51 populasjoner gras, 29 populasjoner urter, 14 populasjoner lignoser og en treøkotype. Prosjektet har vist lovende resultater og det er gjort utvalg av populasjoner for kommersiell bruk. I Alaska er en i gang med å utvikle egnede gras sorter med tanke på revegetering i utmark (Wright 1998), og i sentral Europa har en startet arbeid med frøproduksjon av en del lokale arter (Krautzer m.fl. 2004).

Kan kommersialiseres

Resultatene fra seleksjons og testingsarbeidet ved Planteforsk Holt, ved Biedjuvagge gruver og ved Flaten, Alta gir grunnlag for å tilrå kommersiell frøproduksjon av lokale graspopulasjoner og småplanteproduksjon av treaktige vekster som dvergbjørk og grønvier.

Det er besluttet å søke om sortsgodkjenning for følgende arter og populasjoner for bruk ved revegetering i klimaharde områder:

Engrapp, populasjon Krampenes
Rødsvingel, populasjon Stuurajavrre
Sauesvingel, populasjon Avzze
Sølvbunke, populasjon Aidgejavre
Fjellrapp, populasjon Biedjuvagge
Dvergbjørk, økotype Stuurajavrre
Grønvier, økotype Biedjuvagge

Tabell 2. Observasjoner i graspopulasjoner testet i Alta

Populasjon	Antall strå Straw m ²	Høyde Straw cm	Blad bredde Leaf br. mm	Blad lengde Leaf le. cm	Akslengde Top le. cm	Rotutlø. Root cm	Frøavl. Seed- yield gt/m ²
Engrapp Krampenes	476	82	4	35	11	14	22,0
Engrapp Stuurajavrre	679	86	4	31	12	13	24,4
Engrapp Solovuobme	292	78	3	34	11	12	23,1
Rødsvingel Stuurajavrre	704	83	2	27	11		40,4
Sølvbunke Aidgejavre	260	118	3	45	20		53,9
Engravehale Seida	180	134	7	36	8		15,3
Sauesvingel Avzze	1051	75	2	33	7		42,9

Forklaring: Antall strå er målt per kvadratmeter. Videre ser man gjennomsnittlig høyde på stråene. Kolonne tre og fire viser bredde og lengde på bladene til stråene. Aks lengde er lengden på frøakse. Kolonne fem viser lengden på utløpere fra rota mao. Plantens organ for å kunne spre seg. Gram frø per kvadratmeter.

Boazodoallo máhttu rámmaovttasbarggus

Reindriftskompetanse i ramme

Boazodoallohálddahus galgá 2006:s maid vuoruhit barggu mas mearridit rámmaid boazodollui Finn-márkkus. Dat mielddisbukta ahte guodohanrájít ja guodohanáiggit galget mearriduvvot ja alimus boazologuin galgá ain bargat.

*Čállán ja jorgalan
Berit Anne S. Triumph
Boazodoallohálddahus*

Rámmaeavttut maiguin dál galgá bargagoahit ja mearrádusa dahkat leat rájít gaskal boazoguohtunguovluid, nu go Oarje-Finnmárkku rádjji Tromsii ja Nuorta-Finnmárkui. Maiddá rájít gaskal johtolagaid ja dálvesiidaid Oarje-Finnmárkkus galget mearriduvvot. Dasto čuovvu guodohanáiggiid mearridit ja viidas-eappot bargat alimus boazologuin. Diet iešgudetlágan barggut gullet oktii, ja danin lea lunddolaš daid oktanaga meannudit. Boazodoallohálddahus lea liikká válljen lávket ovttá lávkki hávális, ja áigu ge boahhte jagi álggugeahčen bargagoahit dálvesiidarájjiiguin Oarje-Finnmárkkus ja daid mearridit.

– Rámmaeavttuid barggus lea dárbbalaš oážžut boazodoalu fárrui. Mii áigut dán vuoru váldit boazoeaiggiid searvá dalle juo go álggahit dán barggu. Lea mávssolaš geavahit dan gelbbolašvuoda mii boazoeaiggiid lea dán deatálaš barggus, dadjá boazodoallohoavda Ellen Inga O. Hætta.

Boazodoallohoavda oaiivvildá ahte sámi boazodoalus gávdno ollu árbevirolaš máhttu mii ovdal ii leat fávdnádít váldjuvvon vuhtii go leat bargan rámmaeavttuiguin boazodoalus. Ságstallamiin mat Boazodoallohálddahus lea leamaš ealáhusa áirasiiguin boahatá čielgasit ovdan ahte lea deatálaš oážžut boazoeaiggiid searvat rámmaeavttuid bargui nu árrat go oba vejolaš ge. – Lea danin go boazodoallu lea sin fágasuorgi. Lea eará sániiguin boazodoallu ieš mii galgá buktit jierpmálaš evttohusaid movt čoavdit váttis čuolmmaid, dadjá boazodoallohoavda Hætta.

Iskon-Máhte Áilu, Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvi jodiheaddji dadjá Boazodoalloodásiidda ahte lea buorre go boazodoallohoavda vállje diekkár láhkoneame áššái.

– Lea juste ovttasbargu maid mii čadat leat ohcalan. Go searválaaga bargá ja dat lea vuoddun rámmaeavttuid barggus, de jáhkan maid álkibun joksat buriid bohtosiid, dadjá Áilu.

Son oaiivvildá ealáhusa bealis ahte lea sávaldat bargat ovttas siidda dásis ja boazoeaiggiida dásis. Vai šaddá hui viiddis ovttasbargu. NBR-jodiheaddji oaiivvildá ahte dál galgá bidjat deattu guodohanrájjiide ja guodhanáiggiide ii ge boazolohkui. – Go diet deatálaš rámmat leat sajis, de lea lunddolaš ahte boazolohku maid heivehuvvo guohtumiidda go diehtá makkárat rámmat leat, dadjá

Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta inviterer reindriftsnæringen til bredt samarbeid i arbeid med fastsettelse av rammebetingelser i næringen.

Boazodoallohoavda Ellen Inga O. Hætta bovdá boazodoalu viiddis ovttasbargui go bargagoahatá boazodoalu rámmamearrádusaiguin.

*Foto/Govven: Berit Anne S. Triumph
Reindriftsforvaltningen*

Iskon-Máhte Áilu.

Movt Boazodoallohálddahus organisere dán barggu ii leat vel áibbas čielggas. Kantuvra mii manemus jagiid lea bargan boazologuheivehe-miin galgá ain doalahuvvot ja šaddá ge dat mii hálddahusa bealis eanemus boahatá bargat rámmaeavttuiguin. Barggu galgá Boazodoallohoavda stivret. Maiddá boazodoalu stivrenorgánain šaddá eambo bargu dáinguin áššiiguin.

samarbeid

Reindrifftsforvaltningen skal også i 2006 prioritere arbeidet med fastsetting av rammebetingelser for reindriffts-næringen i Finnmark. Det innebærer vedtak om beitegrenser, beitetider og fortsatt arbeid med høyeste reintall.

*Av Berit Anne S. Triumph,
Reindrifftsforvaltningen*

Arbeid med rammebetingelser omfatter vedtak om grenser mellom reinbeiteområder, dvs Vest-Finnmarks grenser mot Troms og Øst-Finnmark, og mellom beitesoner og vintersiidaer i Vest-Finnmark. Også arbeidet med fastsettelse av beitetider og høyeste reintall er en del av dette. Disse konkrete oppgavene er deler av en sammenheng, og derfor er det naturlig å se disse under ett. Reindrifftsforvaltningen velger likevel å ta ett skritt av gangen og skal fra begynnelsen av neste år av gå igang med arbeidet med å få fastsatt siidagrensene i vinterbeiteområdet i Vest-Finnmark.

– I arbeidet med rammebetingelser er det avgjørende at reindriffts-næringen er representert. Vi vil denne gangen involvere reineierne allerede når arbeidet igangsettes. Det er viktig å bruke den kompetansen som reineierne besitter i dette viktige arbeidet, sier reindriffts-sjef Ellen Inga O. Hætta.

Reindriffts-sjefen er av den oppfatning at i samisk reindrifft finnes det mye tradisjonell kompetanse

NRL-leder Aslak J. Eira her i god dialog med Landbruks- og matdepartementets Marit Myklevold.

Foto/Govven: Berit Anne S. Triumph/Reindrifftsforvaltningen

som ikke er hensyntatt i noe særlig grad i arbeid med rammebetingelser tidligere. Gjennom dialog med næringens representanter har Reindrifftsforvaltningen erfart at det er viktig å inkludere næringen i en så tidlig fase som mulig i arbeid med rammebetingelser. – Dette på grunn av at reindrifft er deres fagområde. Det er mao. reindrifften selv som skal komme med konstruktive løsningsforslag på disse komplekse problemstillingene, sier reindriffts-sjef Hætta.

Aslak J. Eira, leder i Norske Reindrifftssamers Landsforbund sier i en kommentar til Reindrifftsnytt at det er positivt at reindriffts-sjefen velger en slik tilnærming til saken. – Det er nettopp samarbeid som vi hele tiden har etterlyst. Når samarbeid og inkludering er utgangspunktet i arbeidet med rammebetingelser, så tror jeg at det vil være lettere å få til gode resultater også, sier Eira.

Han mener at det er ønskelig fra næringens side å samarbeide på siidanivå og reineiernivå. Det vil si bredest mulig samarbeid. NRL-lederen mener at fokus må nå ligge på beitegrenser og beitetider og ikke på reintall. – Når disse viktige rammene ligger til grunn, så vil naturligvis reintallet tilpasses beitegrunnlaget som følge av at man vet hvilke rammer man har å forholde seg til, sier Aslak J. Eira.

Hvordan Reindrifftsforvaltningen organiserer dette arbeidet er ennå ikke definert. Kontoret som i de senere årene har jobbet med reintallstilpasningen vil videreføres og vil være den enheten i forvaltningen som hovedsakelig arbeider med rammebetingelser. Arbeidet vil dermed være direkte underlagt Reindriffts-sjefen. Også reindrifftens styringsorganer vil få økt aktivitet knyttet til disse problemstillingene.

Ollu čakčanjuovvan Oarjel-Sámis

Lulli-Norggas leat dán čavčča njuovvan ollu. Davvin leat rabas čázit ja unnán muohta dagahan ahte eai leat beassan njuovvat nu ollu go lei áigumuš.

*Čállán: Agnar Berg
Jorgalan: ImO*

– Lea leamaš buorre čakča. Mii leat beassan ollu njuovvat ja johtu lea buorre. Mun rehkenastán ahte mii geargat njuovademiiguin juovllaide, lohká Arnstein Stensaas Stensaas njuovahagas Rørosas.

Soitet importeret

Stensaas navdá ahte boazodolliin lea leamaš nu stuora beroštupmi njuovvat dán čavčča dan dihte go njuovhat lea máksán 2 kr eambo kilos

gitta skábmamánu 17. beaivvi rádjái. Juovllaid rádjái rehkenastá son Stensaas njuovahaga njuovvan 7000–8000 bohcco, ja dasa lassin oastán 3000–4000 goruda čuohppamii.

– Mun jáhkán šaddat buori birgojođu álggus boahhte jagi. Mun jáhkán mii sáhttit boahit dan dillái ahte ferte árvvoštallat bohccobiergoimportta ránnáriikkain. Importa ii leat sávahahti, muhto dat lea buoret go ahte oastit eai oba gávnaše ge bohccobierggu gávppiin. Jus eai oaččo bohccobierggu, de oset earalágán birggu, ja de sáhtta leat váttis sin fas oažžut bohccobierggu oastit manjel, lohká Stensaas.

TV:s lea leamaš bohccobiergomáidnun dán čavčča. Even Nordal birgodiehtojuohkinkantuvrras muitala ahte diehtujuohkinkantuvra

Finnmárkkus lea unnán muohta dagahan ahte njuovvamat manjonedje. Lulli-Norggas gal lea leamaš mihá eanet njuovvan go rehkenaston.

Lite sno i Finnmark i høst gjorde at en kom sent i gang med slaktingen. I Sør-Norge har imidlertid slaktingen gått over all forventning.

Foto: Agnar Berg

lea mearkkašan beroštumi ja ahte bohccobiergojohtu lea buorránan manjel dien máinnuskampánja. Lea plánejuvnon odda TV-kampánja dán jagi guokte manjemus vahkku.

– Mii geahččalit olbmuid oažžut válljet borrat bohccobierggu basiid gaska ja oddabeairuohta, lohká son.

Finnmárkkus manjonan

Thor Aage Pedersen Aage Pedersen Boazonjuovahagas muitala ahte Finnmarkkus leat njuovvamat sakka manjonan seakka muohttaga geažil. Dasa lassin eai leat jogat ja jávrrit vel galbmon, ja boazodoallit eai leat ožžon ealuid čoahtkái.

– Dat bohccot maid leat njuovvan leat leamaš buriin joliin ja misiid gaskamearálaš deaddu lea 23 kilo. Jus buot manná bures de navddán nagodit njuovvat 20 000–25 000 bohcco juovllaid rádjái, muhto dat lea dan duohken man ollu njuovvanbohccuid boazoeaiggádat gesset, lohká son.

Espen Hansen Neiden Rein fitnodagas muitala ahte sii leat plánáid ektui veahá manjonan unnán muohttaga geažil, muhto dat bohccot

maid leat njuovvan leat leamaš hui buorit.

Varanger Vilt beaivválaš jodiheaddji Erling Haugen muitala maiddái Varanger Vilt leat maŋŋo-

nan. Áigumuššan lei njuovvat 7 000 bohcco ovdal juovllaid, muhto ahte lohká dáidá šaddat 5 000–6 000. Johtu gal lea leamaš buorre ja kvalitehta hui allat, muitala Haugen.

Bra høstslakting i sør

I Sør-Norge er det slaktet mye rein i høst. I nord har lite snø og åpne vann og elver gjort at det har blitt slaktet mindre enn planlagt.

Agnar Berg

– Det har vært gode forhold. Vi har fått slaktet mye og avsetningen har vært veldig bra. Jeg regner med at vi blir ferdig med slaktingen her til jul, sier Arnstein Stensaas i Stensaas Reinsdyrslakteri på Røros.

Kanskje import

Stensaas tror at årsaken til at det har vært stor interesse blant reindriftssamene for å slakte i høst, er at slakteriet har premiært tidligslakting med to kroner ekstra per kilo i perioden fra slaktestart og frem til 17. november.

Når julaften kommer regner Stensaas med at slakteriet har slaktet mellom 7 og 8000 rein. I tillegg vil Stensaas Reinsdyrslakteri ha kjøpt mellom 3 og 4000 skotter for skjæring.

Jeg tror at det vil bli stor etterspørsel etter skrotter tidlig neste år. Slik jeg ser det kan vi godt komme i en situasjon der vi må se om vi må åpne for import av reinkjøtt fra våre naboland. Import er ikke ønskelig, men det er bedre at kundene finner reinkjøtt i butikkene enn at de ikke gjør det. Bli det tomt der vil de gå over til andre kjøttslag. Da kan det bli vanskelig å få kundene tilbake til reinkjøtt senere, sier Stensaas.

Det har vært en kampanje for reinkjøtt i form av reklametid på TV tidligere i høst, Even Nordahl i Opplysningskontoret for kjøtt sier at Opplysningskontoret har merket at interessen og etterspørselen for reinkjøtt økte etter kampanjen. Det er planlagt en ny TV-kampanje i årets to siste uker.

– Vi prøver å få folk til å velge reinkjøtt i romjula og nyttårshelga, sier han.

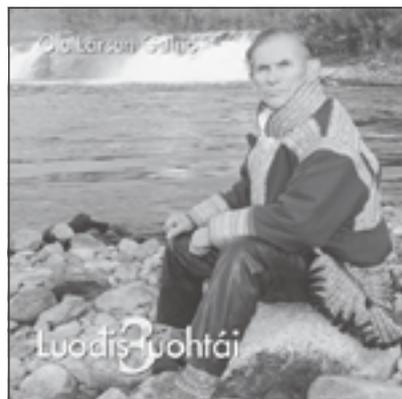
Forsinket i Finnmark

Thor Aage Pedersen i Aage Pedersen Reinslakteri sier at slaktingen i Finnmark har vært kraftig forsinket på grunn av snemangel. I tillegg har vann og elver vært åpne. Dermed har ikke reineierne fått samlet reinen.

– Den reinen vi har slaktet har vært av god kvalitet med en snittvekt på kalvene på 23 kilo. Hvis alt går bra skal vi kunne greie å slakte mellom 20 og 25.000 dyr før jul, men det avhenger reineiernes vilje til å levere, sier han.

Espen Hansen i Neiden Rein, sier at Neiden Rein ligger etter skjema på grunn av lite snø, men at den reinen som er slaktet er av veldig god kvalitet.

Daglig leder Erling Haugen i Varanger Vilt sier at også Varanger Vilt ligger etter. Planen var å slakte 7000 dyr før jul, men en vil ende opp på mellom 5 og 6000. – Salget har imidlertid vært godt og kvaliteten har vært veldig bra, sier Haugen.

Ole Larsen Gaino Luodis luohťái 3

CD

Idut
Ikkaldas
N-9710 Indre Billefjord
Tel 78 46 47 49
Fax 78 46 47 67
idut@online.no

Distribueren:
Musikkoperatørene as

Lars-Ánte Kuhmunen Birrasis

CD

Idut
Ikkaldas
N-9710 Indre Billefjord
Tel 78 46 47 49
Fax 78 46 47 67
idut@online.no

Distribueren:
Musikkoperatørene as

Flere skal forstå reindrift

NRL ønsker at folk flest skal forstå hva reindrift er. NRL krever nå penger over reindrifftsavtalen for å opplyse om reindriftnæringen.

Av: Agnar Berg

PR-selskapet Geelmylden Kiese har allerede gjort et forprosjekt for NRL for å se på hvordan det er mulig å skape en mer positiv holdning til reindrift og reinkjøtt.

Midler fra forskning

– Vi ønsker å markedsføre reindrift i tillegg til reinkjøtt. Det er viktig å få folk til å forstå hva reindrift egentlig er og hva vi må ha av rammebetingelser for å drive med rein, sier NRL-leder Aslak J. Eira.

Eira sier videre at det ute blant folk er mange misoppfatninger om reindrift.

– Det er blant annet en oppfatning om at reindrift er til større skade på naturen enn Nikkelverket på Kola. Dette er eksempel på ting vi ønsker å få satt på plass. Men skal vi komme videre er vi avhengig av at det settes av penger over reindrifftsavtalen, sier Eira.

NRL la 30. november frem for staten sitt krav til Reindrifftsavtalen 2006/2007.

I kravet går det blant annet frem av NRL ønsker å prioritere en økning i midlene til Reindriffts utviklingsfond, RUF.

– Vi må få styrket RUF med frie midler slik at RUF kan tjene reindriften. Jeg tenker da spesielt på mer penger til gjeterhytter, feltslakteri og gjerder. Mye av midlene i RUF er

NRL vil ha midler over reindrifftsavtalen for å informere om hva reindrift egentlig går ut på.

Illustrasjonsfoto: Per Torbjørn Jystad

i dag øremerket forskning. Jeg sier ikke at det ikke er et godt formål, men hvis det ikke er mulig å få mer penger til RUF til infrastruktur i næringen, må vi vurdere å omfordele fra forskning til midler dirkete til næringen, sier Eira.

Arealvern viktig

NRL har økt trykket på arealvern. Det gjenspeiler seg også i kravet til Reindrifftsavtalen 2006/2007.

– Det er behov for å styrke kompetansen i reinbeitedistriktene når det gjelder arealvern. Det samme er tilfellet for Reindrifftsforvaltningen. Lenger frem i tiden kan jeg tenke meg at det opprettes et fond som skal brukes for å styrke reindriffts rettigheter i aralsaker. Jeg kunne tenke meg at staten gikk inn med et grunnbeløp, men at også reindriften bidrar. Fondet kan brukes til både å øke kompetansen i reindriften om

arealvern og til konkrete rettssaker der reindriften interesser står på spill, sier NRL-lederen.

I kravet fra NRL til staten i forbindelse med reindriftsavtalen for 2006/2007, krever NRL at det øremerkes midler over avtalen. NRL ber om at organisasjonstilskuddet til NRL økes slik at NRL kan spille en mer aktiv rolle i arealvern. NRL ber også om at reinbeitedistriktene styrkes økonomisk for å kunne ivareta arealvernet til næringen på en bedre måte.

– Den nye landbruks- og matministeren, Terje Riis-Johansen, har sendt positive signaler til oss om at han forstår vår bekymring når det gjelder press på reinbeiteområdene og at han ønsker å gjøre noe med denne problematikken, sier Eira.

– Riis-Johansen representerer Senterpartiet. Har du noe håp om at rovviltpolitikken vil bli endret til fordel for reindriften?

– Rovviltpolitikken ligger først og fremst under Miljøverndepartementet. Men jeg tror Riis-Johansen vil bidra til å fremme reineierne og bøndenes interesser i rovviltpolitikken, sier Eira.

NRL skriver i sitt krav at ordningen med midler som er avsatt til reintalltilpasning i Vest-Finnmark må videreføres og at ordningen også skal gjelde for reineiere i Karasjok. NRL mener at ordningen skal finansieres over reindriftsavtalen.

Reindriftsforvaltningen ber om tilbud på forskningsbasert vurdering av prosessen rundt fastsettelse av høyeste reintall i Vest-Finnmark.

Utfyllende beskrivelse av mandat og vilkår for prosjektet fås ved henvendelse til Reindriftsforvaltningen.

Kontaktperson:
Rådgiver Berit Anne S. Triumph,
telefon 78 48 43 03,
mobil 913 85 470, e-mail
berit.anne.triumf@reindrift.no

Reineier som minoritetssjef

Den nye statssekretæren for same- og minoritetspolitikk, Berit Oskal Eira (54), sier at hun kommer til å savne livet på fjellet i sin nye tilværelse i Oslo.

Av: Agnar Berg

Ja når sola begynner å komme høgere på himmelen blir jeg nok å savne å være på fjellet, sier reineieren fra Lavangen kommune i Troms.

Kunne ikke si nei
Familien driver med rein i Troms, selv har hun vært med både i reindriften og drevet med doudji.

I slutten av oktober fikk hun telefon fra arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hansen (Ap). Telefonsamtalen skulle skulle føre til store endringer i hennes livssituasjon: Nye arbeidsoppgaver og pendling mellom Oslo og Lavangen.

– En slik utfordring får en ikke tilbud om hver dag, så jeg sa ja med en gang, sier den nye statssekretæren.

Hun representerte Arbeiderpartiet på Sametinget fra 2001 til 2005. I høst ble hun gjenvalgt, men etter bare noen få uker på Sametinget måtte hun søke permisjon.

Oskal Eira har også vært aktiv i organisasjonslivet. Fra 1982 til 1984 var hun formann i NRL, den første

og eneste kvinnelige. Fra 2001 og frem til i høst var hun medlem i det nye samerettsutvalget. Den oppgaven sa hun fra seg da hun ble statssekretær.

Berit Oskal Eira (Ap) er ble i oktober utnevnt som statssekretær i Arbeids- og sosialdepartementet med ansvar for same og minoritetspolitikk.

Foto: Sametinget/
Kenneth Hætta

og eneste kvinnelige. Fra 2001 og frem til i høst var hun medlem i det nye samerettsutvalget. Den oppgaven sa hun fra seg da hun ble statssekretær.

Oskal Eira sier at hun for tiden jobber med problemstillinger rundt Finnmarkseiendommen. Blant annet med å få til et opplegg med Sametinget og fylkeskommunen om overgangsordninger.

Jeg har også mye å gjøre med å få til gode rutiner på konsultasjonsavtalen som ble underskrevet av Regjeringen og Sametinget i mai i år, sier hun.

Ansvar for minoritetene

Som statssekretær med ansvar for same- og minoritetspolitikk er hun også statssekretæren for minoritesgrupper som kvener, skogsfinner, jøder og romanifolket. Hun får også berøring med reindrifsspørsmål.

– Slik jeg ser det er det å verne om reindriftsarealene den viktigste saken for reindriften. Derfor er jeg glad for at denne regje-

ringen ønsker en bedre sikring av reindriften ressursgrunnlag ved at Landbruks- og matministeren har bedt om en full gjennomgang av reindriften arealsituasjon, sier hun.

Oskal Eira sier at hun for tiden jobber med problemstillinger rundt Finnmarkseiendommen. Blant annet med å få til et opplegg med Sametinget og fylkeskommunen om overgangsordninger.

Jeg har også mye å gjøre med å få til gode rutiner på konsultasjonsavtalen som ble underskrevet av Regjeringen og Sametinget i mai i år, sier hun.

Bealjit galget duoljis gitta

Merkennjuolggadusaid rievdadus mas daddjo ahte bealjit eai galgga čuhppot duoljis, eastada dušše boazodoalu siskkáldas suoládeamiid, oaiivvilda NBR.

Čállán: Agnar Berg
Jorgalan: ImO

– Odda njuolggadusrievdan ii leat ol-lásii čoavddusin, go dat hehtte dušše boazodolliid suoládeamis, muhto ii olggobeali olbmuid. Mii leat ovdal árvalan dasa čovdosa, namalassii ahte biergu mii ii njuovvojuvo njuovaha-gas, galgá steampilastojuvvot, muhto

dasa dat eai mieda, lohká NBR jodiheaddji Aslak J. Eira.

Eira navdá ahte boazosámit ja «earát» suoládit beali goabbáge. Erenoamážit geasset ja čakčat leat olbmot olggobealde boazodoalu mat njuvvet suolabohccuid.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta leat njuolggadusevttohusa sádden gulaskuddamii ja vástidanáigemearri lei golggotmánu 19. beaivi. Rievdadeami ulbmilin lea unnidit boazosuoládeami. Válđo rievdadus lea ahte beljiid ii leat lohpi čuohppat duoljis eret, jus boazu ii leat njuovahagas njuvvon.

Beljiid ii galgga čuohppat duoljis go boazu ii leat njuovahagas njuovvojuv-von. Dat lea merkennjuolggadusaid válđo rievdadus.

Ørene skal ikke fjernes fra skinnet ved slakting utenom slakteri. Det er hovedpoenget med endringen i merke-forskriften.

Foto: Agnar Berg

Ná daddjo Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta merkennjuolggadusaid gulaskuddanevttohusa 13. §:s (dás jorgaluvvon):

«Go boazu ii leat njuovahagas njuvvon, de ii galgga beljiid čuohp-

pat duoljis. Duolji galgá vurkkodit dainna lágiin ahte bealjit eai billohuva ja eaiggátvuoda duodašteapmi ii hehttejuvvo.

Boazodoalloagronoma sáhtta addit lobi čuohppat beljiid. Diekkár lohpi eaktuda ahte duolli galgá adnot dainnalágiin ahte lea dárbbaslaš čuohppat beljiid duoljis.»

NBR lohká iežas gulaskuddanvástádusas ahte maiddáí orohatovdaolmmoš galgá sáhttit addit lobi čuohppat beljiid.

Oarje-Finnmárkku guovllustivra dadjá iežas vástádusas ahte dušše orohatovdaolmmoš galgá sáhttit addit diekkár lobi.

– Mun oaivvildan ahte Boazopo-

litiija lea buoremus dien barggu dahkat, dan dihte go lea deatalaš ahte dan dahket olbmot geain eai leat «čanastagat» boazodollui. Dat fertejit leat olbmot geaidda boazodolliin lea luohttamuš, lohká Guovdageainnu Johttisápmelaččaid Searvvi jodiheaddji, Nils Mahtis Sara.

Skinn og ører skal henge sammen

Endringen i merkeforskriften som går ut på at ører og skinn ikke skal adskilles, bidrar kun til å løse problemet med reintyveri internt i næringen, mener NRL.

Av: Agnar Berg

– Den nye forskriftsendringen er ingen «absolutt» løsning fordi det ikke vil bidra til å få ned ekstern tyvslakting. Det vil si at folk utenom næringen tyvslakter rein. Vi har tidligere presentert en måte å få bukt med dette på. Det går ut på at kjøtt som ikke kommer fra slakteri skal stemples, men det har vi ikke fått gjennomslag for, sier NRL-leder, Aslak J. Eira.

Eira anslår at «eksterne» står for omlag halvparten av tyvslaktingen. Han mener at det er spesielt om sommeren og høsten at det er folk utenfor reindriften som tyvslakter rein.

Landbruks- og matdepartementet har hatt endringsforslaget ut på høring med høringsfrist 19. oktober i år.

Forskriftsendringen skal være et bidrag for å få ned omfanget av tyvslaktingen. Hovedpoenget med endringen er at ørene ikke skal fjernes fra skinnen ved slakting utenom slakteri.

Slik lyder Landbruks- og mat-

departementets høringsforslaget, paragraf 13 i merkeforskriften:

«Når rein er slaktet utenom slakteri skal skinn og ører ikke adskilles.

Skinn skal oppbevares på en slik måte at ørene ikke skades og at eieridentifikasjon ikke vanskeliggjøres.

Reindriftsagronomen kan gi samtykke til at ører og skinn adskilles. Et slikt samtykke forutsetter at skinnen skal benyttes til et formål som gjør det nødvendig at ørene skilles fra skinnen.»

NRL sier i sitt høringssvar at også distriktsformannen må kunne gi samtykke til at skinn og ører skilles. Områdestyret i Vest-Finnmark sier i sitt høringssvar at det kun er distriktsformannen som kan gi dette samtykket.

– Jeg mener at Reinpolitiet vil

være best skikket til å gjøre jobben fordi det er viktig at det er personer som ikke har noen «bindinger» til reindriften. Det må være personer som har stor tillit blant reineierne, sier leder i Kautokeino flyttsamslag, Nils Mathis Sara.

Chams Parafinovn

– også kjent som Libanon/Damaskusovn

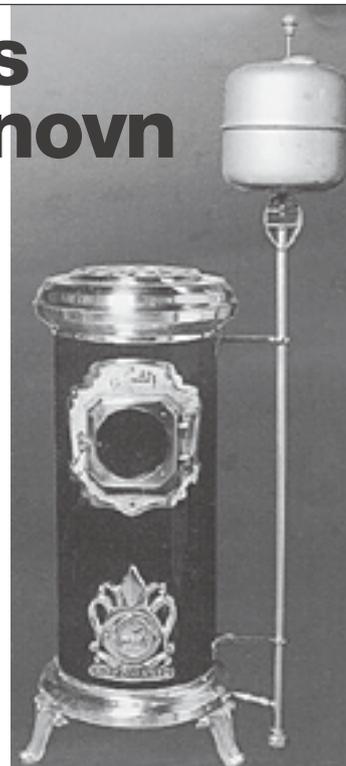
- Meget velegnet for bruk i lavvo/lags-telt/gamme.
- Utviklet over 50 år for å gi rask spredning av varme og et lavt forbruk.
- Automatisk spjeld som lukkes når ovnen har oppnådd arbeidstemperatur.
- Ved oppnådd arbeidstemperatur gir ovnen en blå flamme.

Pipe og dagtank medfølger. Kan leveres ferdig ombygd til bruk med større tank.

Pris **Kr. 4.600,-** inkl. MVA (3.709,70 eks. MVA)

Finnmark Vakt & Redning,

Altaveien 194, tlf. 78 43 66 62
www.finnvakt.no

Hammerfest gjerdes inn

Neste år er Hammerfest gjerdet inn. De første to kilometerne av tilsammen 16 kilometer med rein-gjerde ble ferdigstilt i høst.

Av: Agnar Berg

– Vi mener at både byen Hammerfest og reindriften kan leve med denne løsningen, sier ordfører Alf E. Jakobsen i Hammerfest.

– Vi er fornøyd med gjerdetrasen selv om vi hadde ønsket mer av reinbeitet på «vår side» av gjerdet, sier formann i distrikt 20 Fálá, Aslak Anders Sara.

Situasjonen mellom reindriften på Kvaløya og Hammerfest kommune har de siste årene tilspisset seg. Store deler av Hammerfests befolkning irriterte seg på at rein ble en del av bybildet om sommeren. De mente at reinen «griset» til byen.

Hammerfest kommune og reindriften ved hjelp av Reindriftsforvaltningen og Fylkesmannen i Finnmark ble tidligere i år enige og hvor gjerdet, som skulle holde reinen borte fra byen, skulle gå.

Gjerdet er lagt nær byen for ikke å ta for mye av reinbeite. Det er forsøkt lagt på høydedrag for å unngå snørike områder fordi en for det første ikke vil at gjerdet skal være dekket av snø når reinen kommer på sommerbeite, for det andre for å holde vedlikeholdskostnadene nede.

Totalkostnadene for gjerdet er stipulert til fem millioner kroner inkludert vedlikeholdsutgifter i 10 år.

Staten betaler et engangsbeløp på 2,5 millioner kroner. Hammerfest kommune må hvert år betale 125.000 kroner til et vedlikeholdsfond. Reinbeitedistriktet skal utføre vedlikeholdet. Det er også reindrif-

Nå blir det ikke lenger mulig å se rein i Hammerfest. Slik vil det i hvert fall bli hvis reingjerdet rundt byen virker som det skal.

Foto: Agnar Berg

tens bidrag til gjerdeprosjektet.

Reinbeitedistriktet vil kreve kompensasjon for tapt beiteland. Det vil si beite som ligger på bysiden av gjerdet.

Sara sier at prosessen med erstatningskravet vil starte i vinter.

– Vi er i utgangspunktet åpen til dette spørsmålet. Sannsynlige løsninger er nytt beiteland eller penger, sier Sara.

Hvis det blir erstatning i form av penger, så skal pengene erstatte tapt inntekt fra reindriften som en følge av at reinbeitet har blitt mindre.

– Vi tror vi kommer frem til en konstruktiv løsning på dette spørsmålet, sier Hammerfest-ordføreren.

«Sovende» utvalg

Beredskapsutvalget for beitekriser i reindriften «sover» når reinen har det bra, men skal trø til for full maskin når beitene låser seg.

Av: Agnar Berg

– Ja vi er et «hvilende» utvalg som bare skal aktiveres i en krisesituasjon, sier reindriftsagronom i Vest-Finnmark, Mikkel Ailo Gaup. Gaup er leder for utvalget.

De som er med i beredskapsutvalget for Vest-Finnmark er de tre sonelederne i Vest-Finnmark, Matilsynet og Reindriftsforvaltningen.

Utvalget burde ha vært bedre representert fra reindriften fordi det

er reindriften som har best oversikt og kjenner til når en krisesituasjonen nærmer seg, sier leder for Midtre Sone, Mathis A. Bongo.

I mandatet til utvalget står det at:

«Utvalget tar avgjørelser når beitesituasjonen skal betegnes som krise. Framleggelse av forslag på tiltak til reindriftssjefen, ved ekstraordinære beitesituasjon.»

Det er siidaen og reineierne som har hovedansvaret for dyrevelferden for sine dyr og for det praktiske gjennomføringen av krisetiltakene.

Utvalget skal blant annet ha oversikt over hvor det er mulig å få tak i «krisefôr».

Knut Aamot i Kautokeino driver med grasproduksjon. Aamot sier at han har solgt en god del høy til reineiere som bruker det til krisefôr.

– Det er en forutsetning at høy som brukes til rein er av god kvalitet. Vanlig timotei blir for grovt til dette formålet. Ofte kan det være nok i en krisesituasjon å strø litt høy på snøen for å få reinen motivert til å grave seg ned til reinlav. Generelt kan en si at det er viktig ikke å føre for mye om gangen og at fôret blir godt spredt slik at de svake dyrene også får tilgang på fôret. Det er også viktig at rein som føres med tørrfôr eller høy har tilgang på ren snø eller vann, sier Aamot.

Rein-gjerder

Tornado Wire er spesialist på ståltråd-gjerder for alle typer husdyr og vilt.

Forhandler:

Agentur Roald Kverneland

Karpbukt, 9900 Kirkenes

Tlf. 78 99 69 22 / 959 93 660 - Faks 78 99 69 35

**Sámi Instituhtta
Nordisk Samisk Institutt**

Tlf. + 47 78 48 80 00 - Fax + 47 78 48 80 30

*Se våre prosjekter innen
reindriftsforskning
og utvalg av tidsskriftet
Diedut: www.nsi.no*

E-mail: info@nsi.no
9520 Kautokeino

norden

Advokatene
**Bakke og
Pedersen DA**

HJALLIS BAKKE ADVOKAT M.N.A • TORE PEDERSEN ADVOKAT M.N.A
METTE MOHÅG ADVOKAT M.N.A • TOR BØRGE NORDMO ADVOKAT M.N.A
ROGER NESS ADVOKAT M.N.A • HELEN JENSSEN ADVOKAT M.N.A
LIV KVALVIK KONTORLEDER

STORGT. 128 - POSTBOKS 1015 - 9260 TROMSØ

TLF. 77 60 45 60 - FAX 77 60 45 61

E-POST: fellespost@advokat-bakke.no

ORG.NR: NO 882439062

www.advokat-bakke.no

Ságat

Sagat – Samisk Avis AS

Laatasveien, Postboks 53

9711 Lakselv / Leavdnjá

Redaktør Geir Wulff

Tlf. 78 46 59 00

E-post: avisa@sagat.no

Ingen endring i erstatningsforskriften

Den nye regjeringen stoppet forslagene om endringer i erstatningsforskriften. Flere reineiere i distrikter med store tap har ønsket en ordning, som foreslått av Bondevikregjeringen, der også dokumenterte tap og påviste ynglinger med rovdyr bedre ble tatt hensyn til.

Av Per Torbjørn Jystad

Rådgiver Snorre Stener i Miljøverndepartementet sier til Reindriftsnytt at man i departementet forholder seg til Stoltenberg-regjeringens fremlegg till statsbudsjett for 2006. I Bondevik-regjeringens forslag til statsbudsjett (Stortingsproposisjon 1) var det lagt opp til vesentlige endringer i erstatningsforskriften, men i tilleggsprosposisjonen av 10. november fra den sittende regjeringen, videreføres den gjeldende forskriften. Signalet om at dagens erstatningsordning skal bestå uforandret kom allerede i

regjeringens Soria Moria-erklæring, og intensjonene med en ny ordning, der man skulle kunne få noe av erstatningene på forhånd og videre en andel etter dokumenterte tap, er dermed tatt bort.

Viktig med gode bestandsestimater

Stener opplyser videre at departementet per i dag ikke arbeider med noen form for større endringer i denne delen av rovdyrpolitikken. Skuddpremie for rovdyr eller lønnede jegere er heller ikke noe aktuelt tema, redegjør han. Han legger vekt på at departementet vil arbeide videre med insentiver for å drive forebyggende arbeid for å forhindre tap. Han oppfordrer også reindriftsnæringen til å rapportere inn både tap og rovdyrforekomst.

– Gode bestandsestimater er helt avgjørende for å lykkes med en forvaltning som sikrer både reineiere og rovvilt, poengterer han.

Må behandles likt. For å sikre at dokumenterte tap og ynglinger av rovvilt faktisk gir større utbetaling, blir det nå enda viktigere med en god og ens praksis for erstatningsutmåling hos fylkesmennene.

Foto: Jan Edvard Pavall.

Stener peker på at det i de nye regionene er fastsatt klare mål for antallet ynglinger, og når det regionale bestandsmålet er nådd har rovviltnemndene myndighet til å fastsette kvoter for lisensfelling, kvotejakt og betingede skadefellings-tillatelser. De regionale rovviltnemndene skal gjennom utarbeidelse av regionale forvaltningsplaner legge til rette for at bestandsmålet i regionen opprettholdes på fastsatt nivå, og at overskuddet tas ut ved kvotejakt for gaupe eller lisensfelling av andre rovdyrarter.

Rovviltnevdene har også et forvaltningsansvar for kongeørn, men det er fylkesmannen som har myndighet til å iverksette skadefellingstillatelser. I mange reinbeitedistrikt regnes kongeørn som en av de største plagene, men skadefellingstillatelser fra fylkesmennene sitter langt inne mener mange i næringen.

Ens praksis

Fra Reindrifftsforvaltningen vises det til at det er viktig at man så godt som mulig tilstreber en ens praksis i erstatningsutmålingen hos de ulike fylkesmennene. Reindrifftsforvaltningen har i henhold til forskriften en oppgave med å utarbeide en rein-driffts faglig vurdering per driftsenhet.

– Utgangspunktet vårt har vært å si noe om tap som ikke skyldes rovvilt, sier underdirektør Hans Roar Christiansen hos Reindrifftsforvaltningen i Alta.

I Reindrifftsforvaltningens beregning tas det ikke hensyn til antall dokumenterte dyr drept av rovvilt eller antall påviste ynglinger i de ulike distriktene/regionene.

– Våre tall er derfor bare en del av det som skal legges til grunn når erstatningen endelig utmåles hos fylkesmennene, sier han.

Mye støy fra snøscooter

SINTEF har på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning, DN, og Statens forurensningstilsyn kartlagt støy fra snøscootertrafikk. I Fauske og Vinje kommuner er det kartlagt hvor store areal som berøres av støy fra definerte traseer og områder for snøscooterkjøring. Beregningene viser blant annet at totalt 252 kvadratkilometer, åtte prosent, av arealet i Vinje og 431 kvadratkilometer, 36 prosent, av arealet i Fauske blir berørt av godt hørbar støy fra snøscootertrafikk, ifølge DN.

God dialog etter dyretragedie

41 reinsdyr måtte bøte med livet da de ble påkjørt av tog nord for Røros 27 november. Reindriffts næringen og Jernbaneverket er i etterkant blitt enige om å samarbeide for å løse problemene med kollisjoner mellom tog og rein i rørosdistriktet, skriver Adresseavisen.

Det var et passasjertog som kjørte inn i reinflokken som fulgte jernbanesporet ved Vongraven i Ålen nord for Røros. Dyrene hadde brutt ut fra en stor flokk på omkring 3000 rein som var på vei til Haugavollen nord for Aursunden i forbindelse med vinterslaktning der. Reinflokken skal ha gått langs jernbanesporet i omkring tre kilometer før sammenstøtet inntraff. Omkring halvparten av dyrene ble drept momentant, mens de resterende måtte avlives i etterkant, skriver avisen.

– Vi er blitt enige om å iverksette nye, toveis varslingsrutiner med umiddelbar virkning, uttalte bane-sjef Tor Rørosgård i Jernbaneverket etter et møte med reindrifften kort tid etter ulykken. Rørosgård sa at han var godt tilfreds med at

man nå kommer i gang med et samarbeid med reindriffts næringen for å unngå nye tragedier. Et konkret tiltak er at reindriffts næringen har fått et direktenummer som de kan ringe dersom det er fare for rein i jernbanesporet. På samme måte har Jernbaneverkets folk fått et direktenummer for å kunne kontakte reieierne. Et nytt møte er også bebudet nå før jul der en arbeidsgruppe hvor også Fylkesmannens miljøvernaveiding er representert, vil se på tiltak for å unngå lignende hendelser.

Inge Even Danielsen, leder for Rias/Hylling reinbeitedistrikt, uttalte til Adressa at han også var fornøyd etter møtet med Jernbaneverket. I tillegg til varslingsrutiner, skal man vurdere muligheten for å sette opp gjerder langs de mest utsatte områdene på denne strekningen. Danielsen har i følge avisen et inntrykk av at Jernbaneverket etter det som skjedde, har et stort ønske om å finne løsninger. Han sa seg videre tilfreds med at reindriffts næringen er kommet i direkte dialog med Jernbaneverket.

Reintallstilpasning i Vest-Finnmark

Reindrifftsstyret vedtok på møte i juni 2005 at det skal foretas en vurdering av reintallstilpasningsprosessen i Vest-Finnmark. På bakgrunn av dette utarbeidet Reindrifftsforvaltningen et forslag på mandat for denne vurderingen. Samisk Høgskole og Nordlandsforskning har kommet med innspill til forslaget før Reindrifftsstyret fastsatte evalueringsmandatet på møte 1. desember 2005.

Det vil si at det i nær fremtid

skal foretas en nærmere vurdering av prosessen rundt Reindrifftsstyrets fastsettelse av høyeste reintall for sommerbeitedistriktene i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Det betyr ikke at reintallsvedtaket er opphevet eller endret.

– Tallet på 64 300 rein i Vest-Finnmark er et måltall. Det vil si at arbeidet med å få redusert reintallet ned mot dette målet fortsetter, sier Reindrifftsstyrets leder Mona Røkke.

Villrein eller tamrein i Rendalen?

Reinen til Rendal Renselskap veksler mellom å bli betraktet som villrein eller tamrein alt etter som den befinner seg på eget beite eller utenfor. Både sentrale forvaltningsorganer og et tilgrensende lokalt fjellstyre ønsker endringer. Renselskapet stoler på at Stortingsvedtaket fra 1998 står fast.

Av Per Torbjørn Jystad

Stortinget avgjorde vår skjebne i 1998 og vi regner med at det er den avgjørelsen som ligger i bunn når Landbruks- og matdepartementet skal behandle søknaden om ny konsesjon, sier styreleder i Rendal Renselskap Sigvald Akre.

Rendal Renselskap i Hedmark er i dag et selskap med avgrenset ansvar i henhold til Reindriftsloven. Det spesielle er at selskapet de senere årene har hatt en særlig driftsform etter avtale med Landbruksdepartementet. Renselskapet fikk i 1998 konsesjon for å drive som tamreinlag, men uten merke- og samleplikt. I praksis fungerer det slik at driften av selskapet er underlagt Reindriftsforvaltningen, mens uttaket av dyr i form av jakt reguleres i henhold til

Viltloven – m.a.o. som om det er en villreinstamme.

Konsesjonen var gjenstand for en betydelig debatt også i siste instans i Stortinget da søknaden ble behandlet i 1998. Ved søknad om fornyelse av konsesjonen, som utløper 1. januar 2006 er frontene igjen harde.

– Uten at vi får beholde dagens driftsordning tror jeg ikke vi vil klare å beholde dyrene her. Et fast oppsyn er nødvendig for å hindre at flokken trekker ut. Samtidig vil vi beholde jakta slik den gjennomføres i dag, sier styreleder Akre.

Dette er villrein

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) står i sin høringsuttalelse på at reinstammen må betraktes som en villreinstamme. Og Mattilsynet er kritisk til en praksis der tamrein skytes som om den er villrein. Fylkesmannen i Hedmark er også negativ med utgangspunkt i at all rein burde være villrein i de aktuelle områdene. Hos Reindriftsforvaltningen i Sør-Trøndelag/Hedmark er standpunktet at reinen burde vært tammere og driften dermed lagt mer om i tråd med de andre tamreinlagene. I siste områdestyremøtet

Vanskelig sak. I 1998 utløste konsesjonssøknaden er kraftig debatt, der siste ord ble tillagt Stortinget. Landbruksdepartementet ga dermed konsesjon ut 2004. Denne ble senere forlenget med ett år og den nye søknaden fra renselskapet vil trolig bli behandlet i departementet tidlig på nyåret. Høringsrunden viser imidlertid at renselskapet ikke kan gå til dekket bord for å få fornyet konsesjonen.

Illustrasjonsfoto: Per Torbjørn Jystad

støttet man oppunder videre drift. Reindriftsagronom Helge Hansen viser til at driften slik den er i dag ikke er et problem for den samiske reindriften øst for Rendalen. Der er det et godt samarbeid som sikrer at sammenblandingen er liten.

Må kunne drives

Blant andre viktigste støttespillerne er Rendalen kommune og et sterkt lokalt engasjement for å holde på driften slik den er i dag. 246 grunneiere er nå medlemmer i laget. Alle skriftlig innmeldt i henhold til nye vedtekter av 2001. Jakten sikret i fjor alene bare kortinntekter på over en million kroner til eierne.

For Renselskapet er det også et poeng at det er gamle tradisjoner

man holder i hevd. Tidlig på 1900-tallet ble villreinen i Rendalen skutt ut etter at Staten åpnet for jakt. I 1921 hadde bygdefolket samlet inn 35.000 kroner og kjøpte inn ca 120 rein fra Tyin i Valdres, hvorav 80 kom frem i live. De første årene ble den nye reinsflokken gjevt mens bestanden ble bygd opp igjen. Fra 1935 har grunneierne i renselskapet kombinert gjetning og uttak ved jakt på det 2,2 millioner dekar store beitelandet.

Trekker ut

En sentral problemstilling er knyttet til naboarealet i nord på ca. 400.000 dekar som Tolga og Østfjell fjellstyre bestyrer. Reinen trekker i deler av året inn i dette området, som er definert som er villreinområde av Direktoratet for Naturforvaltning.

– Vi vet at det er vår rein som er inne, men vi kan da ikke gå inn der å hente den ut. Samtidig er den da på et område der det er åpent for jakt, Og i Tolga/Østre vil de gjerne jakte på reinen som betraktes som villrein når den er inne i deres område, forklarer Akre.

Han mener at det er svært viktig at DN og Miljøverndepartementet får brakt på det rene hvorvidt reinen faktisk tilhører Rendal Renselskap og om Tolga/Østre har noe som er en egen villreinstamme.

– Vår oppfatning er at deres område er for lite til å ha en egen villreinstamme og at det er vår rein som trekker inn dit. Men vi ønsker ingen konflikt. Aller helst ville vi hatt med Tolga/Østre i renselskapet, sier Akre.

Avtale med Elgå/Femunden

I nord grenser renselskapet også inn mot det som er vinterbeite for distriktene Elgå og Femund. Der han man imidlertid en gjensidig avtale som fungerer godt når det oppstår sammenblanding.

– Denne avtalen som ble inngått i 1992 er svært viktig for oss og vi har et godt forhold til den samiske reindriften, poengterer han.

Per A. Bæhr er reindriften representant

Sametingsrepresentant Per A Bæhr (Flyttsamelista) er reindriften representant i styret i Finnmarks-eiendommen. Sametinget valgte 8. desember sine tre representanter til styret i Finnmarks-eiendommen. De to andre er Berit Ranveig Nilsen (Norske Samers Riksforbund), Egil Olli (Arbeiderpartiet). De tre ble valgt enstemmig.

Per A. Bæhr. Foto: Sametinget/
Kenneth Hætta

Finnmark fylkeskommunes representanter til styret i Finnmarks-eiendommen er Erling Fløtten (Ap), Inga Manndal (SV) og Tormod Bartholdsen (H).

Skal fortsatt hete Statskog

Landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen omgjør vedtaket om navneendring, og lar Statskog SF beholde et navn som er innarbeidet over mange år. Det ville ha kostet cirka 10 millioner kroner å skifte navn.

– Å skifte navn er en dårlig idé. Undersøkelser viser at navnet Statskog er godt innarbeidet med

positive assosiasjoner i store deler av befolkningen, sier landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen.

Statskog er Norges største grunneier. Eiendommene omfatter vel en tredel av Norges areal. Foretaket har 187 ansatte, er representert i 18 fylker og om lag i 100 av landets kommuner.

VIDEREUTDANNING I

Reindrift og utmark

10 studiepoeng

Kurset **Reindrift og utmark** blir gitt ved Høgskolen i Finnmark vår- og høstsemesteret 2006. Dette er et kurs som inngår i bachelorstudiet i Naturressursforvaltning ved HIF. I tillegg er det et etter- og videreutdanningstilbud til personer som jobber i natur- og miljøforvaltning, undervisningspersonell og andre som har arbeidsoppgaver tilknyttet reindrift og utmark.

Kurset vil være samlingsbasert og gå over 3 uker x 4 dager. Ukesamlingene for kurset vår og høst 2006 blir uke 10 eller 14, samt uke 34 og 45. Endelig oppstart avklares januar 2006.

Målsetningen med kurset er å gi en helhetlig oversikt over reindriften og dens rammebetingelser, samt andre primærnæringer knyttet til bruken av utmarksbeite. Kurset er tverrfaglig og sammenhengen mellom naturgrunnlaget og menneske blir lagt vekt på.

Kursavgift: kr 8000,-
Søknadsfrist er 15. januar 2006

Søknadsskjema lastes ned fra www.hifm.no eller fås ved henvendelse til seopp@hifm.no
Tlf. 78 45 04 06

SENTER FOR OPPDRAGSVIRKSOMHET

En samisk fortid i Rendalen?

I dag, da Rendalen har en reindrift som ikke er samisk, kan det være av interesse å trekke frem et merkelig funn som kan tyde på at det var samer her før, i middelalderen. Det åpner opp for at det kanskje var samer også andre steder i sørnorske fjellstrøk, lenge før det vi kjenner til gjennom sikre historiske kilder.

*Av Leif Pareli,
Norsk Folkemuseum*

Funnet det dreier seg om, er en runebommehammer, et redskap som den samiske noaiden (sjamanen, åndemaneren) brukte til å slå på trommen sin med, for å oppnå ekstase så sjelen hans kunne fly ut i verden, eller for å spå med. Den samiske sjamantrommen hadde figurer malt på skinnet, og det er disse figurene, «runene», som har gitt opphav til det litt gammelmodige norske ordet runebomme. Hammeren som ble brukt til å slå på trommen med, er et særpreget redskap. Det er laget av reingevir og formet som en T, med utskjæringer på sidene, og med metallhemper der det har siddet ringer som raslet når hammeren ble brukt. I Norge er det bare noen få slike hammere bevart, for nesten alle ble beslaglagt av misjonærene på 1700-tallet og de ble etter hvert ødelagt eller kom bort, slik det også skjedde med selve trommene. I Sverige er det noen flere bevart.

Hammeren det dreier seg om her ble funnet i 1939 på gården Nordset i Øvre Rendalen. Den kom frem under gårdsarbeid, ikke en fagmessig arkeologisk utgravning, og derfor er

Trommer. Et gammelt kobberstikk som viser en runebomme fra oversiden og en fra undersiden, og mellom dem en hammer lik den som ble funnet i Rendalen. Nederst ser vi noaiden som slår på trommen med hammeren, og deretter faller om i trance og ligger som død, mens sjelen hans er på reise ute i verden.

Foto: Norsk Folkemuseum

det mye som er uklart rundt funnet. Sammen med hammeren ble det funnet noen jernsaker, deriblant noen som kunne tidfestes til 1400-tallet. Men om jernsakene og hammeren hadde noen sammenheng, eller bare tilfeldig hadde havnet i jorden sammen, er ikke lett å si. Sakene ble sendt inn til Universitetets Oldsaksamling, som i dag er en del av Kulturhistorisk Museum ved Universitetet i Oslo. Tilfeldigvis var

det året før funnet en lignende hammer på Helgeland, og arkeologen Gutorm Gjessing skrev en artikkel om de to hamrene. Han påpekte at hammeren fra Rendalen hadde dekor som minnet om den vi finner på norske gjenstander tidlig på 1000-tallet, såkalt Ringeriks-stil. Hvis hammeren virkelig var så gammel, ville den ha gått i arv i mange generasjoner før den ble lagt i jorda på 1400-tallet, men det var ikke uten-

kelig for en slik hellig gjenstand. På den annen side kunne det også tenkes at motiver fra norsk kunst på 1000-tallet hadde levd videre i samisk kunst lenge etter at de var gått ut av bruk i norsk sammenheng. Uansett viste funnet etter Gjessings mening at det måtte ha bodd samer i Rendalen på 1400-tallet.

Dette sto i motsetning til det som var det almene syn blant forskerne den gang, nemlig at samene hadde kommet til Sør-Norge først mye senere, på 1600-tallet. Derfor har det vært lansert flere andre, mer eller mindre fantasifulle forklaringer på hvordan det kunne ha seg at det dukker opp en samisk gjenstand her langt nede på Østlandet alt i middelalderen. Noen har ment at hammeren er kommet annet steds fra, og har havnet i Rendalen helt tilfeldig. Det har også vært hevdet at med de uklare forholdene rundt funnet, kan gjenstander fra ulik tid ha blitt blandet sammen, og at hammeren derfor var mye yngre enn jernsakene fra 1400-tallet.

Dette siste var det viktig å finne ut av. Derfor tok forfatteren av disse linjer i 1989 initiativ til å få hammeren datert etter C14-metoden, som kan gi

alderen på organisk materiale ved å måle innholdet av radioaktivt kullstoff. Det viste seg at hammeren slett ikke var yngre enn jernsakene, men tvert om mye eldre – den stammer fra mellom 1160 og 1260! Dette kan passe godt inn i Gjessings teori om at hammeren ble lagt i jorda på 1400-tallet, og at den da var en gammel gjenstand som hadde vært i bruk gjennom flere generasjoner.

Hammeren fra Rendalen står fortsatt som et enestående og merkelig funn innenfor samisk forhistorie. Fortsatt er det mange uløste spørsmål om samene i Sør-Norge i eldre tid, men mer kunnskap kommer til etter hvert som nye undersøkelser blir gjort, samtidig som forskerne ser på eldre funn med nye øyne. I dette puslespillet er runeboomhammeren fra Rendalen en stor og viktig brikke.

Og hvor er så hammeren i dag? Jo, den er på Kulturhistorisk Museum i Oslo. Der står den utstilt i en sammenheng som dreier seg om forskjellige religiøse tradisjoner i gammel tid. Men at det er en samisk gjenstand, det står det ingenting om.

Hammer. Runeboomhammeren fra Rendalen er 18 cm høy. Langs høyre kant sees dekoren i ringeriksstil. Øverst har noen hamrer en metallbøyle med rasle-ringer, men på denne hammeren er bare rester av bøylene bevart.

Foto: Universitetets Oldsaksamling

Reindriftnytt • Boazodoallo-odd̄asat

ANNONSEINFORMASJON 2004–2005

Reindriftnytt har et opplag på nærmere 3.000 eksemplarer og utgis gratis til samtlige driftsenheter i Norge. Bladet kommer ut 4 ganger i året.

Vi mener at Reindriftnytt er den beste markedsplassen for kommuner, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner, reindriften og bedrifter som retter seg mot næringen.

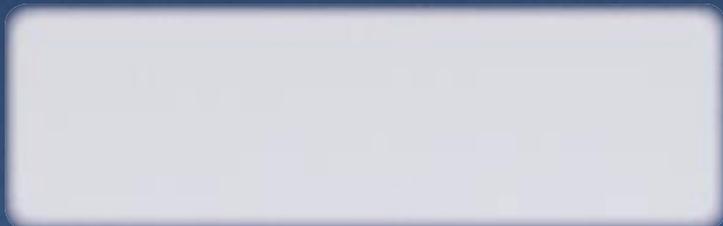
Det er ingen andre aviser eller tidsskrifter som når så mange i reindriften som Reindriftnytt.

Format	Sort	Sort+1	Sort+2	4 farger
1/1 side	3.600	4.200	4.800	5.400
1/2 side	2.200	2.800	3.400	4.000
1/3 side	1.900	2.500	3.100	3.700
1/4 side	1.400	2.000	2.600	3.200

Prisene er eks. mva. og forutsetter ferdig annonsemateriell.

Annonsebestilling og materiell

MediaRingen A/S v/Oddbjørn Sarilla
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04 – Faks 78 45 70 05
E-post: sarilla@mediaringen.no

B-blad
NORGE

ISSN 0333-4031

Returadresse:
REINDRIFTSFORVALTNINGEN
Postboks 1104, 9504 Alta

Adresser i Reindriftsforvaltningen

Alta

Postboks 1104,
9504 Alta
Tlf. 78 45 70 20
Faks 78 45 70 49
E-post:
alta@reindrift.no

Øst-Finnmark

Boks 174,
9735 Karasjok
Tlf. 78 46 87 00
Faks 78 46 87 01
E-post:
karasjok@reindrift.no

Vest-Finnmark

9520 Kautokeino
Tlf. 78 48 46 00
Faks 78 48 46 10
E-post:
kautokeino@reindrift.no

Troms

Boks 1183,
9326 Bardufoss
Tlf. 77 85 09 40
Faks 77 85 09 49
E-post:
moen@reindrift.no

Nordland

Sjøgata 78,
8200 Fauske
Tlf. 75 60 02 60
Faks 75 60 02 61
E-post:
fauske@reindrift.no

Nord-Trøndelag

7760 Snåsa
Tlf. 74 13 80 50
Faks 74 13 80 51
E-post:
snaasa@reindrift.no

Sør-Trøndelag/Hedmark

Boks 121, 7361 Røros
Tlf. 72 41 15 46
Faks 72 41 00 72
E-post:
roros@reindrift.no